

20916

20917

20918

20919

20920

891.99.00

7-15

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ԶԻՕՍԱԼԻ
Տ Ե Տ Ր Ե Կ Ն Ե Ր

ԻՐ.

ԲԱՐՈՅԵԿԱՆ
Թ Ե Տ Ր Ն Ե Ր
Տ Դ Ո Յ

ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հ Ա Տ . Բ .

Վ Ի Է Ն Ն Ե

ՊԱՇՏՊԱՆ Ս . ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՎԱՆԻԿԸ

1852 . ԴՅԱ .

1002
2552

4704

Հ Ր Դ Տ Յ Ո

Գ Ր Ի Գ Ո Ր

Կ Ա Մ

Բ Ը Ր Ե Ս Ր Տ Ո Ի Թ Ի Ի Ե

Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ :

ԱՏՈՄ , ՊՐ . Վահանին մեծ որդին :

ԲԱԲԿԷՆ , ՊՐ . Վահանին պզտիկ որդին , շխոսիր :

ԳԱՐԵԳԻՆ , ՊՐ . Վահանին քեռորդին , Ատոմին տարեկիցը :

ԳՐԻԳՈՐ , Գարեգինին եղբայրը , Բաբկենին ընկերը :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ , ՊՐ . Վահանին հին կառապանը :

ԾԱՌԱՅ ՄԸ :

Տեսարանը ՊՐ . Վահանին ամառանոցին մէջն է :

Կ Ա Մ

Ի Ա Ր Ե Ս Ր Տ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Տ Ե Ս Ի Լ Ա.

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ, ՅԻՐԵՆ ԴԱՄԱՆԻ ԴԵ:

Ահաւասիկ, ուրիշին զաւկընէրը նայիլ ուզելուն պատուղը: . . . Ան Գրիգորը, որչափ կը սիրէի. կարծեմ իմ տղոցմէս աւելի սէր ունէի վրան. եւ թշուառականը հիմակ ասանկ ապուր կ'ուտէ կոր: . . . Բայց զինքն իմ Բաբկենէս աւելի սիրելուս պատիժն է: . . . Սակայն ստոյգ է որ սիրոյ ալ արժանի էր. ինչ աշխուժութիւն, ինչպիսի բարեսրտութիւն, որչափ արիութիւն ունէր: Կարծես թէ մարդ զինքը սիրելու կը ստիպուէր: . . . Արդեօք ինչպէս եղաւ որ ասանկ աւրուեցաւ: . . . Ա'լ ամենեւին երեսը տեսնել չեմ ուզեր:

Տ Ե Ս Ի Լ Ի.

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ, ԳԱՐԵԳԻՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ

Սիրելի մօրեղբայր, զիս ուզեր էք. ինչ կը հրամայէք:

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Եկուր, եկուր. քու պատուական եղբօրմէդ աղէկ աղէկ լրեր կան:

ԳԱՐԵԳԻՆ՝ ԿԱՅԵԼԷԼ:

Գրիգորէն:

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Առ, կարդա սա Բաբկենին նամակը. . . կամ լաւագոյն է որ ես կարդամ, դուն մտիկ ըրէ: (Ալ կարդայ:)

«Սիրելի հայրս: Արեւաք ձեզմէ երեւակայել թէ որչափ դժուարին է ինծի եւ ինչպէս մեծ ցաւ կը պատ-

Ճառէ՝ որ կը ստիպուիմ անհաճոյ լըեր գրել . բայց ինչ
ընեմ . աւելի աղէկ է որ ինծմէ լսէք , քան թէ ուրիշ
օտարականէ մը : Մեր սիրելի Գրիգորը . . . » : Հա՛ ,
ստուգիւ սիրուելու արժանի : « Մեր սիրելի Գրիգորը խել
մը ժամանակէ վեր սկսած էր խիստ գէշ ընթացք մը
բռնել : Քանի մը օր կայ իրեն աղաչեցի որ ժամացոյցը
նայի : Աստասխան տուաւ որ վրան չէ , եւ երբ որ ուր
ըլլալը հարցուցի , պատասխանեց որ ժամագործին քովն
է : Այլայլութենէն ու չուզելով մը պատասխան տալէն
գուշակելով որ ասոր տակը բան մը պիտ'որ ըլլայ , շուտ
մը նշանակած ժամագործին գացի . ինչ կ'ըսէք , զրու-
ցածը բոլոր սուտ է եղեր : Եւ երբ որ ասոր վրայ զինքն
եղբայրաբար յանդիմանեցի նէ , ինչ պատասխան տայ
աղէկ . ժամացոյցս եղած տեղն՝ իմ քովէս աւելի ապա-
հով է , չըսէ մի : Նոյնպէս քովէն քանի մը գրքեր ալ
պակսած են , եւ ո՛վ գիտէ ուրիշ ինչ բաներ ալ ըրած
է , որ մարդ չիկրնար մէկէն իմանալ , » :

Ասոնց ինչ կ'ըսես , Գարեգին :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ար խոստովանիմ որ ես ալ հրամանոցը չափ կը սրը-
գողիմ եղբօրս . ըրածներն անվայել ու վնասակար բա-
ներ են : . . . Բայց . . . :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Աեցիր , գեռ բոլորը չէ . ամենէն աղուորը վերջէն կու
գայ : (Ալ կարգայ :)

« Սակայն վերջին ըրածն ամէնն ալ անցուց : Երէկ
չէ մէկալն օր կէսօրէն ետեւ առանց հրամանի դուրս
կ'ելլէ : Իրիկուն կ'ըլլայ , Գրիգոր չկայ . սեղան կը զար-
նէ , պառկելու զանգակ կը զարնէ , եկող գացող չկայ :
Երկայն չընեմ՝ բոլոր գիշեր վարժարանէն դուրս մնալէն
ետեւ՝ հազիւ երկրորդ առտու կու գայ : Արնաք ձեզմէ
իմանալ որ վարժապետներէն ինչ ընդունելութիւն
գտաւ : Իրեն հարցուցին թէ ուր էր , գիշերն ուր էր
անցուցեր : Այլայլելով շփոթելով երկայն բարակ պատ-

Տուժիւն մի շինեց, որն որ ստուգիւ առասպել է: Բայց
աս իրիկուն բոլոր վարժապետք վերատեսչին հետ խոր-
հուրդ պիտ'որ ընեն, եւ թէ որ յանցաւոր գտնուելու
ըլլայ նէ, ստուգիւ զինքը կը վաւրնտեն: Հիմակ ալ ելեր
կը սպառնայ կոր որ եթէ ըսածներուն չեն հաւտար նէ՝
կը փախչի հրամանոցը կու գայ, :

Հա՛, հա՛, թող գայ՝ որ գլուխը գալեքը տեսնէ: Աս-
կէ ետեւ մէյ մ'ալ տունս ոտք կոխել չեմ տար. թող
երթայ հո՛ն բնակի, ուր որ գիշերները կ'անցընէ: Աս-
երախտ, այսչափ ժամանակ իրեն համար ըրածներս
բաւական է. ասկէ վերջը ո՛չ երեսը կ'ուզեմ տեսնել,
ո՛չ անունը լսել: . . . Աս ալ գիտցիր որ ամենեւին
միջնորդութիւն, աղաչանք չեմ ընդունիր. բերանդ պի-
տի չբանաս:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Սիրելի մօրեղբայրս, չեմ կրնար եւ չեմ ուզեր զին-
քը ջատագովել, թէ որ Բաբկենին գրածները բոլոր
ստոյգ են:

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Ի՛նչ, կը տարակուսիս. ուրեմն որդիս սո՛ւտ պիտի
գրէ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ստուգիւ մեծ յանդգնութիւն կ'ըլլար՝ թէ որ իր
վրայ ասանկ բան մտածէի. բայց ո՛վ գիտէ մէջը ի՛նչ
պարագայ կայ: Արդէն հրամանքնիդ ալ գիտէք որ մօր-
եղբօրորդիս միշտ ուրիշին դէմ խօսելու եւ փոքր
պակասութիւնը մեծցընելու սովորութիւն ունի:

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Գիտեմ. անոր համար ալ էր՝ որ զԳրիգոր այնչափ
կը սիրէի, կրնամ ըսել որ Բաբկենէն աւելի կը սիրէի,
վասն զի որչափ որ ստահակութիւն կ'ընէր նէ ալ միշտ
բարեսիրտ էր, եւ ամէն առթի մէջ ստոյգ կը խօսէր:
Բայց հիմայ . . . հիմայ կը տեսնեմ որ ամէն բան փո-

խուեր է: Մէյ մը տեսնես վարժարանին վերատեսուչն որդւոյս վրայ ինչ գովութիւններ կը գրէ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ասոր վրայ այնչափ կ'ուրախանամ, որչափ որ սիրտս կը ցաւի ու կը տրտմիմ եղբօրս ընթացքին վրայ. ուսկայն . . . :

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Քեզի մէյ մը զրուցեցի, հիմայ նորէն կը կրկնեմ, ասկէ վերջը վրան խօսք մը չեմ ուզեր լսել: Ա' ուզէն պատժեն, կ' ուզէն բանտարկեն, կ' ուզէն վաճառեն, ամենեւին հոգս չէ. ուր որ կ' ուզէ նէ՝ երթայ, միայն իմ տունս ոտք չկոխէ: Բաւական զինքը պահեցի, բաւական իրեն հայրութիւն ըրի:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Հրամեր էք, այնպէս է. ինչ որ ըսէք՝ իրաւունք ունիք. ստուգիւ մեզի հայր եղաք, ծնողքնիս ողջ ալ ըլլային՝ զմեզ ասկէց աղէկ չէին կրնար հոգալ:

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Այս ամենայն սիրով եւ յօժարութեամբ ըրի, մանաւանդ թէ պարտքս ալ էր որ ընէի. ինչու որ հանգուցեալ քոյրս ալ՝ իմ ճամբորդութիւններուս ատենը՝ զաւկրներուս մայրութիւն կ'ընէր: Մինչեւ այսօրս ամենեւին չէի զղջացեր ըրածիս վրայ, բայց . . . :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Թէ որ եղբայրս քիչ մը ատեն ընթացքը փոխեց, սխալեցաւ նէ, անշուշտ իր կրակոտութենէն ու վառվռուն բնութենէն յառաջ եկած բան մըն է: Արդէն զինքը կը ճանչնաք. տունն եղած ատենն ալ որչափ անգամ ասանկ բաներ կը պատահէր. բայց երբեք սրտի չարութենէն յառաջ եկած չէին ըլլար, եւ միշտ իր ցաւն ու զեղջը՝ յանցանքէն մեծ կ'ըլլար: Ուստի կը յուսամ որ աս անգամս ալ անանկ բան մըն է. թէ որ մէյ մը զինքն առջեւնիդ հանէիք, թէ որ լսէիք . . . :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Ի՛նչ, լսել մի . եւ ոչ երեսը կ'ուզեմ տեսնել : Հիմայ ծառաներուն հրամանս պիտի տամ որ տանս մերձեանալու յանդգնի նէ , ծեծով վաքնտեն :

ԳԱՐԵԳԻՆ՝ ալուրէիւ լեցուիլով :

Չէ , սիրելի մօրեղբայրս , չէ . աղէկ դիտեմ որ առանկ բան չէք ըներ . սրտերնուդ բարութիւնը թող չիտար որ այսպէս անդթութեամբ վարուիք :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Չեմ ըներ մի . կը տեսնես որ խօսքս կը բռնեմ թէ չէ :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Չեմ կրնար կարծել որ ձեր սիրելի քրոջն , իմ մօրս յիշատակը մտքերնէդ ելած ըլլայ . չեմ կրնար կարծել որ ինծի ունեցած սէրերնիդ մոռնաք :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Քրոջս յիշատակը՝ ինծի միշտ քաղցր է . զքեզ ալ միշտ կը սիրեմ , որովհետեւ սրդողելու առիթ մը տուած չունիս , եղբօրդ յանցանքներուն համար ալ ասկէ ետեւ քեզի տարբեր աչքով չեմ նայիր : Գուն այնպէս մնացիր ինչպէս որ մինչեւ հիմակ էիր , ես ալ զքեզ երջանիկ ընելու եւ ծնողացդ տեղը բռնելու կը ջանամ :

ԳԱՐԵԳԻՆ՝ լուլ :

Եղբօրս դժբախտ վիճակի մէջ գտնուիլը դիտնալով՝ ինչպէս կրնամ երջանիկ ըլլալ : (Պր . Վահանին յետէ իր պափնէ :) Կ'աղաչեմ , սիրելի մօրեղբայր . . . :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ՝ թէ ինչպէս լուր չունի :

Այսչափ բաւական է . քու սիրոյդ համար՝ քիչ մ'ալ կը սպասեմ , մինչեւ որ տեսնեմ վարժարանին վերատեսուչն ինչ կը գրէ . անշուշտ նամակով մը եղածը կ'իմացընէ :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Թէ որ կ'ուզէք նէ՝ մէյ մը երթամ նայիմ թէ ինչ է :

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Չէ, հարկաւոր չէ. վերատեսչին նամակին կը սպասեմ:

Տ Ե Ս Ի Լ, Գ.

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ, ԳԱՐԵԳԻՆ, ԾԱՌԱՅ ՄԸ

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ՝ Ժառանգին:

Ի՞նչ լուր կը բերես:

ԾԱՌԱՆ

Գուրար մարդ մը կայ, հրամանոցը հետ խօսիլ կ'ուզէ:

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Ի՞նչ մարդ է... հա՛, նամակ է բերեր, տուր նայիմ: Ըսածս եղաւ. վարժարանին վերատեսչին է. գիւրը կը ճանչնամ:

ԾԱՌԱՆ

Հրաման կու տաք նէ՛ վեր գայ:

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Չէ, ես վար կ'իջնամ: (Գուրա կ'ելլէ: Գարեգին է-րե-ին կ'ուզէ ելլել. Ժառան նշան կ'ընէ որ կենայ:)

Տ Ե Ս Ի Լ, Գ.

ԳԱՐԵԳԻՆ, ԾԱՌԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ի՞նչ կայ, ի՞նչ կ'ուզես:

ԾԱՌԱՆ

Պարոն, եղբայրնիդ հոս է:

ԳԱՐԵԳԻՆ՝ զարհուրեցաւ:

Եղբայրս:

ԾԱՌԱՆ

Հրամեր էք. թէ որ հասած ալ չէ նէ, հետո չի-կրնար ըլլալ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ո՞ւսկից գիտես : Զինքը տեսա՞ր, հետը խօսեցա՞ր :

ԾԱՌԱՆ

Չէ, չտեսայ, հետը չխօսեցայ, բայց նամակը բերողն ըսաւ որ Պարոնիկը ճամբան տեսեր է եւ մինչեւ տան մօտերը մէկտեղ եկեր են :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Նամակը բերողին հետ : Զինքն ո՞ւր տեսեր է, հետը մինչեւ ո՞ւր եկեր է :

ԾԱՌԱՆ

Բերնէն միայն այսչափ բան առի : Վարժարանին վերատեսուչն ուզեր է զՊարոնիկը պատժել՝ ըրած չեմ գիտեր ինչ յանցանքին համար : Ան ալ ձգեր փախեր է : Ասոր վրայ վերատեսուչը նամակ մըն է գրեր՝ որ եղածը Պարոնին իմացընէ : Նամակը բերողը ճամբան կէսօրուան մօտ Պարոնիկը կը տեսնէ որ ըրած ընթացքէն յոգնած՝ պառկեր կը քնանար : Զինքը ճանչնալով՝ շուտ մը կ'արթնցընէ : Արնաք երեւակայել որ Պր. Գրիգորը զանիկա տեսնելով՝ որչափ այլայլած պիտ'որ ըլլայ : Իսկզբան կարծելով որ իր ետեւէն խրկուած է որ զինքը բռնէ ետ տանի, մէկէն վեր կը ցատքէ կը զրուցէ թէ Ասոր կտոր կ'ըլլամ, հետդ չեմ երթար :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Եղբայրս կը ճանչնամ. ասանկ խօսքեր մարդ իրմէ կրնայ սպասել : Բայց պատմութիւնդ յառաջ տար :

ԾԱՌԱՆ

Թղթաբերն անմիջապէս զինքը կ'ապահովցընէ որ իր գալն ասանկ նպատակ չունի. եւ որովհետեւ Պարոնիկը՝ ինչպէս հոս տան մէջ նոյնպէս վարժարանն ալ՝ իր բարեսրտութեամբն ու զուարթ բնութեամբ ամենուն սիրելի եղած է, անոր համար միանգամայն աս ալ կը զրուցէ որ թէեւ յանդիմանութիւն առնելիքս, թէեւ վարնտուելիքս ալ գիտնայի, ի վերայ այսր ամենայնի

զքեզ չէի մատներ: Աս զըռցեւէն ետեւ՝ իր դալուն վախճանն ու վարժարանին մէջ վրան խօսուածն իրեն կը պատմէ: Թէպէտ եւ Պարոնիկն, ինչպէս ըսի՝ սաստիկ յողնած է եղեր, սակայն եւ այնպէս թղթաբերին հետ մինչեւ անտառին քովն եկեր է, հոն կենալով՝ թղթաբերին յանձներ է որ Պարոնին զինքն ինչպէս ընդունիլն ու ինչ պատասխան տալն ի դարձին իրեն իմացընէ: Ասով իրարմէ բաժնուեր են. ինք անտառին մէջ մտեր է, թղթաբերն ալ հոս է եկեր:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Տէր Աստուած, մօրեղբայրս հասարակօրէն աս ատենները նոյն կողմերը պտըտելու կ'երթայ. թէ որ մէկէն զինքը հոն տեսնելու ըլլայ, շատ գէշ կ'ըլլայ:

ԾԱՌԱՆ

Թէ որ կ'ուզէք նէ՝ երթամ զըռցեմ որ ուրիշ տեղ մը պահուըտի:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Աղէկ ըսիր, վաղէ դնա, զըռցէ որ թող պարտիզպանին տունը դայ, պահուըտի. կը ջանամ որ քիչ մը վերջը երթամ զինքը տեսնեմ:

ԾԱՌԱՆ

Գլխո՛ւս վըայ: (Դուրս կ'ելլէ:)

Տ Ե Ս Ի Լ Ե .

ԳԱՐԵԳԻՆ — ԺԷ ԷԴԷ ԱՏՈՄ

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ո՛հ, սա եղբայրս, ամէն անգամ որչափ վիշտ կը պատճառէ ինձի. բայց միշտ ալ զինքը կը սիրեմ. անանկ մէկ բան մ'ունի՝ որ ամէն զինքը ճանչցողը պէտք է որ սիրէ: Սուոր վերջն ինչպէս պիտ'որ ըլլայ: ... Հա՛, Աստուծ:

ԱՏՈՄ

Հո՞ս ես եղեր, որչափ փնտռեցի զքեզ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ես ալ քեզի հետ խօսիլ կ'ուզէի. բայց ըսելէքս անշուշտ զքեզ պիտի չուրախացընէ:

ԱՏՈՄ

Գիտեմ արդէն, գիտեմ. հիմայ հայրս Բաբկենին թուղթը կարդալ տուաւ. արդէն նոյն նամակէն Գրիգորին դէմ ունեցած բարկութիւնը՝ վերատեսչին թըղթովն աւելի սաստկացեր է:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ի՞նչ ընելէքս չեմ գիտեր որ բարկութիւնը զիջեցընեմ. եղբայրս ջատագովելու հնարք մ'ալ չեմ կրնար գտնել: Մինակ Բաբկենին նամակն ըլլար նէ, դուցէ... բայց վերատեսուչն ալ իրեն դէմ ելլելու ի՞նչ պատճառ ունի:

ԱՏՈՄ

Հանդարտէ, եղբայր, ապահով եմ որ Գրիգորիկն անմեղ է: Սա կեղծաւոր Բաբկենը չե՞ս ճանչնար. ինք ամէն բան կ'ընէ կ'ըլլայ ու յանցանքն ուրիշին վրայ կը ձգէ: Ասիկայ առջի անգամը չէ, որ եղբայրդ հօրս աչքէն հանելու կ'աշխատի: Թէ որ մենք երկուքնիս չըլլայինք, մինչեւ հիմայ հայրս զինքը քսան անգամ տնէն վարնաւած կ'ըլլար. բայց ամէն հեղ ալ կը տեսնուէր որ Գրիգորիկը կամ բոլորովին անմեղ եւ կամ միայն թեթեւ յանցանքի տէր է, եւ դրեթէ միշտ յանցանքն իմ պատուական եղբօրս է: Նոյն իսկ իր նամակէն յայտնի կ'երեւայ որ ինք կեղծաւոր խաբեբայ է, եւ եղբայրդ առաւաւելն իր կրակոտութեամբն անխոհեմութիւն մ'ըրեր է:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ո՛րչափ կը մխիթարես զիս եղբօրս վրայ այսպէս խօսելով: Այո՛, Գրիգոր բարեսիրտ, ստուգախօս, մեծանձն,

արի է. բայց միանգամայն խիստ կրակոտ, յանդուգն,
անխոհեմ, պինդգլուխ. եւ աս պակսութիւնները զին-
քը շատ անգամ մեծամեծ սխալմանց մէջ կը ձգեն:

ԱՏՈՄ

Իսկ իմ Բարկէնս՝ նախանձոտ, անճնասէր, կեղ-
ծաւոր, շողոքորթ: Մէկ խօսքով ըսելու համար՝ ամե-
նայն սիրով քու եղբայրդ ինծի եղբայր կ'առնեմ իր բո-
լոր պակսութիւններովը, եւ իմինս՝ իր բոլոր շինծու ա-
ռաքինութիւններովը քեզի թող կու տամ: Հիմայ
բանն ան է՝ որ խեղճ տղան հոս չէ, մտքէս կ'անցնի որ
շուտ մը ձի հեծնեմ երթամ հետը խօսիմ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Աստուած պահէ, մինչեւ կերակրոյ ատեն չես կրը-
նար ետ դարձած ըլլալ, եւ մօրեղբայրս զքեզ չտեսնէ
եւ ո՛ւր դացածդ իմանալու ըլլայ նէ՝ բարկութիւնն աւ-
ելի կը սաստկանայ: Երթալդ ալ աւելորդ է, արդէն
Գրիգորը հոս մօտ է:

ԱՏՈՄ

Ստոյգ կ'ըսես, ո՛ւր է:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Անտառին մէջն էր, ըսել տուի որ երթայ պարտիզ-
պանին տունը պահուրտի:

ԱՏՈՄ

Շուտ մը երթամ հետը խօսիմ, բանը տեղն ի
տեղը իմանալէն ետեւ՝ յուսամ որ հօրս բարկութիւ-
նը դիւրաւ կրնամ անցընել...: Բայց լուռ, աս ինչ է,
իր ձայնն է...: Ես պէտք է որ հօրս քովը կենամ ու
ջանամ կամաց կամաց զինքը մեղմացընելու. դուն գնա
եղբօրդ հետ խօսէ, բանն աղէկ մ'իմացիր եւ խեղճը
մխիթարէ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Միանգամայն աղէկ մ'ալ յանդիմանեմ. ինչ որ
ըլլայ նէ՝ միշտ յանդիմանութեան արժանի է: (Ա'երթայ:)

Տ Ե Ս Ի Լ . Օ .

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ . ԱՏՈՄ

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Այս թշուառականին դէմ անանկ բարկացած եմ, որ վերատեսչին թղթոյն պատասխանը չկրցայ գրել . . . : Վաղը առտու կը խրկեմ, քիչ մը հանդիմ, հանդարտիմ. դուցէ ետքը կրնամ գրել :

ԱՏՈՄ

Աղէկ կ'ընէք, սիրելի հայր. դուցէ բարկութիւննիդ կ'անցնի ու քեռորդիներնուդ վրայ գլծաք : Ար յուսամ, մանաւանդ թէ ապահով եմ որ ըրածը մեծ բան մը պիտի չըլլայ :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Անոր յանցանքը մեծ բանի տեղ չդնելու համար՝ մարդ իրեն չափ ստահակութեան հասած պէտք է ըլլալ : Ասով կը ցուցնեն որ դուցէ դուն ալ ատենօք անանկ բաներ ըրեր ես : (Բարկանալով :) Ի՛նչ, ժամացոյցն ու գրքերը ծախել, գիշերը վարժարանէն դուրս մնալ. ասոնք աչքիդ պզտիկ բաներ կ'երեւան : Բայց ամենէն աղէկը՝ վարժարանէն փախչիլն է. ասիկա մէկալ բոլոր յանցանքներն անցուց :

ԱՏՈՄ

Աւելի լաւագոյն էր որ սպասէր թէ զինքը նախատանօք վաւերացնէին :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Արժան եւ իրաւ էր, ըրած յանցանքին նայելով՝ նոյն պատիժը դեռ քիչ էր : Ասկից ալ զատ՝ վերատեսչու չը կը գրէ որ ըսածնին միայն սպառնալիք էր, որպէս զի խելքը դլուխը ժողովէ : Բայց կ'երեւայ որ բոլորովին ազականեր է :

ԱՏՈՄ

Թողութիւն տուէք համարձակութեանս, սիրելի հայր. բայց կարծեմ թէ աս բաներուս մէջ իմ պա-

տուական եղբորս մատը կայ. ինծի այնպէս կ'երեւայ
որ ինք փոքր մէկ բանն իր չարասրտութեամբը խիստ
մեծցուցած է՝ խեղճ Գրիգորին անունն առջեւնիդ աւ-
րելու համար :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Գիտեմ, գիտեմ որ դուն ալ Գարեգինն ալ զինքը
չէք կրնար տանիլ, եւ ձեր խօսքերովն անանկ ըրած էիք
որ իմ սիրտս ալ վրան պղտորած էր : Բայց հիմա վե-
րատեսուչը վրան գոհ է : Արնայ ըլլալ որ զիս քիչ մը
շողոքորթել ուղէ. սակայն ինչ որ ըլլայ նէ՝ Բաբկէնս
Գրիգորին ըրածներուն պէս բան երբեք ըրած չունի :

ԱՏՈՄ

Ստոյգ է, Գրիգոր շատ անգամ յանցանք գործած
է. բայց երբեք անանկ գործք մը գործած չէ՝ որմէ ու-
րիշի վնաս հասնի կամ չարիք մը հետեւի, ըրածին
վնասը մինակ ինք կը կրէր :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Ա՛լ զիս ինծմէ կը հանես : Ի՛նչ, միայն իրեն վնաս
ըրաւ՝ երբ որ գեղեցիկ կառքս՝ որն որ 5000 դահե-
կան արժած էր, դնելէս շաբաթ մը վերջը կտոր կտոր
ըրաւ :

ԱՏՈՄ

Ստոյգ է հրամանոցը դրամական վնաս եղաւ, բայց
ինք աւելի մեծ վնաս կրեց, եւ ան ալ մինակ իր չափէ
դուրս կրակոտութենէն յառաջ եկած բան մըն է : Համ-
բարձում նոր կառքը պիտի փորձէր. Գրիգոր այնչափ
ետեւէն ինկաւ, այնչափ աղաչեց, որ վերջապէս խեղճ
կառապանը զինքն ալ քովն առաւ : Հաղիւ թէ քիչ մը
յառաջ գացած էին, մէյ մ'ալ կառապանին խարա-
զանը վար իյնալով՝ մարդը սանձերը տղուն ձեռքը կու-
տայ, վար կ'իջնայ որ առնէ. Գրիգոր իր բնական տաք-
արիւնութեամբն եւ ընելու գործքին հետեւութիւն-
ները չմտածելով, կ'ուղէ կատակ մ'ընել եւ կառքն

յառաջ քշել՝ որ Համբարձում չկարենայ իրեն հասնիլ :
Մէյ մ'ալ ձիանքն են կը կատողին , Գրիգորին զօրու-
թիւնը զիրենք չիկրնար զսպել , քիչ մը վերջը ինք վար
կ'իյնայ եւ կառքը ասողին անդին քարերուն ու ծառե-
րուն զարնուելով՝ կտոր կտոր կ'ըլլայ :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Ասիկա միայն բաւական չէ՞ քու սիրելի հօրաքեռ-
որդւոյդ ինչ տեսակ տղայ ըլլալը ցուցնելու :

ԱՏՈՄ

Բայց , սիրելի հայր , որչափ ցաւ ցուցուց , ինչչափ
կու լար կ'ողբար գլխաւորաբար անոր վրայ որ իր պատ-
ճառաւը խեղճ Համբարձումը հացը կորսնցուց , որչափ
ետեւէ ինկաւ որ ան ողորմելոյն օգնութիւն ընէ : Ա-
սիկա մեծ բարեսրտութեան նշան չէ՞ մի :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Ափսոս որ բժշկութիւն սորվելու տեղ՝ իրաւագի-
տութիւն չես սորվիր , չէ նէ ժամանակաւ բոլոր ստա-
հակներն ու անպիտան մարդիկ՝ ի քեզ զօրաւոր ու
ճարտարախօս փառաբան մը կ'ունենային : ... Բայց
քիչ մը դուրս ելլեմ . դուցէ բաց օդին մէջ սրտնեղու-
թիւնս անցնի : (Վ'երթայ :)

Տ Ե Ս Ի Լ Ի .

ԱՏՈՄ -- ԷՊԻԸ ԳԱՐԵԳԻՆ

Հայրս որչափ նեղացած է . բայց կը յուսամ որ
կամաց կամաց բոլորովին կը հանդարտի , եւ ան ատեն
աւելի դիւրութեամբ կրնամ սիրտը կակղեցընել : Հի-
մակ երթամ մէյ մը նայիմ սա չարաճճին ուր է . ար-
դեօք Գարեգին հետը խօսեցաւ : (Դէպ ի դուրս երթա-
լու ինչ «իսի» :)

ԳԱՐԵԳԻՆ՝ դռնէն խափացուի մը նայելով :

Մօրեղբայրս հոս չէ , գնաց :

ԱՏՈՄ

Հիմա դուքս ելաւ, պարտելու գնաց: . . . Գրիգորիկն
ուր է:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Աղմուկի սանդղին վրայ կը սպասէ:

ԱՏՈՄ

Խցերնիս տանինք, հոն հանդարտութեամբ կրնանք
խօսիլ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Չէ, քիչ մը վերջը երաժշտութեան վարպետը կու
գայ: Աւելի լաւագոյն է որ հոս գայ: Մօրեղբայրս դուքսն
եղած ատեն՝ հաստեղը մարդ չի հանդիպիր: Հիմա կը
կանչեմ: (Գուրս է'ելէ:)

ԱՏՈՄ

Նայինք սա պատմութիւնն ինչ է. ո՛հ, երանի թէ
եղբորս չարասրտութեան վրայ աւելի եւս համոզուելու
առիթ չունենայի: . . . Չեմ դիտեր ինչէն է, միշտ
ինձի անանկ կ'երեւայ որ Գրիգոր սա բանիս մէջ բոլո-
րովին անմեղ է, եւ բոլոր յանցանքին տէրը՝ Բաբկէնն
է: . . . Հա՛, կու գան կոր: (Մինչեւ դուրսը դիմացինն
է'երթայ:)

Տ Ե Ս Ի Լ Ը:

ԱՏՈՄ, ԳԱՐԵԳԻՆ, ԳՐԻԳՈՐ

ԱՏՈՄ

Բարո՛վ եկար, Գրիգորիկ, թէպէտ եւ դալուդ
պատճառն այնչափ ուրախական չէ, բայց ես զքեզ
տեսնելուս կ'ուրախանամ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Մեզի պատճառած սրտնեղութեան համար այնչափ
սիրոյ արժանի է, հա՛: Ստուգիւ կ'ըսեմ, Գրիգոր, բըռ-
նած ընթացքդ մեզի մեծ արտմութեան պատճառ է:

ԳՐԻԳՈՐ

Գիտեմ, գիտեմ, եղբայր, թէպէտ դուն ալ զիս կը սիրես, բայց միշտ Պր. Աստմէն աւելի խիստ ես, միշտ դործքերս իրմէ աւելի գէշ կը մեկնես:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Գնա աղօթք ըրէ որ մօրեղբօրդ չափ խիստ չեմ, եւ դործքերդ իրեն չափ գէշ չեմ մեկներ:

ԳՐԻԳՈՐ

Բայց ամէն բանէն յառաջ՝ մօրեղբայրս ի՞նչ կը զրուցէ. ստոյգ է որ ինծի դէմ սաստիկ բարկացեր է եղեր:

ԱՏՈՄ

Թէ որ գիտնալու ըլլար որ զքեզ հոս ընդունեցանք, պէտք էր որ ամէնքս մէկտեղ տունը ձգէինք փախչէինք:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Պէտք չէ որ աչքին երեւաս, ապա թէ ոչ ստուգիւ ծեծի տակ կը մեռցընէ. կեանքիս մէջ զինքն առնանկ բարկացեալ տեսած չէի:

ԳՐԻԳՈՐ

Ես ալ ձեզի կը զրուցեմ որ կեանքիս մէջ խիղճս այնչափ հանդարտ եղած չունէր՝ ինչպէս հիմայ: Բայց վերատեսուչն ի՞նչ կրնայ գրած ըլլալ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Առանկ մէկ սքանչելի ներբողեան մը, որ ստուգիւ աւելի գեղեցիկ ու զօրաւոր չէր կրնար ըլլալ:

ԱՏՈՄ

Արդէն եղբայրս ալ յառաջագոյն աճապարած քիչ մը բան գրած էր:

ԳՐԻԳՈՐ

Բարկէ՞նն ալ նամակ գրեց. ուրեմն ինք զինքս ջատագովելու հարկաւորութիւն չունիմ. ամէն բան տեղն է տեղը իրեն պատմած էի, եւ եթէ ինչպէս որ պէտք է

1002
2557

դրած է նէ՝ չեմ կրնար իմանալ թէ ինչ պատճառաւ
մօրեղբայրս ինծի այնչափ սրդողեր է :

ԱՏՈՄ

Մարդ քու վրայ իր նամակէն դատաւորան ընելու
ըլլայ, պէտք է որ զքեզ դատապարտէ :

ԳՐԻԳՈՐ

Ջարմանք . բայց ինչ է եղեր յանցանքս : Առանց
կարծեաց ամենէն մեծն ու առաջինը՝ ժամացոյցս ծա-
խելն պիտ'որ եղած ըլլայ :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ի՞նչ, ասիկա քու աչքիդ փոքր բան է . անկէջ զատ՝
գրքերդ ալ ծախեր ես, եւ ո՞վ դիտէ ուրիշ ինչեր ալ :

ԳՐԻԳՈՐ

Ստոյգ է որ եթէ աւելի ստըլի կարօտութիւն ու
նենայի, ուրիշ շատ բան ալ կը ծախէի :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Շիտակը ինք զինքդ շատ աղէկ կ'արդարացընես .
ուրեմն մօրեղբայրնիս իրաւունք ունի եղեր : Բայց ասի-
կա մէկդի ձգենք . գիշերները վարժարանէն դուրս ան-
ցընելդ ինչ ընենք :

ԳՐԻԳՈՐ

Գիշերներ, գիշերներ, իբրեւ թէ հինգ վեց անգամ
գիշերը դուրսն անցուցած ըլլամ : Մինակ մէկ գիշեր
դուրս մնացի, ան ալ ակամայ եւ բռնադատեալ :

ԱՏՈՄ

Գրիգորիկ, Գրիգորիկ, կամաց կամաց ես ալ պըղ-
տորելու կը սկսիմ . դիտէս շատ անգամ չարագործ մը
մէկ գիշերուան մէջ աւելի չարութիւն կ'ընէ, քան թէ
շատ բարեգործ մարդիկ մէկ տարւան մէջ բարիք կրնան
ընել :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Անկից վերջը՝ ո՛ւր դացած ըլլալը չզրուցել, ստակն

ինչ բանի գործածած ըլլալը չյայտնել . եւ երբ որ վերադառնալը կը յանդիմանէ , դէմ դառնալ եւ ձգել փախչել :

ԳՐԻԳՈՐ

Ձգել փախչել մ'ըսեր , հապանախատալից պատժէ մը տեղի տալ , որուն որ արժանի ըլլալու յանցանք մը չէի գործած : Մանաւանդ որ եթէ յանձն առնէի նէ՝ մօրեղբայրս զիս միշտ յանցաւորի տեղ պիտի դնէր . եւ եթէ վերնատուելու ըլլայի , նոյնպէս ոչ հոս կրնայի գալ եւ ոչ ալ վարժարան դառնալ :

ԱՏՈՄ

Բայց , բարեկամ , ինք զինքդ ջատագովելու , յանցանքէն բոլորովին սրբելու համար՝ ինչ կը զրուցես . պէտք է որ ամէն բան դիտենանք , որպէս զի հօրս առջեւ զքեզ կարենանք արդարացրնել :

ԳՐԻԳՈՐ

Ահաւասիկ ամէն բան տեղն ի տեղը կը պատմեմ : Ասկից դրեթէ 15 օր յառաջ վարժարանին մօտաւոր մէկ գեղին մէջ տօնավաճառ կար : Աւերատեսուչը մեզի հրաման տուաւ որ երթանք քիչ մը զբօսնուիք եւ տեսնելու արժանի բաները տեսնենք :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ուրեմն ժամացոյցդ՝ շաքարեղէն ու պտղեղէն գնելու եւ կամ կապիկ ու պաճուճապատանք խաղալ տեսնելու գործածեցիր :

ԳՐԻԳՈՐ

Չէի կարծեր որ եղբայրս վրաս այսպէս դէշ համարում ունենայ : Ան աստիճանի տղայ չեմ , որ ասանկ բաներու ծախք ընեմ : . . . Սաստիկ ծարաւ ունենալով՝ զինեւտուն մը մտայ , ուր որ գարեջուր կը ծախէին , եւ դաւաթ մը խմել ուզեցի :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Շինեմ ըսելու ատեն՝ աւելի կ'աւրես կոր :

ԱՏՈՄ

Թող տուր որ խօսքն յառաջ տանի :

ԳՐԻԳՈՐ

Հոն նստած ատենս . . . :

ԱՏՈՄ՝ Էրեմի Գրքի Գրքի Գրքի :

Աս ի՞նչ է, հօրս ձայնը կը լսեմ. բռնուկեցանք :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Փախիր, Գրիգոր, փախիր :

ԳՐԻԳՈՐ

Ինչո՞ւ պիտի փախչիմ. լաւագոյն է որ կենամ ու ոտքն իյնամ :

ԱՏՈՄ

Չ'ըլլար, չ'ըլլար, հիմա զինքն աւելի կը բարկացընես. Թող որ կամաց կամաց պատրաստենք : (Չեւեմի կը բռնէ, Էրեմի գրքին գրքին կը հանէ եւ ինչ ներս գալով՝ գրքին կը կշռէ :))

Տ Ե Ս Ի Լ Թ .

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ, ԱՏՈՄ, ԳԱՐԵԳԻՆ

ԱՏՈՄ

Ի՞նչ, սիրելի հայր, պարտեւէն այսպէս շուտով ետ դարձաք :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Հաղիւ թէ քանի մը քայլ առած էի, մէյ մ'ալ նայեցայ որ ծխախոտի քսակս վրաս չէ, հարկ եղաւ ետ դառնալ, արդեօք հո՞ս եմ ձգեր :

ԳԱՐԵԳԻՆ լսեալ իսկէ նայելով :

Ահաւասիկ աթոռին վրան է : (Ալ բերէ, իսկ Գրքի :)

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Երկուքներնէդ մէկը չէ՞ր կրնար տեսնել ու ետեւէս բերել :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Պէտք է որ կոյրցած ըլլանք, որ չտեսանք:

ԱՏՈՄ

Ո՛վ կրնայ ամէն բանի միտ դնել:

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Ստուգիւ, որչափ մտածելու բան ունիս:

ԱՏՈՄ

Շիտակը զրուցելով՝ խեղճ Գրիգորը մտքէս չ'ելլեր. միշտ խելքս միտքս անոր վրան է. հիմակ արդեօք ի՞նչ կ'ընէ կոր, գուցէ ուտելու հաց չունի:

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ՝ հասկնալով:

Սա թշուառականին խօսքըմ'ըներ. քանի որ անու-
նը կը լսեմ նէ՝ աւելի կ'այլայլեմ:

ԱՏՈՄ

Լաւ ուրեմն՝ չեմ խօսիր . . . : Բայց, սիրելի հայր,
եթէ պարտելու պիտ'որ երթաք նէ՝ հիմակ երթալու
էք. իրիկուան դէմ օդը կը զովնայ:

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Չէ, ա՛յլ չեմ ուզեր դուրս ելլել: (Աստ՛ ու Գարե-
գին իրարու երես կը նային ու գլուխներն կը շարժեն:) Ժա-
մանակն անցած է. անկից ալ զատ՝ ըսին որ համբար-
ձումն եկեր է, ինծի հետ խօսիլ կ'ուզէ եղեր: Թէպէտ
եւ ինծի մեծ վնաս ընել տուաւ. բայց միշտ հաւատա-
րիմ մարդ է. նայիմ ի՞նչ կ'ուզէ:

ԱՏՈՄ

Արնայ քիչ մը սպասել. ետ դառնալէն ետեւ կրնաք
հետը խօսիլ:

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Չէ, կ'ուզեմ շուտ մը խօսիլ լմնցընել: (Երէ՛ս երե-
սասարդ + ճշերնին ծածո-ի կը խօսին:) Կարծեմ հայրեր-
նիդ, մօրեղբայրնիդ խօսած ատեն՝ պէտք է որ միտ դնէք:
(Գարեգին երեւալ կ'ուզէ:) Ո՛ւր կ'երթաս, Գարեգին:

ԳԱՐԵԳԻՆ՝ շփաթ :

Երթամ նայիմ, կարելի է երաժշտութեան վար-
պետնիս եկած է: Հիմա կու գամ:

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Թէ որ վար կ'երթաս նէ՝ Համբարձումին ըսէ որ
շուտ մը գայ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Գլխով վրայ: (Գոչն էլէ:)

—

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ .

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ, ԱՏՈՄ

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Ստոյգ ըսելով՝ խեղճ մարդուն վրայ կը ցաւիմ. դեռ
իրեն պէս կառապան մ'ունեցած չեմ:

ԱՏՈՄ

Ո՛հ, հայր, թէ որ զինքը քովերնէդ հանած չըլ-
լայիք, խեղճ Գրիգորիկն այնչափ տրամութիւն ու ցաւ
կրած չէր ըլլար:

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Աս ալ իր ստահակութեան պտուղը չէր մի. ինք
չըլլար նէ՝ Համբարձում միշտ քովս կը մնար:

ԱՏՈՄ

Մինչեւ հիմակ ո՛ւր էր արդեօք. քովերնէս ելլելէն
ետեւ՝ զինքը ո՛չ տեսայ, ո՛չ անունը լսեցի:

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Ո՛վ գիտէ՝ որուն քով մտած է, ո՛ւր քաշուած է:

—

Տ Ե Ս Ի Լ, ԺԼ.

ԱՌՋԻՆՆԵՐԸ, ԳԱՐԵԳԻՆ ՈՒ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ
ԳԱՐԵԳԻՆ

Ահա առիկ Համբարձումը, սիրելի մօրեղբայր :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Թողութիւն տուէք, Պարօն, չեմ կարծեր որ մինչեւ հիմակ ինծի սրդողած ըլլաք, եւ կամ սրտերնիդ նեղանայ՝ որ հոսկից անցնելու ատենս համարձակեցայ դալու աղաչելու որ ինծի վկայական մը տաք :

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Ի՞նչ, քովէս ելած ատենդ վկայականդ չտուի՞ :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Չէ, Պարօն. նոյն ժամանակը հազիւ աս խօսքերն ըսիք. Ստակդ առ՝ շուտ մը տնէս դուրս ել, մէյ մ'ալ աչքիս մ'երեւար : Ըստ կարգի վկայական մ'ուզելու եւ առնելու ատեն չեղաւ :

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Բայց եղածն ալ քիչ բան չէր, անկից աւելի աղէկ հրաժեշտի արժանի չէիր. ոքանչեւի կառքս կտոր կտոր եղաւ եւ Գրիգորն ալ քիչ մնաց կը մեռնէր :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Իրաւունք ունիք, Պարօն. բայց ի՞նչ ընենք, կառապանի մը խելքը հասարակօրէն իր մտրակին ծայրն է... : Ասկէ ետեւ յուսամ որ աւելի խոհեմութեամբ եւ զգուշութեամբ կը վարուիմ :

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Ի՞նչ եւ իցէ, ամէն բան արդէն մոռցուած դացած է : Մինչեւ հիմակ ո՞ւր, որո՞ւն քովն էիր :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ո՛հ, Պարօն, քանի որ հրամանոցը քովէն ելած եմ, տեղ մը հանգիստ չունեցայ : Քանի մը օր վերջը օտարականի մը քով մտայ. բայց ի՞նչ մարդ, տէր Աստուած,

Ի՞նչ մարդ . առանց յիշոցելու խօսք մը չէր կրնար ըսել ,
առանց կռուոյ օր մը չէր անցներ . մարդ զինքը դո՛՛հ չէր
կրնար ընել : Ասոր վրայ ան ալ աւելցուր՝ որ վերջին աս-
տիճանի աղահ էր . հաղիւ թէ ծառաներն անօթու-
թենէ չմեռնելու չափ կերակուր կ'ունենային :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Ինչո՞ւ անանկ մարդու քով մնացիր :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ի՞նչ ընէի , ո՞ւր երթայի . դոնէ քովը քանի մը բո-
լոր կրնայի վաստակիլ , կինս ալ լաթ կը լուար ու կար
կը կարէր եւ ասով կրնայինք մենք ու զաւկրներնիս
ապրիլ : Բայց աս վիճակնիս՝ որչափ որ ալ ողորմելի էր
նէ՛ անկից աւելի գէշին մէջ ալ պիտի իյնանք եղեր :
Տէրս՝ թէպէտ զամէնքը կը վախցընէր , բայց զմահը
չկրցաւ վախցընել . մահն եկաւ , զինքն առաւ տարաւ .
եւ ես դարձեալ առանց հացի մնացի : Եւ որովհետեւ
հրամանոցը քով մէկդի դրած քանի մը ստակս ալ
սպառած էր , անոր համար վերջին աստիճանի ողորմե-
լութեան մէջ ինկայ :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Չէիր գիտեր որ ես մէկը անօթութենէ մեռնիլ
չեմ տար , եւս առաւել հին ծառայ մը :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Շատ անգամ միտքս կու գար որ դամ ոտուրնիդ
իյնամ . բայց միշտ ան՝ Մէյ մ'ալ աչքիս մ'երեւար ,
խօսքը՝ ականջներուս կը դուար , եւ չէի կրնար համար-
ձակիլ :

ԱՏՈՄ

Անկէ ետեւ քովը մտնելու մէկը չկրցար գտնել :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ատեղաց եւ մերձակայ տեղերուն բնակչաց մէջ
շատ քիչ մարդ կը գտնուի , որ սեպհական կառքի տէր

ըլլալով՝ կառապանի պէտք ունենայ: Արդ ուրիշ կերպով հացս չկրնալով վատորկիլ, սկսայ մէկուն մէկալին քով աւուրչէքով բանիլ, կինս ալ դորձք դտած ատեն կը բանէր. իսկ զաւկըներս վերջին հարկէն ստիպուելով՝ կը մուրային: Բայց աս ամենայն հաղիւ մեր օրըստօրեայ հացին կը բաւէր. անանկ որ բնակած հիւղերնուս վարձքը չկրնալով վճարել, գրեթէ ամէն շաբաթ կը ստիպուէինք մէկ տեղէ մէկալ տեղ երթալ, ամէն տեղ մէյ մէկ բան թող տալով՝ իբրեւ բնակարանի վարձ: Աս կերպով վերջապէս ան աստիճանի հասանք՝ որ վրայի զգեստներնէս զատ ձեռուքնիս ամենեւին բան չմնաց: Քանի որ կինս կ'ապրէր նէ՛ ինծի մեծ մխիթարութիւն ու օգնութիւն էր. բայց խեղճն այսչափ վշտաց ու նեղութեանց չկրնալով դիմանալ, մեռաւ: (Առաջ):

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ՝ «Իրոքն էլա՞ծ:

Ստուգիւ պարապ գտնուեր ես, որ ինծի չես եկեր:

ԱՏՈՄ՝ Իմաց Գարեգինին:

Ահաւասիկ հայրս, նայէ ինչպէս սիրտը կակղացաւ: Գրիգորիկին համար աղէկ նշան:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Աս վերջին դժբախտութիւնը գլուխս գալէն վերջը, ասկից գրեթէ ամիս մը յառաջ էր, մէկ քանի օր ալ աս կողմերս բնակելէն ետեւ՝ նայելով որ հոս ապրուստ գտնելն անկարելի է, զաւկըներս առած՝ սկսայ գեղէ գեղ պտըտիլ, երբեմն ողորմութեամբ, երբեմն աշխատանքով ապրելով: Մէյ մ'ալ օր մը մեծկակ գեղ մը հասանք, ուր որ նոյն օրը տօնավաճառ կար: Հոն բեռ տանելով բերելով՝ քիչ մը ստակ վատորկեցայ: Բայց մէկ հրեշտակ մը, ստուգիւ հրեշտակ մը, ձեր Պր. Գրիգորիկը . . . :

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Գրիգորը, հրեշտակ մի . . . թշուառական ստահակը:

ԱՏՈՄ ու ԳԱՐԵԳԻՆ ՏԵՅԵՆԱԼԷ:

ԳՐԻԳՈՐԸ, ԳՐԻԳՈՐԸ:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Հրամեր էք, Պարոն, զիս նախատեցէք, ինծի սրդո-
ղեցէք, թէ որ կ'ուզէք՝ ոտուքներնուդ տակ առէք.
միայն ան հրեշտակին դէմ խօսք մ'ըսէք:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Համբարձում, պատմութիւնդ շարունակէ:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Որդիս գինետան մը դուռը մօտենալով՝ ողորմու-
թիւն կ'ուզէ: Պր. Գրիգոր ու Պր. Բաբկէն հոն սեղա-
նի մը առջեւ կը նստէին:

Պր. ՎԱՀԱՆ

Հա՛, հա՛, աղէկ սկզբնաւորութիւն. գինետան մէջ:
Հիմակ ո՛ւր գացած ըլլալը կը յայտնուի կոր:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Անշուշտ ծարուած, եւ քիչ մը զովանալու համար
ներս մտած պիտ'որ ըլլայ:

Պր. ՎԱՀԱՆ

Նոյն գեղն ի՞նչ գործք ունէր:

ԱՏՈՄ

Տօնավաճառը տեսնելու համար գացած պիտ'որ
ըլլայ, եւ անշուշտ հրաման ալ առած պիտ'որ ըլլայ:
(Համբարձո՞ւմն է): Պատմութիւնը յառաջ տար:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Որդիս ճանչնալով՝ Պր. Գրիգոր տեղէն կը ցատքէ,
ստակը կը վճարէ, եւ ընկերին խօսքը մօտիկ չընելով՝
որդւոյս ձեռքէն կը բռնէ դուրս կը հանէ, կը սկսի վի-
ճակնիս հարցընել: Քիչ մը բան լսելով՝ սիրտը կ'ել-
լէ ու տղուն կը հրամայէ որ զիս դանէ: Զիս քովի
փողոցին մէջ գտան, ուր որ սաստիկ տաքութենէն
ծարուած՝ ջուր կը քաշէի որ խմեմ: Ուրախութենէս

խելքս քիչ մնաց կը թռցնէի՝ երբ որ զինքը տեսայ :
Թէպէտ եւ վրաս գլուխս աղտոտ էր , ի վերայ այսր
ամենայնի բանի մը չնայեցայ , մէկէն վազեցի վրան ,
ամենուն առջեւը սկսայ գրկել . անանկ սաստիկ՝ որ
տենտողները կը վախնային որ չըլլայ թէ խղդեմ : Ինծի
ըսաւ որ զինքն առանձին տեղ մը տանիմ , ուր որ հետս
կարենայ խօսիլ : Զինքն առի ան խուզը տարի , որն որ
նոյն առտու բռնած էի : Հոն իրեն ալ այն ամենայն
պատմեցի՝ զորն որ քիչ մը յառաջ հրամանոցը զրու-
ցեցի : Բարեսիրտ Պարոնիկն ասոնք լսելով՝ սկսաւ լալ .
Այն ինձ , ըսաւ , քու տեղդ ես պէտք էի մուրալ ,
որովհետեւ մօրեղբօրս անէն մերժուելուդ՝ ուստի եւ
դժբախտութեանդ բռն պատճառն ես եմ . անոր հա-
մար չեմ հանդէի՝ մինչեւ որ քեզի չօգնեմ : Աս ըսաւ
ու հանեց քսակն ինծի տալ կ'ուզէր : Բոլոր զօրու-
թեամբ դէմ դրի , չուզեցի առնել , ըսելով որ Անշուշտ
իրեն զբօսանաց համար տրուած ստակն է , ես չքաւո-
րութիւն կրելու վարժած եմ : Բայց անօգնւտ , բար-
կացաւ , ոտուրները սկսաւ գետինը զարնել եւ կարծեմ
կը ծեծէր ալ՝ թէ որ չառնէի :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Մէջը որչափ ստակ կար :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Յիսուն դահեկանի չափ : Բայց ասիկայ ամէնը չէ :
Ինք իրեն քիչ մը մտածելէն ետեւ՝ Չէ , ըսաւ , չեմ
կրնար թողուլ որ իմ մօրեղբօրս մէկ ծառան՝ որն որ
ոչ գողութիւն եւ ոչ ուրիշ յանցանք մ'ըրած է , իր
ծերութեան օրերը զաւկրներուն հետ մուրալով ան-
ցրնէ : Նայէ որ տուած ստրկովս մէկ երկու օր ապրիս եւ
ինծի սպասէ , քանի մ'օրէն՝ քեզի աւելի օգնութիւն
կը բերեմ , մինչուկ որ մօրեղբօրս գրեմ : Ստոյգ է եր-
կուքնիս ալ զինքը բարկացուցինք . բայց ինք մեծանձն
ու գորովասիրտ մարդ է , զքեզ այսպիսի թշուառու-
թեան մէջ չիթողուր :

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Ստոյգ կը խօսիս. Գրիգոր առ խօսքս ըսա՞ւ:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Կ'ուզէ՞ք նէ՛ երդում ընեմ:

ԱՏՈՄ

Չէ, չէ, կը հաւտանք. պատմութիւնդ յառաջ տար:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ինծի ըրած բարիքին համար շնորհակալ ըլլալու թող չտալով՝ Չաւկընէրդ ի՞նչպէս են, ի՞նչ կ'ընեն, հարցուց սքանչելի Պարոնիկը: — Ի՞նչ պիտ'որ ընեն, ըսի, ճամբաները ծաղիկ կը ծախեն, եւ կամ մէկուն մէկալին համար ասդին անդին կ'երթան. իսկ երբ որ գործ մը չեն գտներ, կը մուրան: — Չ'ըլլար, չ'ըլլար, պատասխանեց. ասանկով կ'ապականին, կը ստահակնան. որդիդ պէտք է որ արուեստ սորվելու մը դնես, իսկ աղջիկդ պատուաւոր ընտանեաց մը յանձնես, ուր որ իր տարիքին համեմատ ծառայութիւն ընէ եւ միանգամայն քիչ մը բան սորվի: — Իրաւունք ունիս, ըսի, բայց առանց սարկի՝ մէկը որդիս քովը չ'առներ. եւ ասանկ աղտոտ ու հնոտի զգեստներով՝ աղջիկս որուն տունը կրնամ դնել: Թէ որ 6—700 դահեկան ունենայի, որդիս ատաղձագործի մը քով եւ աղջիկս բարեկամ մէկ պարտիզպանի մը տուն կը դնէի: Ես ալ ան ատեն գուցէ տեղ մը կրնայի մանել, եւ հիմակուան թափառական կեանքէս կ'ազատէի:

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Գրիգոր ասոր ի՞նչ պատասխան տուաւ:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Աստուած ողորմած է, յոյսդ մի կտրեր, աղօթք ըրէ, ըսելով՝ ինծմէ բաժնուեցաւ: Մէյ մ'ալ քանի մը օրէն եկաւ՝ Ո՛ւր է ատաղձագործն, ըսաւ, որուն քով որդիդ կ'ուզէիր դնել. զիս իրեն տար: Մէկտեղ ելանք գացինք: Մարդուն հետ առանձին խօսելէն ետեւ՝ հի-

մա բարեկամ պարտիզպանիդ տունն երթանք, ըսաւ :
Հոն ալ նոյնպէս խօսելէն լմնցընելէն վերջը՝ Գնա,
ըսաւ, զաւերներդ բեր քովերնին դիր : — Ստակը, Պա-
րոնիկ : — Արդէն հոգացուած է : — Աս ըսելով ձեռքս
խել մը ստակ տուաւ, որ ինծի նոր զգեստ գնեմ :

ԱՏՈՄ

Ո՛հ, ազնուասիրտ Գրիգորիկա :

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ՝ «ԼՈՒՆԻՐԸ» ՊԵՏԵԼԻ :

Հիմա կը տեսնուի որ ժամացուցին ստակն ինչ քանի
դործածեր է : Ե՞տքը :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ամենեւին չէի ուզեր աս ստակն առնել : Բայց ան
աստիճանի այլայլեցաւ, սրդողեցաւ, բարկացաւ, որ
աւելի եւս չսրդողցընելու համար՝ ստիպուեցայ ընդու-
նիլ, միտքս դնելով որ ատենին հրամանոցը իմացընեմ
եւ հաւանութիւննիդ առնեմ :

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Ո՛վ իմ Գրիգորա, իմ սիրելի Գրիգորա. հիմա կ'ի-
մանամ որ միշտ մի եւնոյն բարեսիրտ ու մեծանձն տղան
է : ... Բայց ըսիր որ վկայական մը կ'ուզես, որո՞նք քով
պիտի մտնես, մարդ գտա՞ր :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Արծես թէ ազնուասիրտ Պարոնիկն ինծի երջան-
կութիւն բերաւ. հազիւ թէ զինքը վերջին անգամ
տեսնելու վրայ քանի մը օր անցած էր, մէյ մ'ալ
լսեցի որ Երկայնաբազուկ իշխանը կառապան մը կ'ուզէ
եղեր. անմիջապէս գացի ինք զինքս առաջարկեցի :
Ինծի քանի մը հարցում ընելէն ետեւ՝ խօսք տուաւ որ
կ'առնէ, թէ որ յառաջուան տիրոջմէս աղէկ վկայական
ունենամ : Անոր համար վերջին հարկէն ստիպուած՝
համարձակեցայ հրամանոցը գալու : Գուցէ չէք ուզեր
տալ. բայց ես միշտ ինք զինքս երջանիկ կը սեպեմ որ

ՊՐ. Գրիգորիկին ինծի ըրած բարիքներուն համար կըր-
նամ շնորհակալ ըլլալ եւ հաւանութիւննիդ ուղեւ:

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Գրիգորիս քեզի ըրած բարիքներուն համար՝ միայն
իրեն շնորհակալ ըլլալու ես, որովհետեւ ինք իր ստը-
կովը քեզի օգներ է: Բայց ինքն ալ քեզի մեծ շնոր-
հակալութիւն մատուցանելու պարտական է. վասն զի
ղինքը մեծ դժբախտութենէ ազատեցիր: Ստուգիւ թէ
որ դուն եկած աչքս բացած չըլլայիր, այնպէս բարկա-
ցած էի, որ մէյ մ'ալ չէի ուղեր երեսը տեսնել:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ի՛նչ կ'ըսէք, Պարոն. ուրեմն ես աշխարհքիս ա-
մենէն երջանիկ մարդն եմ, որովհետեւ իմ ամենամեծ
բարերարիս ծառայութիւն մ'ըրած եմ:

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Ան թշուառական Բաբկէնը՝ զխեղճ տղան սրտէս
բոլորովին մերժել տուած էր: Ես ալ՝ այնչափ անդամ
անկէ խաբուելէս, անոր չարասրտութեան գործքերը
տեսնելէս ետեւ՝ ինչպէս կրցայ նորէն իրեն հաւտալ: ...
Բայց վերատեսուչը, վերատեսուչը:

ԱՏՈՄ

Արնայ ըլլալ որ եղբայրս վերատեսուչն ալ խաբած
ըլլայ:

ՊՐ. ՎԱՀԱՆ

Բայց գրեր է որ փախած է. վայ ինծի, թէ որ
յուսահատութենէն զլուխը բան մը դայ, թէ որ վնասի
մը հանդիպի նէ:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Շուտով ինծի ձի մը տուէք. աշխարհքիս ծայրն
ալ ըլլայ նէ՝ կը գտնեմ կը բերեմ: (Ա՛ռ-դէ վաղել
դուրս ելլէլ:)

ԳԱՐԵԳԻՆ՝ ՂԵՒԸ ԲԻՆԵԼԸ:

Ստուգիւ, սիրելի մօրեղբայր, իրեն թողութիւն
կու տա՞ք:

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Թեպէտ եւ բոլոր վրայի զգեստներն ալ ծախած
 քլար, ամենեւին բանի տեղ չէի դնէր, մանաւանդ
 զինքն աւելի կը սիրէի: (Գարեգին Արո՞թն ահա՞ն է Վա-
 խօտ մը հ'ըսէ եւ ետեւի դռնէն դուրս հ'ելլէ:)

ԱՏՈՄ

Իսկ թէ որ հոս քլար նէ, սիրելի հայր:

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Հո՞ս, ինչ, զինքը տեսնող եղեր է. ո՛ւր է, ո՛ւր է:

ԱՏՈՄ դուրս է բանայ:

Ահաւասիկ, սիրելի հայր, փնտռածնիդ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ Ի .

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ, ԱՏՈՄ, ԳԱՐԵԳԻՆ, ԳՐԻԳՈՐ,
 ՀԱՄԲԱՐՉՈՒՄ

ԳՐԻԳՈՐ ներս վազելով՝ Տօրեղբօրն հարաւանէրը կ'ընայ, ահա ալ
 շինքը եւ գրէ: Հասեալնս՝ քու ծանօտ ինք՝ Տէյ մը Պր . Վա-
 հանին, Տէյ մը Գրեգորին յարաւանէրն հաւանքը եւ պահէ:

Սիրելի մօրեղբայրս, ուրեմն կը ներկէք, թողու թիւն
 կու տա՞ք:

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ՝ ԼՈՒՎ:

Թողու թիւն մի տալ... քրած բարեգործութեամբդ
 արժանի ես որ զքեզ յառաջունէ տասնապատիկ աւել-
 լի սիրեմ:

ԳՐԻԳՈՐ

Շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ, իմ ամենասիրելի
 մօրեղբայրս, իմ հայրս...: Ա՛հ, թէ որ աս մարդուն,
 թէ որ իր զաւկներուն խեղճութիւնը տեսած քլայիք.
 թէ որ խղճերնիդ միշտ ըսեր որ իրենց դժբախտու-
 թեան պատճառը դուք էք...:

ՀԱՄԲԱՐՉՈՒՄ

Չէ, չէ. պատճառը՝ միայն ես եմ. ինչո՞ւ զձեզ
 քովս առի, ինչո՞ւ ձերը ձեռքերնիդ թող տալով՝ վար

իջայ . . . : Բայց ինչպէս ալ կրնայի ձեզի բան մը զլա-
նալ, եթէ գիտնայի որ կառքը մարմնոյս վրայէն պիտ'որ
անցնի, չէի կրնար չէ ըսել:

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Բայց ինչո՞ւ ինծի չգրեցիր . լաւագոյն չէ՞ր որ ժամա-
ցոյցդ ու գրքերդ ծախելու տեղ՝ ինծմէ ստակ ուղէիր:
Ըրածդ միշտ անխոհեմութիւն է, որովհետեւ տղայ մը
ունեցածներուն գինը չիգիտեր, եւ առանց ծնողացը
գիտութեան՝ պէտք չէ որ զանոնք ծախէ:

ԳՐԻԳՈՐ

Այնպէս է, իրաւունք ունիք . բայց որովհետեւ Համ-
բարձումը վաւերացած էիք, անոր համար կը վախնայի որ
հրաման չէք տար իրեն օգնելու եւ խեղճ մարդն իր ու-
ղորմեղութեան մէջ կը մնայ, որն որ ստուգիլ ինծի մա-
հուան հաւասար էր:

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Բայց ուրիշ բան մ'ալ ունիմ: Գիշեր մը վարժա-
րանէն դուրս ես մնացեր . ան գիշերն ո՞ւր անցուցիր:

ԳՐԻԳՈՐ

Ան իրիկունն էր որ Համբարձումին ստակ տարի:
Գիտէի որ դուռը ժամը տասնին կը գոցուի եւ անոր
համար կ'աճապարէի որ ատենին հասնիմ. մէյ մ'ալ
մթէն ճամբաս շփոթեր եմ, անանկ որ հազիւ տասն-
ուամէկին կրցայ վարժարանին քովը դանուիլ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ուրեմն գիշերն ո՞ւր մնացիր

ԳՐԻԳՈՐ

Ասդին անդին քիչ մը պտըտելէն ետեւ՝ պարապ
խուղ մը գտայ, մէջը մտայ, քարի մը վրայ պառկեցայ:
Աեանքիս մէջ անանկ հանգիստ ու անոյշ քնացած չու-
նէի. այնչափ ուրախ էի Համբարձումին օգնութիւն
ընելու համար:

ԱՏՈՄ

Ա՛հ, չարասիրտ Բաբկէն, ասոնց վրայ բառ մ'ալ
չիղրեր, որոնք անշուշտ դիտէր :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Հիմակուրնէ ետեւ՝ ալ իմ որդիս չէ, դուն ես անոր
տեղ իմ սիրելի զաւակս, զքեզ . . . :

ԳՐԻԳՈՐ

Չէ, սիրելի մօրեղբայրս, չեմ ուզեր ուրիշին մնա-
սովն երջանիկ ըլլալ, մանաւանդ ձեր որդւոյն մնասովը .
ստուգիւ չարութեամբ ըրած պիտ'որ չըլլայ : Ա'աղաչեմ
սէրերնիդ իրմէ մի վերցընէք :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Լաւ է, ուրեմն թող մնայ վարժարանը, չեմ ուզեր
որ եւ ոչ պարապոյ ժամանակը հոս դայ, մինչեւ որ բո-
լորովին չուղղուի :

ԳՐԻԳՈՐ յետեւ էլ պատիւ :

Սիրելի մօրեղբայր, ուրիշ աղաչանք մ'ալ ունիմ,
թէ որ կը կատարէք նէ՛ զիս ամենէն երջանիկ մարդը
կ'ընէք :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Ըսէ տեսնեմ ինչ է :

ԳՐԻԳՈՐ

Համբարձումը նորէն քովերնիդ առնէիք : Ստու-
գիւ . . . :

ՊՐ . ՎԱՀԱՆ

Ո՛վ կրնայ այսպիսի աղաչանք մը մերժել . այսօրու-
նէ իմ ծառայութեանս մէջն է :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ո՛հ, իմ սիրելի տէրս, ստոյգ է . . . երազ չէ՞ ար-
դեօք . . . : Ո՛վ իմ բարեսիրտ Պարոնիկս, շնորհակալ
եմ, հաղար անգամ շնորհակալ եմ :

Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

ՍՈՒՐԷՆ, Սիւնեաց սեպուհ:

ՎԱՍԱԿ, իր որդին ու յաջորդը:

ԽՈՍՐՈՎ, վասակայ որդին, 24 տարւան երիտասարդ:

ՏԻՐԻԹ, վասակայ տան հազարապետը:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ, Խոսրովին դայեկորդին:

ԲԱԶՈՒԿ, զինուոր, Խոսրովին ծառայութեան մէջ:

ԿԻՐԱԿՈՍ, դեղացի:

ՈՒՐԻՇ ԳԵՂԱՅԻՆԵՐ:

Առաջին արարուածը՝ Սիւնեաց սեպուհին գղեկին առջեւը, բայց դաշտի վրայ է. երկրորդ արարուածը՝ գղեկին ներքին հրապարակին մէջ. երրորդ արարուածը՝ նոյն գղեկին մէկ սրահին մէջ:

Վ Ե Ս Ե Կ

Կ Ա Մ

ԵՆԻՆՈՒԵԼԻ ԲՆՏԵՆԻՎ

ԵՐԵՐՈՒԵՆՈՒ Ե.

Տ Ե Ս Ի Լ Ե.

ԿԻՐԱԿՈՍ առանձին, զի յերեւել Լապտեր Տե, զիւր յերեւել
իւրեւ Տե զիւր առեւելեւ:

Փառք Աստուծոյ, վերջապէս հասայ. երեք ժամ
է՝ որ անտառին մէջ առանձին կը թափառէի. գիշեր
ատեն ասանկ զարհուրելի տեղ մը առանձին պտրտիլը
մարդը կը սարսափեցնէ, որչափ որ քաջասիրտ ալ ըլ-
լայ: Աղէկ որ հետս լապտեր մ'առեր եմ: . . . Ար յու-
սամ որ ժամանակէն յառաջ հասայ: Արդեօք սեպուհն
ինծի ինչ պիտի զրուցէ . . . : Վաղը արեւն ելլելէն
ժամ մ'առաջ՝ գղեկին առջեւը դանուէ, ըսաւ երէկ
իրիկուն Տիրիթ. բայց՝ հասկըցա՞ր, արեւն ելլելէն ժամ
մ'առաջ: Կարծես թէ խուլ եմ կամ խօսք չհասկը-
ցող մարդիկներէն: . . . Գեռ ժամանակ կայ, քիչ մը
հանդիմ, (Գեպնին վրայ կը նստի:) մինչեւ որ Վասակ սե-
պուհն իր պատուէրները տայ: (Ալ խօսէ:) Անօթի փո-
րանց երեք ժամ քալել՝ քիչ բան չէ: (Ալ սիսի առեւել:)
. . . Բայց աս ինչ է . . . : Երգելու ձայն մը կայ . . . :
(Ալ վախճայ:) Արդեօք ուսկից է: . . . Կարծես թէ գե-
տնին տակէն կու գայ: . . . Առանց կարծեաց ոգիներ
պիտ'որ ըլլան: (Միտ կը դնէ:)

ՁԱՅՆ ՄԸ՝ գեպնին ասիւն երգելով:

Հրպարտ որդին, հայրանարգուն, խեռն ու վէս
Ատելի է ու գարշ երկնից եւ մարդու:

ԿԻՐԱԿՈՍ

Անշուշտ ոգիներ են . . . : Փախչիմ, փախչիմ : (Որոհեմք :)

ՁԱՅՆԸ

Ամէնը զինք կ'ատեն անգութ իժի պէս,
Որ բարերարն իր նետով խոց կը թողու :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Աս ի՞նչ փորձանք է գլուխս եկած փորձանքը . չեմ
ալ կրնար քայլ մ'առնել, կարծես թէ ոտուքներս գե-
տինը գամուած են :

ՁԱՅՆԸ

Գետնատարած արտասուալից ջերմ բողոք
Մինակ միջոց է բերելու Տէրն յողոք .
Բայց Բարձրեալ Տէրն իր բողոքին չիլտեր :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Հիմա վախէս կը մեռնիմ : . . . Կարծես թէ քիչ մը
ժամանակէ վեր ոգիներն ետեւէս են ինկեր . . . : Աեր-
ջապէս գլուխս բան մը պիտի բերեն : . . . Հա՛, արդեօք
տեսածս ստոյգ է . Տիրի՛թը կու գայ : . . . (Ալ պարտաւոր :)
Տիրի՛թ, Տիրի՛թ . . . եկո՛ւր . . . շուտ օգնութեան հասիր :

Տ Ե Ս Ի Լ Բ .

ՏԻՐԻԹ, ԿԻՐԱԿՈՍ

ՏԻՐԻԹ

Աս ի՞նչ վայնասուն է, աս ի՞նչ դռուամ գոչում
է . . . : Գո՛ւն ես եղեր, անմիտ, ապուշ :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Հա, հա, դուն միշտ անմիտ, ապուշ ըսէ . տեղս
դուն ըլլայիր՝ նայինք արդեօք աւելի չէիր պուար : Ա-
պուշ ըսելու տեղ մտիկ ըրէ :

ՏԻՐԻԹ

Ի՞նչ բան մտիկ պիտ'որ ընեմ . բան մը չիլտուիր :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ի՞նչ, գետնին տակէն հաստ ձայն մը չե՞ս լսեր :

ՏԻՐԻԹ

Չայն մը:

ԿԻՐԱԿՈՍ

Հա, ձայն մը:

ՏԻՐԻԹ

Խենթեցեր ես դուն, Կիրակոս, ոչ ձայն կայ ոչ ձիւն:

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ա՛լ ասոր չեմ կրնար դիմանալ. զիս խենթի տեղ դնել: Գիտցիր որ ես ոչ խենթ եմ ոչ ալ գինով. սատեղը մեր սեպուհին սպասած ատենս՝ դետնին տակէն հաստ ձայն մը լսեցի, որ տրամուլթեամբ կ'երգէր: Այնպէս որ աս խօսքերն ալ բացայայտ ըսեցան. Բայց Բարձրեալ Տէրն իր բողոքին չիլսեր:

ՏԻՐԻԹ

Դուն երազ տեսեր ես, կամ երեւակայութիւնդ տաքցեր է:

ԿԻՐԱԿՈՍ

Հա՛ նայինք հա՛, հիմա կրնաս մի զիս համոզել որ լսածս՝ լսած չըլլամ. անանկ ստոյգ գիտեմ՝ ինչպէս ստոյգ գիտեմ որ հոս կեցեր հետդ կը խօսիմ: . . . Բայց աս ինչ է, զքեզ ալ մտածմունքն առաւ. կարծեմ կամաց կամաց ըսածիս կը հաւտաս կոր. անանկ չէ՞ մի:

ՏԻՐԻԹ՝ Ի՞նչ իրե՞ն:

Արդեօք ծածուկ դետնափորին դուռը կղպելու մոռցեր եմ: . . .

ԶԱՅՆԸ

Փռն տեղ կու լայ իր մեղքն, որն որ արդ կ'ատէ,
Կ'ուզէ որ զինքն երկնից շանթէն ազատէ.

Բայց Բարձրեալ Տէրն անոր ձայնին չիլսեր:

(Տէրե՛ն վաղել՛ով կ'երեւայ:)

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

ԿԻՐԱԿՈՍ արարչին :

Սուր նայէ մէյ մը . իմ վրաս կը ծիծաղէր . . . ինք
 ձայնը լսելուն պէս՝ կ'ծիկը դրաւ . . . : Հիմա չըսէ որ ե-
 րազ եմ տեսեր, . . . չէ՛ խենթ եմ . . . , չէ՛ անմիտ
 եմ . . . : Բայց ի՞նչ պիտ'որ ընեա . մարդիկ ասանկ են
 մեծ մեծ կը ջարդեն , վտանգը հեռու եղած ա-
 տեն՝ ուրիշներուն վրայ կը ծիծաղին . . . բայց քիչ մը
 վտանգ մ'ելլէ դիմացինն՝ ամենէն առաջ փախչողն՝ ա-
 մենէն աւելի քաջասիրտ ձեւացողը կ'ըլլայ : . . . Այս-
 պէս փախչիլ , զիս ասանկ առանձին ձգել , հա՛ . . . ես
 ալ փախչիմ՝ կ'ըսեմ , չեմ կրնար , ծնկուրներուս դո-
 րութիւնը կտրեր է : . . . Բայց ա՛լ լսնցած է , ա՛լ ողի-
 ներէն ճիւղներէն վախնալու բան մը չկայ . . . անշուշտ
 ան լսածս իր վերջին երգն էր . . . : (Մտիկ կ'ընէ :) Ա՛լ
 հիմա ձայն չիլսուիր : Նստիմ քիչ մ'ալ ուտեմ :
 (Կը սիսի ուտէ :) Աս մեր սեպուհն երբ պիտի գայ : Թէ
 որ այնչափ ուշ պիտի գար նէ՛ ինչո՞ւ զիս գիշերանց
 ճամբայ հանել տուա :

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

ԿԻՐԱԿՈՍ , ՏԻՐԻԹ

ՏԻՐԻԹ՝ ինչ էրո՞ք :

Խեղճ ծերունին երգելով ցաւոցը սփոփանք մը
 կ'ուզէր գտնել . . . քիչ մնաց ամենայն ինչ կը յայտ-
 նուէր : . . . Սա անմիտը քիչ մը փորձենք , նայինք
 բան մ'իմացեր է մի :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Քթիդ տակէն ի՞նչ կը մըմռա . ըսածդ բարձր ըսէ ,
 որ ես ալ լսեմ :

ՏԻՐԻԹ

Սա քու լսած ձայնիդ վրայ կը մտածեմ :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ի՞նչ , գուն չլսեցիր , որ :

ՏԻՐԻԹ

Ո՞վ, ես :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Հա՛, դուն :

ՏԻՐԻԹ

Ամենեւին բան մը չլսեցի : Բայց դուն ստուգիւ ձայն լսեցիր :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Հիմա խելքս կը թռցընեմ : Աղէկ մը զըռցէ, քիչ մը յառաջ դետնին տակէն երգելու ձայն մը չլսեցիր, եւ զիս առանձին թող տալով՝ չվազեցիր չգացիր :

ՏԻՐԻԹ

Ստուգիւ, Կիրակոս, երազ կը տեսնես. ո՛չ ձայն լսեցի եւ ո՛չ ալ տեղէս շարժեցայ :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ան ատեն պէտք է որ երազ ըլլայ : Բայց չէ (Ինչ + ղինքն կը շօշափէ :) ահաւասիկ ես եմ. դուն ալ Պր. Տիրիթ ես, առջեւի դղեակնիս՝ Վասակ սեպհին բնակարանն է. հիմակ առտու է, արեւը նոր ելաւ : Քիչ մը յառաջ՝ սատեղը նստեր կերակուր կ'ուտէի, աւասիկ կերակրոյս մնացորդները : Կերած ժամանակս հաստ ձայն մը լսեցի, մէկ, երկու, երեք անգամ : Ասոր վրայ դուն եկար. մէկտեղ խօսած ատեննիս՝ ձայնը նորէն կրկնուեցաւ. դուն վազելով ելար դացիր. հիմա նորէն եկար : Թէ որ ասիկայ երազ է նէ, ստուգիւ այլանդակ երազ մըն է : . . . Բայց հա՛, հիմա միտքս եկաւ :

ՏԻՐԻԹ

Ի՞նչ :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Բոլոր աս եղածները գերբնական բաներ են. դղեկին քաջերն են՝ աս բաներս ընողները :

ՏԻՐԻԹ

Ի՞նչպէս, ի՞նչ ըսել կ'ուզես : (Ինչ + իրիկ :) Իր մոլորութեան մէջ թող տալու է :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Հա, այնպէս է, դղեկին քաջերն ու ճիւղներն են. արդէն ամէն մարդ գիտէ որ աս դղեակը ճիւղներով լեցուն է:

ՏԻՐԻԹ

Ի՛նչ, ասոր վրայ խօսող կայ:

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ուրիշներուն խօսքին ի՛նչ հարկ կայ, դուն անձամբ փորձն առած չե՞ս:

ՏԻՐԻԹ

Ստոյգ է որ դղեկին մէջ երբեմն երբեմն շղթայի ձայներ, հառաչանքներ կը լսուին. բայց ասոր վրայ շարժակայ տեղերն ի՛նչ կ'ըսեն:

ԿԻՐԱԿՈՍ

Չե՞ս գիտեր. եկուր քեզի պատմեմ: Սատեղը նրստինք եւ նախ մէյմէկ դինի նետենք. ուստի նախ եւ յառաջ գիտցիր որ ես շատ խօսիլ ու լսածս ասդին անդին տարածել չեմ ուզեր, որովհետեւ իմ հանդուցեալ մեծ մայրս, Աստուած ողորմի հոգւոյն, ինծի միշտ կ'ըսէր. Ահրակոս, Իրգիս, կ'ըսէր, մարդս շատ անգամ խօսելուն համար կը զղջայ, կ'ըսէր, բայց լռելուն համար՝ երբեք չիզղջար, կ'ըսէր: Եւ ինք ղինքս դովելու համար չէ, ստուգիւ կ'ըսեմ որ իր խրատները շատ աղէկ կը բռնեմ: Իսկ արդ ուրեմն՝ հիմա մեր իշխանին վրայ խօսուածին դալով. . . : Բայց ուրիշին բան պիտի չզրուցես, հա՛:

ՏԻՐԻԹ

Վրաս ապահով կրնաս ըլլալ:

ԿԻՐԱԿՈՍ

Աղէկ. ուստի եւ ըսելիքներուն ուրիշ վկայ չեմ առնէր՝ բայց եթէ իմ հանդուցեալ մեծ մայրս, Աստուած ողորմի հոգւոյն, որն որ իննսունուիրէք տարւան մեռաւ, եւ ստուգիւ կ'ըսեմ մեռած ասեն՝ թէպէտ հիւանդոտ, բայց բաւական զօրաւոր էր: Իսկ արդ ուրեմն՝

մէկ անգամ մը աս իմ մեծ մայրս, իրիկունը գթան
մանած ատեն՝ զիս անունովս կանչելով ըսաւ. Կիրա-
կոս: — Ի՛նչ կայ, սիրելի մայրս, ըսի: — Մեր Վա-
սակ իշխանը կը ճանչնաս՝ անանկ չէ, ըսաւ: — Կը
ճանչնամ, ինչո՞ւ պիտի չճանչնամ, ըսի: — Ստուգիւ
կ'ըսեմ, ըսաւ, աւելի կ'ուզեմ աղքատ, հիւանդոտ,
պառաւ, տղեղ ըլլալ՝ ինչպէս որ եմ, ըսաւ: Խեղճ
կնոջ բերանն աղքայ մ'ալ չէր մնացեր:

ՏԻՐԻԹ

Պատմութիւնդ պատմէ, առանց պնակէս մանրա-
մասն տեղեկութիւններու իջնալու:

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ինչպէս որ կ'ուզէք. իսկ արդ ուրեմն՝ մեծ մայրս
ինծի ըսաւ. Աւելի կ'ուզեմ աղքատ, հիւանդոտ, պա-
ռաւ ու տղեղ ըլլալ՝ ինչպէս որ եմ, ըսաւ, քան թէ
հարուստ, առողջ, երիտասարդ ու գեղեցիկ ըլլալ՝ եւ
Վասակ անուանուիլ, ըսաւ: — Ինչո՞ւ, ըսի: — Վասն
զի Աստուած արդար է, ըսաւ, եւ մեղքն երբեք ան-
պատիժ չիթողուր, ըսաւ: — Աս ի՛նչ ըսել է, ըսի.
ուրեմն իշխաննիս չարագործ մարդ է, ըսի: — Մտիկ
ըրէ, որդիս, ըսաւ. տասը տարի է որ հանգուցեալ
Սուրէն իշխանը՝ հիմակուանին հայրը մեռաւ, ըսաւ...:
Հա՛, հա՛, Տիրիթ, ի՛նչպէս մտիկ կ'ընես:

ՏԻՐԻԹ

Պատմութիւնդ յառաջ տար:

ԿԻՐԱԿՈՍ

Իսկ արդ ուրեմն՝ մեծ մայրս ըսաւ. Իշխանին մեռ-
նելուն առջի իրիկունն իր ծեր ծառան Թադէոս լսած
էր որ մեռնող իշխանն իր քովն եղողներուն ըսաւ որ
Աստուած արդար է, պէտք է որ մեռնիմ, ըսաւ. եւ
ետքը շնկոյց մ'ելաւ, ու ետքը իշխանն ըսաւ. Աստուած
յանցանացդ թողութիւն տայ, որդեակ, ըսաւ, ու
ետքը ալ բան մը չլսուեցաւ, ու ետքը երկրորդ օրը
տարին թաղեցին, ըսաւ:

ՏԻՐԻԹ

Առանց կարծեաց մեծ մայրդ աս պատմութիւնը
քեզմէ ուրիշ շատերուն ալ պատմած պիտ'որ ըլլայ:

ԿԻՐԱԿՈՍ

Չէ, կրնաս ապահով ըլլալ, որ ուրիշ մարդու զրու-
ցած չէ:

ՏԻՐԻԹ

Անտարակոյս դուն ալ ուրիշին պատմած պիտ'որ
չըլլաս:

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ե՞ս. ի՞նչ, զիս բացբերանի տեղ կը դնես: Ա'երդ-
նում որ Վարդանոյշ խաթունէն, Ատոմ Երկրագոր-
ծէն, Սանդուխտէն, եւ ուրիշ մէկ քանի հոգիէ զատ՝
մարդու մը չեմ պատմած:

ՏԻՐԻԹ՝ Ի՞նչ ի՞րե՛:

Շատխօսութիւնդ քեզի ծանր պիտի նստի:

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ի՞նչ ըսիր, ի՞նչ ըսիր. կարծեմ ըսածներս այնչափ
չես ակտրտեր: Բայց ստոյգ խօսքեր են, վասն զի իմ ու-
ղորմած հոգի մեծ մայրս, Աստուած ողորմի հոգւոյն,
իր իննսունուիրէք տարւան կեանքին մէջ երբեք սուտ
խօսած չունէր: Եւ ինծի ալ միշտ կը զրուցէր. Ա'իրա-
կոս, կ'ըսէր, չըլլայ որ սուտ խօսիս ու մէկու մ'անի-
րաւութիւն ընես, կ'ըսէր. ստութիւնն ու անիրաւու-
թիւնն՝ որչափ որ ալ ծածուկ գործուին՝ միշտ կը յայտ-
նուին, կ'ըսէր: ... Բայց սա գինիէն մէյ մ'ալ խմենք:

ՏԻՐԻԹ

Ես ծարաւ չունիմ:

ԿԻՐԱԿՈՍ

Անանկ է նէ՛ ես կը խմեմ: (Խօժընտարէն Վասակ
«Եպոստակ» լրաց կը հասնի:) Ո՛հ, սեպուհը կու գայ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ե .

ՎԱՍԱԿ, ՏԻՐԻԹ, ԿԻՐԱԿՈՍ

ՎԱՍԱԿ

Տիրիթ, ասիկայ է ըսած մարդդ :

ՏԻՐԻԹ

Հրամեր էք, Տէր : (Կիրակոս կը շփոթի եւ անշուրհ
կերպով իւր քանի իւր անգամ իւրեւ իւր աստի :

ՎԱՍԱԿ՝ Կիրակոսին :

Մօտ եկուր նայիմ : Անունդ ի՞նչ է :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Անունս, անունս՝ Կիրակոս է . ողորմած հոգի . . . :

ՎԱՍԱԿ՝ հրաշքով :

Աղէկ է :

ԿԻՐԱԿՈՍ՝ ի՞նչ իրեն :

Նայի՛ք սուր վերջն ո՛ւր պիտ'որ երթայ :

ՎԱՍԱԿ

Քու մամդ իմ հօրս Սուրեն իշխանին ծառայութեան
մէջ չէր մի :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ես ժամ մամ չունիմ . չեմ հասկընար ի՞նչ ըսել
կ'ուզէք . . . : Հա՛, հա՛, իմացայ, մեծ մայրս կը հարցը-
նէք : Հրամեր էք, իմ ողորմած հոգի մեծ մայրս, Աս-
տուան՝ ողորմի հոգւոյն . . . :

ՎԱՍԱԿ

Ան շատախօս պառաւր աս դղեկին բնակչաց վրայ
զանազան արտաքոյ կարգի դէպքեր չպատմեց մի :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Իմ ողորմած հոգի մեծ մայրս շատախօսութիւնը
կ'ատէր . դղեկին բնակչաց վրայ բան մը խօսած չունէր :

ՎԱՍԱԿ

Բայց ինձի պատմեցին որ դուն գինետան մը մէջ
անոնց վրայ զանազան խօսքեր քրեր ես, անանկ ըսելով
որ մեծ մօրմէդ լսած ես :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ի՛նչ, հա՛, իմացայ, ան զարմանալի բանին վրայ է խօսքերնիդ, որն որ ես երկրագործ Ատոմին պատմեցի : Անիկա բան մը չէ, Տէր, արդէն ամէնքն աղէկ գիտեն որ դղեկին ճիւղներուն գործքն է անիկա . կամ թէ բռեմ, ուրիշ բան չէ, բայց եթէ . . :

ՎԱՍԱԿ

Տիրիթ, ինծի նայէ, սա մարդս բանտ տար, ամբողջ խոթէ, եւ ութ օր հացով ու ջրով միայն անցընէ թող :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Կ'աղաչեմ շնորհք ըրէք, Տէր :

ՎԱՍԱԿ

Գնա՛ :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ա՛հ, Տէր, գթացէք վրաս, դոնէ ողորմելի հօրս գթացէք, զիս մի մեռցընէք . դժբախտ հայրս ինծմէ ուրիշ մարդ չունի : Արդեօք գլուխն ինչ կու գայ, մի-նակ ինչ կ'ըլլայ . ինք ամենեւին յանցանք չունի : Թողու թիւն տուէք, Տէր, թողու թիւն : (Ինչ իրիշ :) Շիտակը աղէկ բան, կարծես թէ այսօր կանուխ ելայ եկայ՝ որպէս զի բանտ մտնեմ :

ՎԱՍԱԿ՝ Կիրախոսին :

Հայրդ դո՛ւն կը հոգաս :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Հապա՛ . ասիկայ յայտնի բան է . ինք ծեր է, իսկ ես՝ երիտասարդ . երբ որ ես տղայ էի, զիս ինքը հոգաց, հիմակ ես զինքը կը հոգամ, վասն զի ծերունի ու հիւանդ է :

ՎԱՍԱԿ՝ Ինչ իրիշ :

Ո՛հ, սա միամիտ գեղացին զիս որչափ կ'ամբըցընէ . իր ընթացքն իմինէս որչափ աւելի ազնուական է :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Տէր, բանտ պիտ'որ երթամ :

ՎԱՍԱԿ

Չէ, հարկ չկայ. բայց վախցիր, բարկութենէս դու
չայ, թէ որ վրաս բարի կամ չար խօսելու ըլլաս:

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ա՛հ, Տէր . . .:

ՎԱՍԱԿ

Գնա, կորսուէ առջեւէս:

ԿԻՐԱԿՈՍ՝ Ի՜նչ, Ի՜նչ:

Ասկէ աւելի աղէկ բան չեմ ուզեր:

Տ Ե Ս Ի Լ Ք.

ՎԱՍԱԿ, ՏԻՐԻԹ

ՏԻՐԻԹ

Շատ կը զարմանամ որ աս որոր ձեռքերնէդ փա-
խուցիք:

ՎԱՍԱԿ

Ի՛նչ ընեմ. հօրը վրայ ունեցած սաստիկ դուլթն ու
սէրը զիս արդահատութեան շարժեց:

ՏԻՐԻԹ

Այսպէս բան մտքէս ալ չէի կրնար անցընել. բայց
արդէն քիչ մը ժամանակէ վեր բոլորովին փոխուած էք:

ՎԱՍԱԿ

Ո՛հ, Տի՛րիթ. գիտնայի՛ր ի՛նչ վշտերու, որչափ ա-
ղէտից մէջ կը դանուիմ:

ՏԻՐԻԹ

Ի՛նչ, կը կարծէք որ ես ալ ուզածիս պէս հան-
դարտ եմ:

ՎԱՍԱԿ

Մէջերնիս ի՛նչ համեմատութիւն կայ:

ՏԻՐԻԹ

Ի՛նչ համեմատութիւն . . . ան զանազանութիւնն
է՝ որն որ անպիտան ողորմելի անզգամի մը մէջ եւ . . .

ՎԱՍՍԱԿ

Տիրիթ, յանդգնութիւնը մէկդի թող:

ՏԻՐԻԹ

Տէր, կարծեմ կը բարկանաք:

ՎԱՍՍԱԿ

Այ՛ վատ թշուառական զքեզ. ի՞նչ խափան կայ,
ով կ'արգելէ զիս այսպիսի հրէշ մը երկրէս ջնջելու:ՏԻՐԻԹ՝ Ընդհանուր-Ֆետիսիք մը յետոյ Վասսակին ոտը ինչ դէպ,
էս հրապարակ-Ֆետիսիք անոր ինչ հայի:Կարծեմ չէիք յանդգներ . . . թշուառական Տիրի-
թը, վատանուն մարդը, բոլոր ձեր բարկութեան . . .
ով ազնուական, առաքինի Վասակ, Տէր, սեպուհ . . .:

ՎԱՍՍԱԿ

Սա թուրը, աննշան, սա թուրը սիրտդ կը խոթեմ:

ՏԻՐԻԹ

Ի՞նչ, ըսելէքս մօտիկ ըրէք. կը կարծէք որ քառա-
սուն տարւան կենացս մէջ զգուշութիւն ընելու չեմ
սորված: Վասակ, ձեզի պէս մարդիկներու դէմ՝ մէկը
որչափ զգուշութիւն ընէ՝ քիչ է: Չիս մեռցրնել կ'ու-
զէք: Մեռցուցէք. բայց դողացէք որ ես ձեզմէ յառաջ
չմեռնիմ: Գիտէք արդէն ան դրուած թուղթը, որն
որ զգուշութեամբ կնքուած եւ նօտարի մը յանձնուած
է. անիկա՝ իմ օգնելովս գործած յանցանքներնուդ
պատմութիւնը կը բովանդակէ. եւ մահունէս անմիջա-
պէս ետքը պիտի բացուի . . . Ուրեմն ի՞նչ կ'ըսէք. չէք
խօսիր. ինչո՞ւ մունջ շփոթած կեցած էք: Հա՛, սուրը
պատեանը դարձաւ. չղարնէք: Չարկէք, վիրաւորե-
ցէք, մեռցուցէք . . . աւասիկ կուրծքս, պատրաստ՝
դիմացնիդ անշարժ կեցեր եմ: . . . Բայց չէ, չէ, ազնիւ
Սեպուհ, հանդարտեցէք եւ թշնամանելն ու յանդիմա-
նելը մէկդի թող տուէք: Մտածեցէք որ յանցանքի
գործակցութիւնը՝ նոյն իսկ ան անձինքները հաւասար
կ'ընէ, որոնց մէջ ծննդեան նկատմամբ մեծ հեռաւորու-
թիւն կայ: Չեզի թողութիւն կու տամ. . . եւ արտա-

քուստ ալ ձեր պատիւը միշտ կ'ուզեմ պահել. բայց
առանձին եղած ատեննիս՝ Վասակ սեպուհն ու Տիրիթ
գերին հաւասար են: Ուրեմն ձեռուրնիդ տուէք, Սե-
պուհ . . . ինչ, կը տարակուսիք, կ'երկբայիք . . . տղայու-
թիւնը թողուցէք . . . : Մնաք բարով, ես ներս, խուցս
կ'երթամ, չըլլայ որ առաւօտեան զովութիւնն ինծի
մնասէ, զիս անհանգիստ ընէ: Ողջ մնալս ձեզի շատ
հարկաւոր է: Մնաք բարով:

Տ Ե Ս Ի Լ Լ:

ՎԱՍԱԿ արանքին գլուխը խեղճ, թիւ ճշ լուսնի նաւին տէր:
Ո՛հ, բարկութիւն, կատաղութիւն, անէծք: Ծա-
ռայ մը, չարագործ մը, բռնաւորներէ աղատուած գերի
մը, Վասակին, Սիւնեաց սեպուհին հաւասար ըլլայ:
Ձեռքս դպաւ դարշէլին, իր պիղծ ձեռուրներով՝ իմին-
ներս շօշափեց: Ո՛հ, ամօթ, ամօթ, երկնքի վրէժխրն-
դութիւն, պատժէ զիս, բոլոր բարկութեանդ բեռը
դլուխս թափէ: Փառասիրութիւն, անյագութիւն,
տես զիս, նկատէ քու զոհը:

Տ Ե Ս Ի Լ Ը:

ՎԱՍԱԿ, ԲԱԶՈՒԿ, ԳԵՂԱՑԻ ՄԸ

ԲԱԶՈՒԿ՝ Է՞ս ԳԷՂԱՑԻ:

ԳԷՂԱՑԻ՛ն երբ պիտի հասնինք:

ԳԵՂԱՑԻ

Ահաւասիկ, հասանք:

ԲԱԶՈՒԿ

Սուիկա դղեկին պահակներուն տնակն է:

ԳԵՂԱՑԻ

Հա՛, ան է, . . . աւասիկ Վասակ սեպուհը սա տեղս
կեցած է:

ԲԱԶՈՒԿ

Ուրեմն Վասակ սեպուհն ան է:

ԳԵՂԱՑԻ

Հա՛, ան է :

ԲԱԶՈՒԿ

Ուրեմն ուզած մարդս աս է. շնորհակալ եմ, բարի՛ գեղջուկ :

ԳԵՂԱՑԻ

Պատուական Պարոն, ինծի բան մը չե՞ս տար :

ԲԱԶՈՒԿ

Ստո՛յգ, աղէկ ըսիր, ինծի պէս պատիւ ու ընչացք ունեցող մարդ մը կուտ պէտք է որ ունենայ . . . : Առ ունեցածս չունեցածս՝ քեզի կու տամ, բարեկամ, քսակս տունը մուցեր եմ . . . : Ուրիշ անգամ գեղէն անցնիմ նէ, առատութեամբ տեղը կը լեցընեմ :

ԳԵՂԱՑԻ

Շնորհակալ եմ :

Տ Ե Ս Ի Լ Թ .

ՎԱՍԱԿ, ԲԱԶՈՒԿ

ԲԱԶՈՒԿ

Տէր, կրնամ մի ականջներնուդ թմբուկը կարծ խօսք մը հասցընել :

ՎԱՍԱԿ

Ի՞նչ կ'ուզես :

ԲԱԶՈՒԿ՝ Ի՞նչ, ի՞նչ :

Աս ի՞նչպէս բան է, ի՞նչ խիստ ու դաժան կերպարանք ունի սա մարդը . . . : (Զայնիւն) Տէր, հրամանոցը կ'ուզէի ըսել թէ նամակ մ'ունիմ, երեւելի մարդու, մեծ զօրապետի մը կողմանէ :

ՎԱՍԱԿ

Երեւելի մարդն ո՞վ է . . . անունն ի՞նչ է :

ԲԱԶՈՒԿ

Անունն ի՞նչ է. հասարակօրէն իրեն տրուած անունը՝ Սկայորդի է. բայց ես գիտեմ որ իր բուն անունը Խոսրով սեպուհ է :

ՎԱՍՍԱԿ

Որդիէս նամակ կայ : (Նամակը կ'առնէ :)

ԲԱԶՈՒԿ

Ի՛նչ, իմ բարեկամս, իմ մտերիմս ձեր որդի՞ն է եղեր : Ո՛հ, ստուգիւ քաջ եւ բարի որդի մ'ունիք . ես ալ զինուոր եմ . որչափ արիութիւն որ վրաս կայ նէ, անոր վրան ալ կը գտնուի : Ես եւ Խոսրով սեպուհը մի եւ նոյն անձին կամ թագաւորին երկու բազուկներն ենք :

ՎԱՍՍԱԿ

Գիտեմ, ապահով եմ որ որդիս իր երակներուն մէջ վազած արիւնը չ'անարդեր, հասարակ մարդու մը հետ այնպէս սերտիւ չ'ընտանենար :

ԲԱԶՈՒԿ

Հասարակ մարդ . . . ի վերայ այսր ամենայնի ըսածներս ստոյգ են : Ես ալ քաջութեամբս ու սրտոտութեամբս երեւելի եմ . եւ թէ որ ուզեմ, բարձր աստիճանի եւ ազնուականութեան կրնամ հասնիլ . . . : Ասկէ զատ խօսքերնուդ մէջ ուրիշ պզտիկ անպատեհութիւն մ'ալ կայ : Այս ինքն՝ որ ես անարդ մարդ մ'ըլլամ . . . : Չէ, այնպէս չէ . թագաւորին երեւելի սպասաւորներէն մէկն եմ, ձեր որդւոյն մտերիմը, անոր սիրելի ծառան եմ :

ՎԱՍՍԱԿ

Հասկըցայ, իմացայ . դղեակ դնա, կը հրամայեմ որ քեզի բան մը չպակսի :

ԲԱԶՈՒԿ՝ Երեւոյն արեւն՝ ինչ իրեւն :

Ա՛յ դաժան, ի՛նչ խստութիւն էր անիկայ . աղէկ որ խօսքին վերջը սկզբնաւորութեան չինմանիր . վասն զի այնպէս ծարաւ մ'ունիմ՝ որ նմանը չիկրնար ըլլալ :

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ .

ՎԱՍԱԿ՝ արանջին, համալը խորհալով:

Աս ի՛նչ է, որդիս կու գայ, մօտ է եղեր... ուրեմն քանի մը վայրկենէն՝ որդիս պիտի տեսնեմ... խոնարհելով եւ իր հպատակութիւնը ցուցնելով՝ դայ օրհնութիւնս պիտի խնդրէ... ձեռուքներս իր արցունքներովը պիտի թրջէ...: Ո՛հ, կրնամ արդեօք, արժանի՞ եմ երջանիկ ըլլալու...: Ի՛նչ կ'ըսես, Վասակ, քեզի ուրախութիւն... երջանակութիւն... ի՛նչ կ'երազես, սղորմելի, բարեբախտութիւն կ'ուզես. որմէ, որդիէդ: Բայց մտածէ մէյ մը՝ դուն հօրդ երջանակութեան պատճառ, անոր ուրախութեան առիթ եղամբ...: Քու հայրդ ալ կը սիրէր զքեզ, քու դարձիդ կը բաղձար, սաստիկ սիրով կը սիրէր զքեզ. բայց դուն զինքը...: Այ դժբախտ, այ անգութ Վասակ, հօրդ ի՛նչ ըրիր...: Ո՛հ, զարհուրելի փառասիրութիւն, դուն զեղեցիկ օրերս թունաւորեցիր: Երկինքն, Աստուած՝ բոլոր դժոխքը սիրտս իջեցուց...: Խոսքով ճամբան է եղեր. ինչո՞ւ, հոս ի՛նչ պիտ'որ ընէ, զինքն ո՞վ կանչեց. դալուն պատճառն ի՛նչ է, միտքն ի՛նչ կրնայ ըլլալ: արդեօք սիրտս խոթելու սուր մը հետը չհրկերեր... Տիրի՛թ, եկուր, մօիկ ըրէ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ .

ՎԱՍԱԿ, Տ Ի Ր Ի Թ

ՎԱՍԱԿ

Տիրի՛թ, վազէ, աճապարէ, որդւոյս դիմացն ելիր. իրեն դրամ տար, քսակը շատ ոսկւով լեցուր. եւ ըսէ որ աս տեղերէն երթայ հեռանայ: Ջրուցէ որ իր գգուանքն ինծի ատելի պիտ'որ ըլլան, ըսէ թէ իր գրկախառնութիւնները պէտք է որ սիրտս վերաւորեն:

Տ Ի Ր Ի Թ

Տէր, ըսածնիդ չեմ հասկընար:

ՎԱՍՍԱԿ

Որդիս եկեր հասեր է, դուցէ դղեկին դրան մօտ
ըլլայ:

ՏԻՐԻԹ

Ա՛ն ուրիշ բան:

ՎԱՍՍԱԿ

Որդւոյս երեսը չեմ կրնար տեսնել. թէ կը սիրեմ
թէ իրմէ կը վախնամ:

ՏԻՐԻԹ

Հասկըցայ, պատճառն իմացայ: Թէ որ ձեր որդին՝
հօրը դեմ այնպէս վարուի, ինչպէս դուք հօրերնուդ
դեմ... պատճառն աս չէ՞ մի: (Վասակ հաւանութեան
նշան կու գայ:) Ասիկա դժուարին եւ դառն բան է,
բայց ամէն բանին դարման կրնայ դնուիլ: Ես չեմ դի-
տեր, չեմ կրնար ըմբռնել որ որդինիդ ինչպէս կրնաք
ձեզմէ հեռացընել: Իրեն տալու պատճառ մը չունիք.
ուրեմն թող ատէք որ դայ: Թէ որ բարի տղայ մըն է
նէ, ամէն բան աղէկ կ'երթայ. իսկ թէ որ երբեմն եր-
բեմն թշնամութեան նշաններ ցուցընելու ըլլայ, ան
ատեն մենք ալ կը հողանք. բերդը գաղտնի ու անձա-
նօթ բանտեր շատ ունի, բանտապետն ալ ի կարգի է:

ՎԱՍՍԱԿ

Տիրիթ, ի՛նչ կ'ըսես, առաջարկածդ ի՛նչ է:

ՏԻՐԻԹ

Գիտեմ, ըսածս խիստ է, բայց կը յուսամ որ բանն
անոր չիհասնիր: Այսու ամենայնիւ դուք միշտ վրաս
ապահով եղէք, եւ ամէն բան իմ կանխատեսութեանս
թողուցէք:

ՎԱՍՍԱԿ

Նորանոր յանցանքներու դուռ պիտի բացուի ինծի,
Տիրիթ:

ՏԻՐԻԹ

Տէր, ես չէ՛ չեմ ըսեր, բայց յոյս ունիմ որ...:
Թէպէտ եւ ձեզի բան մ'ըսեմ, մարդը՝ մէյ մը յանցա-

նաց ճամբուն մէջ մտնելէն ետեւ՝ ստուգիւ անկէ ել-
 լելը շատ դժուարին բան է. առաջինը՝ երկրորդին, եր-
 կրորդը՝ երրորդին ճամբայ կը բանայ: Ես ալ պատուաւոր
 մարդ մը կրնայի ըլլալ կամ ըլլալը ձեռքս էր: Բայց
 սատանան զիս փորձեց: Ինչո՞ւ, ըսաւ ինծի, կտոր մը
 սեւ հացի համար այնչափ կը նեղուիս կը չարչարուիս.
 նայէ սա մարդս դրամով լեցուն քսակ մ'ունի, առ-
 յափշտակէ զանիկա: Գիտցիր որ այնուհետեւ բանդ
 աղէկ կ'երթայ: Ես դողդողալով՝ նախ չէի համարձա-
 կեր, բայց ետքը հրացանով մը զինուած՝ մարդուն վրայ
 քալեցի, եւ ճարակութեամբ մը անոր բեռը ձեռքէն
 յափշտակեցի: Աս արուեստն ինծի գէշ չերեւցաւ.
 անոր համար նոյնը շարունակեցի՝ մինչեւ որ քանի մը
 չարամիտ ու անգութ մարդիկ զիս դատաւորին առջեւը
 հանեցին եւ այսպէսով, ինչպէս գիտէք, դերի եղայ...:
 Ասոր ի՞նչ կ'ըսէք:... Մտիկ չէք ըներ...: Մի հոգաք,
 սեպուհ, մի հոգաք. վրաս վատահ եղէք, ես աղէկ մարդ
 եմ, որտիս մէջ գտնուած բարեղն արմատը բոլորովին
 վատթարացած չէ. միայն թէ հպարտութիւնը մէկ-
 դի, ինծի հետ քաղցրութիւն, յարմարութիւն, ...
 եւ ձեռքս դրամ...:

ՎԵՐՋ Ա. ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՅՆ

Ե Ր Ե Ր Ո Ւ Ե ՆՕ Բ.

Տ Ե Ս Ւ Լ Ե.

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ, ԽՈՍՐՈՎ

ԽՈՍՐՈՎ

Ա՛հ, սիրելի Յովհաննէս, ի՛նչ հաճութիւն, որչափ մեծ ուրախութիւն է ինձի նորէն աս երկիրները տեսնել եւ այնչափ ժամանակէն ետեւ՝ նորէն այցելութեան ելլել այսպիսի սքանչելի տեղերու։ . . . Երեկ հոս դալու ատեն քանի մը տեղեր աղէտալի յիշատակով մը միտքս խռովեցին։ Ա՛հ, ան մեր անտառներն որչափ թանձրացեր, ծառախիտ եղեր են . . . : Շագանակենիներն ի՛նչպէս դեղեցկացեր են։ Բայց ո՛հ, մայրս անոնց շքին տակ նստած՝ քաշելու վշտերս, մտնելու վտանգներս առջեւս կը դնէր։ Քաջ եղիր, կ'ըսէր, հայրենեացդ հաւատարիմ մնացիր, թագաւորիդ հաւատարմութիւն ցուցուր, եւ թէ որ վտանգի մը մէջ սիրտդ դողալու, երեսիդ գոյնը նետելու ըլլայ, քու նախնիներդ յիշէ եւ անունդ միտքդ բեր։ Առաքինութիւններով հայրենեացդ պատիւ ըրէ, քաջասրտութեամբդ պաշտպանէ, տկարին օգնէ, նեղութիւն կրողին ձեռք տուր, թշնամւոյն դէմ կռուէ։ Աւասիկ ատոնք են, կ'ըսէր, ազնուական քաղաքացւոյ մը պարտքերը։ ԶԱտուած երբեք մի մոռնար. Անիկա զքեզ օրհնէ, պաշտպանէ քեզի, եւ զքեզ մօրդ դողը դարձնէ . . . : Աերջապէս վերջին համբոյրը տալով՝ Բարի եղիր, որդեակ, ըսաւ, երթան բարով։ Ա՛հ, ա՛հ, ստուգիւ մնա՛ս բարով, մայր . . . ի՛նչ կ'ըսեմ մնա՛ս բարով. երթան բարով, պէտք եմ ըսել, վասն զի դուն գացիր եւ աս աշխարհքիս մէջ մէյ մ'ալ պիտի չտեսն . . . :

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ

Բաւական է, Սեպուհ, աս տխուր յիշատակները

մաքերնէդ մէկդի ըրէք : Ամէնքս դիտենք թէ որչափ
բարի էր ձեր տիկին մայրը : Ի՞նչ դժբախտութիւն ե-
ղաւ մեզի անոր կորուստը : Բայց հիմակ անոր վրայ խօ-
սելու ատեն չէ : Գիտէ՞ք՝ զձեզ նորէն տեսնելուս որ-
չափ ուրախ եմ :

ԽՈՍՐՈՎ

Ես ալ, Յովհաննէս, շատ բախտաւոր կը համարիմ
զիս քու ուրախութեանդ համար. միշտ մեծ ուրախու-
թեամբ մեր տղայութեան տարիները կը յիշեմ : Ո՛հ,
ի՞նչ գեղեցիկ զօդ էր ան, ի՞նչպէս մէկզմէկ կը սիրէինք,
կարծես թէ երկու եղբարք էինք : Մայրդ՝ իմ սիրելի
անուցիչս, երկուքնիս ալ հաւասարապէս կը սիրէր. Յով-
հաննէս գիտցած ըլլաւ որ ես փոխուած չեմ :

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ

Ես ալ նոյնպէս, սիրելի Խոս... Տէր, ... թողու-
թիւն տուէք... ինծի այնպէս կ'երեւայ որ դեռ հրա-
մանոցը հետ ողորմած հողի մօրս ծնկան վրայ ըլլանք : ...
Ո՛հ, ստուգիւ գեղեցիկ օրեր էին անոնք :

ԽՈՍՐՈՎ

Խօսքը փոխենք : Ինծի կ'երեւայ որ հայրս խոր
տրտմութեան մէջ է : Երէկ հոս հասնելու ատենս՝ զիս
շատ պաղութեամբ ընդունեցաւ. գրեթէ սառած կ'ե-
րեւար, երեսն ուրախութեան նշան մը չտեսայ : Պա-
րապ տեղ իր բազուկները նետուեցայ. ինք զիս սիրով
շղթկեց, մանաւանդ թէ կարծեցի որ զիս մերժել
կ'ուզէ : Յուսամ որ իրեն անհաճոյ բան մ'ըրած կամ
զինքը վշտացուցած չեմ :

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ

Չէ, չէ. հիմայ միշտ այնպէս է, միշտ առանձին կը
կենայ. թէ որ մէկն իրմէ բան մ'ուզէ, կամ իրեն բան
մը հարցընէ, պատասխանը՝ միայն հա՛ կամ չէ՛, եկո՛ւր
կամ գնա՛ է : Իրեն հետ՝ մինակ Տիրիթը կրնայ խօսիլ :

ԽՈՍՐՈՎ

Տիրիթն ինչպէս մարդ է :

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ

Վրան բան մը լաած չեմ, չեմ գիտեր. միայն աս
գիտեմ որ մեր սեպուհն իր հօրը մահուընէն ետեւ քովն
առած է: Գուցէ չէք հաւատար, բայց ստոյգ է՝ ան
Տիրիթը՝ կարծես թէ բուն գղեկին տէրն ինքն է. իրեն
դէմ խօսք մը ամենեւին չիկրնար ըսուիլ: Շատ բա-
րի մարդիկ՝ որոնք երկայն ատենէ վեր հօրերնուդ ծա-
ռայութեան մէջն էին, վաընտեց: Այնպէս ալ խիստ
ու դաժան է՝ որ մարդ երեսը չիկրնար նայիլ:

ԽՈՍՐՈՎ

Երկայն ատեն կայ՝ որ հայրս վշտաց մէջ ու անհան-
դարտ է:

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ

Ողորմած հագի մօրերնուդ մահուընէն վեր տրամու-
թիւնը զինքը կը նեղէ ու չարաչար կը լլկէ:... Տէր,
ծառանիդ կու դայ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ի.

ԲԱԶՈՒԿ, ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ, ԽՈՍՐՈՎ

ԲԱԶՈՒԿ՝ գինւ, երգելւ իւ հօրեհայ:

Ո՛րչափ ուրախ զուարթ կ'ըլլաս,

Այնչափ անմեղ սիրտ մ'ալ...

Բարո՛վ եկեր էք, Տէր:

ԽՈՍՐՈՎ

Բա՛ղուկ, դուն միշտ գինով, միշտ նոյն ես:

ԲԱԶՈՒԿ

Ի՛նչ պիտ'որ ընես. հրամանոցը՝ հայրենիքնիդ դառ-
նալուն վրայ ես ալ կը զուարթանամ: Գիտէ՞ք, օրը
ծագածին պէս՝ իմ հին բարեկամներէս մէկուն դացի
եւ անոր հետ մէկտեղ աղէկ ուրախութիւն մ'ըրի:

ԽՈՍՐՈՎ

Շա՛տ աղէկ. բայց քիչ մը պակաս կրնայիր խմել:

ԲԱԶՈՒԿ

Այսպէս աղէկ զուարճութիւն երբեք չէի ըրած,
որովհետեւ քիչ մը զինի խմուի նէ, . . . բանն այլազգ կը
դառնայ:

ԽՈՍՐՈՎ

Ուրեմն գեղեցիկ օր մ'անցուցիր:

ԲԱԶՈՒԿ

Աքանչելի. տասուերկու հոգի էինք. ոչ աւելի ոչ
պակաս. ամէնքն ալ զուարթ մարդիկ . . . ինծի պէս, . . .
ծիծաղ դէմքով. ձեր հօրը պէս վրանին դաժան կեր-
պարանք մը չէր նկարուած:

ԽՈՍՐՈՎ

Բա՛զուկ, հայրս յարգէ, հասկըցա՛ր:

ԲԱԶՈՒԿ

Թողութիւն տուէք, ներեցէք, Տէր, նաեւ բոլոր
ձեր ընտանեաց կողմանէ ալ թողութիւն տուէք: Բայց
հրամանոցը ստոյգ ըսեմ, ձեր տունը Տիրիթ անուամբ
մէկը կայ՝ որ տեսնելով միայն կը նեղանամ. եւ մտած-
մունքս միշտ ան է՝ որ ինչպէս կրնամ զինքն աղէկ
մը ծեծել:

ԽՈՍՐՈՎ

Բա՛զուկ, ան մարդուն բան մը պիտի չընես:

ԲԱԶՈՒԿ

Վրանիդ ունեցած յարգութիւնս զիս լռելու կը
ստիպէ. եւ . . .

ԽՈՍՐՈՎ

Ելի, քիչ մը պառկելու դնա. բայց գիտնաս որ եր-
կու ժամէն հոս պիտի գտնուիս:

ԲԱԶՈՒԿ

Չէ, չէ, դեռ պատէ պատ զարնուելու չհասայ.
կ'ուզէք նէ միտ դրէք:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ .

ՆԱԽԸՆԹԱՑՆԵՐՆ ՈՒ ՏԻՐԻԹ

ՏԻՐԻԹ

Տէր, հայրդ զքեզ կ'ուզէ. իրեն գնա :

ԽՈՍՐՈՎ

Պարոն, քիչ մ'աւելի քաղաքավարութեամբ կըր-
նայիր խօսիլ :

ՏԻՐԻԹ

Սովորութիւնս ու բնութիւնս աս է :

ԽՈՍՐՈՎ

Լա՛ւ է. բայց աս բնութիւնն ինծի հաճելի չէ, քե-
զի ալ չեմայլեր :

ՏԻՐԻԹ արհամարհելով մը :

Շատ կը ցաւիմ :

ԽՈՍՐՈՎ

Պատժուելու արժանի ես :

ՏԻՐԻԹ

Զի՛ս պատժել. կրնաս յանդգնիլ :

ԽՈՍՐՈՎ

Հրամարեա կրնամ, կը համարձակիմ :

ԲԱԶՈՒԿ

Ինծի նայէ, Տիրի՛թ, քու չափդ քեզի ես կը հաս-
կըցընեմ :

ՏԻՐԻԹ

Գիտե՛ս որ ես իշխանութիւն ունիմ . . . :

ԽՈՍՐՈՎ

Ո՞վ, դո՛ւն, քեզի պէս ծառայ մը :

ՏԻՐԻԹ

Հա՛, ես :

ԲԱԶՈՒԿ

Ա՛յ թշուառական : (Խոսքովին :) Տէր, սուր հետ
դորձք տեսնելն աւելի ինծի կը վայլէ. հրամանոցը հետ
խօսելու արժանի չէ. թող տուէք իրեն ցուցընեմ թէ
որո՛ւն հետ կը խօսի, եւ աստեղս իր գլուխը ճզմեմ :

ՏԻՐԻԹ՝ Բազուկը Յեռեհե ին բռնե եւ գոյրի ղ պէս իւրաքանչիւր
 կելլի՝ Գեղի ին ներսի :

Այսօր չէ, վաղը : (Հեգնելով կ'երեւայ :)

Տ Ե Ս Ի Լ Գ .

ԽՈՍՐՈՎ, ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ, ԲԱԶՈՒԿ

ԲԱԶՈՒԿ

... Թշուառական... ա՛յ... ա՛յ... ա՛յ... : Ըսէ նայիմ
 ա՛նդգամ, ա՛նպիտան, զիս կը ճանչնաս, անունս լամձ
 ես : Աստանուն զքեզ, հրեայ, գեղացի զքեզ . եկուր
 թէ որ կը համարձակիս նէ, եկուր, գետնի վրայ, ձիու
 վրայ, հրացանով, սրով, բռնցի, ինչպէս որ կ'ուզես նէ,
 կը հասկընաս : Պատասխան տուր, դարձիր, վատ, թու
 լամորթ, վատասիրտ, տկար, ա՛նդօր... ա՛ն... ա՛... :

ԽՈՍՐՈՎ

Թո՛ղ, Բազուկ, խաղաղցիր . ես զինքը կը խոնարհ
 հեցընեմ :

ԲԱԶՈՒԿ

Զիս գետինը զարնել :

ԽՈՍՐՈՎ

Բան չկայ :

ԲԱԶՈՒԿ

Ի՛նչ, բան չկայ . վրաս ձեռք վերցընել... :

ԽՈՍՐՈՎ

Բարեկամներ, հայրս կու գայ, մէկդի քաշուեցէք .
 իրեն հետ մինակ կ'ուզեմ ըլլալ :

ԲԱԶՈՒԿ

Հիմայ կ'երթամ ես իրեն կը ցուցընեմ . թէ որ առ
 ջեւս խոնարհիլ չուզելու ըլլայ, շատ ընկերներով ընե
 լիքս գիտեմ թշուառականին... :

Տ Ե Ս Ի Լ, Ե.

Վ Ա Ս Ա Կ, Խ Ո Ս Ր Ո Վ

ԽՈՍՐՈՎ՝ Ի՞նչ Ի՞րե՞ն։

Ո՛հ, որչափ վիշտ ու աղէտք կը կրեմ հայրս ցաւերու մէջ տեսնելով. դէմքը տրամուլթեամբ դեղնացած ու այլադունած է։

Վ Ա Ս Ա Կ՝ Ի՞նչ Ի՞րե՞ն։

Սա տղուն խորհուրդներն իմանայի։ (Չայնի-։)
Խոսրով։

ԽՈՍՐՈՎ

Հրամայեցէք, հայր։

Վ Ա Ս Ա Կ

Որովհետեւ դուն ինծի չեկար, ես քեզի կու գամ։

ԽՈՍՐՈՎ

Հայր, Տիրիթ հետս այնպէս անամօթութեամբ ու անքաղաքավարութեամբ խօսեցաւ՝ որ իր հրամաններուն հնազանդիլ չուզեցի։

Վ Ա Ս Ա Կ

Տիրիթ քեզի իր կողմանէ հրաման չիկրնար բերել, ըսածն իմ հրամանս էր. անոր համար պէտք էիր հնազանդիլ։ Ես ալ գիտեմ որ ան մարդը դաժան ու բիրտ մէկն է. բայց ինծի մեծամեծ ծառայութիւններ ըրած ըլլալով՝ կ'ուզեմ որ իրեն տհաճութեան խօսք մը չըսուի։

ԽՈՍՐՈՎ

Բայց թէ որ ինծի թշնամանք մ'ընէ՞ նէ։

Վ Ա Ս Ա Կ

Արեւու է։

ԽՈՍՐՈՎ

Ո՛չ երբեք։

Վ Ա Ս Ա Կ

Մտիկ ըրէ, որդեակ. հօրդ հաճելի ըլլալ կ'ուզե՞ս, ղենքը կը սիրե՞ս։

ԽՈՍՐՈՎ

Ի՛նչ, կը սիրեմ մի, կեանքիս չափ: Ձեզի հաճոյ
ըլլալ մի: Ուղածնիդ հրամայեցէք. ո՛ւր երթամ, ի՛նչ
ընեմ, ո՛ր վտանգի մէջ մտնեմ կամ յանդգնիմ, խօսե-
ցէք, հայր:

ՎԱՍԱԿ

Գլխաւոր ընելու բանդ աս է, ինծի հնազանդելու
ես, Տիրիթին խօսքերն ու անոր այլանդակ բնութիւնը
կրելու ես. այսպէս կ'ուզեմ:

ԽՈՍՐՈՎ

Այ հնազանդիմ, հայր:

ՎԱՍԱԿ

Աղէկ կ'ընես, Խոսրով: Հօրդ խօսքերը մտիկ ըրէ.
սիրտդ բաց եւ առանց կեղծաւորութեան խօսէ: Դուն
երիտասարդ ես. քու հասակդ՝ զբօսանքն ու հաճու-
թիւնը կը սիրէ, ուրիշ այլեւայլ բաներու ալ կը բաղ-
ձայ: Ուստի ըսէ ինծի, որդեակ, արդեօք այնպիսի վի-
ճակի մը աչք չտնկեցիր, անանկ երիտասարդաց չնա-
խանձեցար, որոնք իրենց անձին տէր ըլլալով եւ երջա-
նիկ օրերու շարք մը աչքերնուն առջեւ տեսնելով՝ ու-
րախութեամբ կ'ապրին, եւ զանազան փառքերով, պա-
տիւններով ու երջանկութեամբ զարդարած են: Ստոյգ
ըսէ. զիս այսպէս հարուստ ու փառաւորութեան մէջ
նշմարելով, եւ թաղաւորէն այլեւայլ շնորհքներ ու
պատիւներ առածս տեսնելով՝ ահաճութիւն մը չունե-
ցար, մտքէդ չըսիր. Ա՛հ, հօրս տեղն ըլլայի:

ԽՈՍՐՈՎ

Հայր, աս հարցումներն ի՛նչ պիտ'որ ըլլան: Արդեօք
վարմանցս մէջ փառասիրութեան ու հպարտութեան
նշան մը տեսած էք: Ստոյգ է որ ես ալ ուրիշ շատե-
րուն պէս երջանկութիւն երազեցի. եւ աւասիկ տեսած
երազներէս մէկը: Ես արտաքոյ կարգի հարուստ էի.
դուք եւ սիրելի մայրս քովս էիք. եւ երկուքներնուդ ալ
սիրոյ նշաններ կը ցուցընէի: Մեզմէ քիչ մը հեռու պար-

տեղին մէջ՝ մեր գեղացիներն ուրախ զուարթ՝ օրուան
աշխատանքը մոռնալով, անմեղ զուարճութիւններով
կը զուարթանային. իրենց ծիծաղը՝ պարզ, երգերնին
իրենց բարեբախտութեան մէյմէկ նշաններ էին: Հայր,
ի՞նչ կ'ըսէք, այսպիսի երազներու համար յանցաւոր եմ:

ՎԱՍՍԱԿ

Չէ: Երանի՛ քեզի, Խոսրով:

ԽՈՍՐՈՎ

Հայր, մօիկ ըրէք. փառք ալ երազեցի. եւ աս ե-
րազը՝ մեր հայրենեաց վրայ էր: Անգամ մը արիւնա-
թաթախ խառնրդի մը մէջ՝ թշնամեաց դրօշն առի.
Ես անձամբ վտանգի մէջ գտնուող սպարապետիս պաշտ-
պան եղայ. անգէն թշնամի մը մահուընէ ազատեցի, եւ
այսպէսով մեծ փառքով լեցուած ու սպարապետիս
գովեստներուն համար ինք զինքս երջանիկ սեպելով՝
դարձայ ձեր քովն եկայ: Իմ քաջութիւններուն փոխա-
րէնն էր՝ անչափ ծափահարութիւն մը: Դուք ալ ապ-
շելով մը ձեռքս թօթուեցիք. Ազնիւ որդիս, ըսիք ին-
ծի... վրադ գոհ եմ: Հայր, ասոնք էին եւ են իմ խոր-
հուրդներս ու քաղցր երազներս, որոնցմով ինք զինքս
կը խաբեմ: ... Բայց հրամանոցը տրտմութեան պատ-
ճառն ի՞նչ է. դէմքերնիդ տժգոյն ու ահագին կ'երեւայ.
տրտում տխուր էք:

ՎԱՍՍԱԿ

Բան մը չունիմ: Ամէն բանս յաջող է. դուն զիս կը
սիրես, բախտն ինծի նպաստաւոր է, խիղճս... մաքուր
... է, ու բոլորովին հանգիստ եւ երջանիկ եմ:

ԽՈՍՐՈՎ

Չէ, այնպէս չէ. հանգիստ չէք. պարապ տեղ աչ-
քիս առջեւ թաղծութիւննիդ ծածկել կ'ուզէք. ձեր
տրտմութեան պատճառը թափանցեցի... գիտեմ...:

ՎԱՍՍԱԿ

Ի՞նչ գիտես:

ԽՈՍՐՈՎ

Գիտեմ որ մօրս մահուան վրայ սաստիկ տրտմած էք, եւ այս դժբախտ դէպքը պատահելէն վեր՝ երթալ լով աւելի անհանգիստ կ'ըլլաք:

ՎԱՍԱԿ

Միայն ամս գիտես: (Ինչ + իրեն:) Կը վախնամ որ . . . :

ԽՈՍՐՈՎ

Մօրս վրայ շատ ցաւեր էք. ես ալ ցաւեցայ: Ա՛խ . . . բայց մահը ղինքը յափշտակելէն ետեւ՝ այնչափ տրտմութիւնն ի՞նչ օգուտ ունի, ինչո՞ւ այնչափ ողբ. արգեօք անիկա մեր ցաւերը չ'իմանար: Անոր անմահ հոգին մեր քով չէ՞. մեր անտառներուն, մեր պարտեզին մէջ չէ՞. վրանիս չի՞հսկեր, ինչպէս յառաջագոյն ես տղայ եղածս տեսն զիս կը հոգար: Ո՛հ, հայր, ցաւէ մօրս վրայ, ցաւէ, բայց մի տրանջար. իր առաքինութիւնները ստուգիւ Բարձրելոյն քով իրեն չքեղ աեղ պատրաստած էին:

ՎԱՍԱԿ

Ո՛րդեակ, ա՛լ ասոր վրայ չեօտինք . . . : (Ինչ + իրեն:) Ո՛հ, ո՛հ, նեղուած եւ հազարումէկ աղէտից մէջ եմ: Խոսրովին սէրն ինծի ցաւ կը պատճառէ, ներկայութիւնը զիս կը մեռցնէ: Ո՛հ, վրէժխնդրութեան Աստուած, հասուցածս դեռ բաւական չէ՞:

ԽՈՍՐՈՎ

Հայր, ի՞նչ ունիք. ինչո՞ւ այնպիսի խռովութեան մէջ էք. այսչափ դժբախտ եմ եղեր որ ձեզի անհաճոյ կ'երեւամ:

ՎԱՍԱԿ՝ Ինչ + իրեն:

Այսչափ բարեբախտութեան կրնայի՞ հասնիլ, այնպիսի որդւոյ մը արժանի՞ էի. չէ, չեմ կրնար տանիլ: (Զայնիւ:) Ինծի նայէ, Խոսրով, վաղը ճամբայ ելիր: Տիրիթ քեզի ստակ կու տայ, լմննալու ըլլայ նէ՛ նորէն կը խրկեմ: Ա՛ռզեմ որ հանգիստապատիւներուդ մէջ դուն առաջինն ըլլաս, եւ մեծամեծներուն առջեւ զքեզ

այնպէս ցուցընեա՝ ինչպէս քու աստիճանդ կը պահանջէ. բայց կը բաղձայի որ ոտքդ դրանս սեամբ մէյ մ'ալ չկոխէ : Ասորը կանուխ ճամբայ ելիր :

Տ Ե Ս Ի Լ, Օ.

ԽՈՍՐՈՎ, արանքին :

Ահանջս դռնէց, ինչ լսեցի : Հայրս մէկ կողմանէ զիս կը գրկէ, մէկալ կողմանէ կը մերժէ. ինծի հետ մէկտեղ կու լայ կ'ողբայ, աչուքները կրակ կը դառնան, դէմքը կը տոգունի, երեսը կը խորշումի. ձեռքը զիս կ'օրհնէ եւ բերնէն կարծես թէ անէծքի խօսքեր կ'ելլեն. ամէն բան գաղտնիք ու խորհրդաւոր բան է ինծի : Ո՛հ, Աստուած, թէ որ գլուխս դժբախտութիւն մը պիտի գայ նէ, զօրութիւն տուր : Դուն սիրտս կը ճանչնաս :

Տ Ե Ս Ի Լ, Է.

ԽՈՍՐՈՎ, ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Տէր, տեսնելով որ սեպուհնիս կ'երթար, շուտ մը ձեզի վաղեցի : ... Բայց դուք շատ տրտում կ'երեւայք. հայրերնիդ անհաճոյ խօսք մ'ըսաւ ձեզի :

ԽՈՍՐՈՎ

Ասորը հոսկից պիտ'որ երթամ, բարեկամ. հայրս կ'ուզէ որ վաղը ճամբայ ելլեմ :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Ի՛նչ, այսչափ շուտ : Շատ կը վախնայի որ այսպիսի բան մը չպատահի : Ո՛հ, չեմ գիտեր որ ասոր վերջն ուր պիտ'որ երթայ : Աս դղեակն անիծեալ կ'երեւայ. ցորեկը՝ հայրերնիդ ու Տիրիթ զմեզ կը չարչարեն. գիշերը՝ . . . այլանդակ բան մը, այս ինքն՝ . . . քաջերն ու ճիւղաղները կը նեղեն զմեզ :

ԽՈՍՐՈՎ

Յովհաննէս, ինչ, դո՛ւն ալ ճիւղաղներու կը հաւ-
տաս. չէ նէ՝ կատակ կ'ընես :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Չէ՛, ստուգիւ կատակ չէ. պապերնիդ ճիւղի կեր-
պարանք առած՝ գիշերները կ'երեւայ :

ԽՈՍՐՈՎ

Երեւակայութիւնդ կը խաբէ զքեզ, բարեկամ :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Չէ, Տէր : Գեռ ութ օր չկայ՝ որ աներեւոյթ զօրու-
թենէ մը դրդուած՝ գղեկին աջակողմեան բնակարա-
նը գացի : Արդէն գիտէք որ հանդուցեալ Սուրէն սե-
պուհը նոյն կողմը կը բնակէր, եւ մենք ալ հոն կ'եր-
թայինք կու գայինք, բայց իր մահուընէն ետեւ նոյն
կողմը միշտ գոց կը պահուի : Ես իր խուցը տանող
գաղտնի սանդղի մը բանալին քովս պահած էի : Նոյն
կողման մեծ սրահին մէջ մտնելուս պէս՝ յանկարծ աս-
դին անդին գացող եկող մարդու մը ոտնաձայն լսեցի :
Գիտէք արդէն որ քաջասիրտ չեմ. ուստի վախնալով՝
հոն գտնուած բազմոցի մը ետեւ պահուրտեցայ : Մէյ
մ'ալ խիստ ծնգած ծիւրած ծեր մը ներս մտաւ. ձե-
ռուըները շղթայով կապուած էին, մարմինն ալ ցնցո-
տի զգեստով ծածկած էր, եւ յամր քալելով ու ձե-
ռուըները խաչաձեւ բռնած՝ դէպ ի բազմոցը կու գար.
կերպարանքն ու ընթացքը՝ պապերնուդ նման էր. եր-
բեմն զիս ահ ու դողի մէջ խոթող երեսն ու դէմքն ու-
նէր : Ա՛հ, ինչ տեսիլ էր անիկա. վախէս՝ աւելի մեռած
էի քան թէ կենդանի. պոռալ կ'ուղէի, բայց խօսքերը
շրթունքներուս վրայ սպառելով՝ անմուռնչ կը մնայի :
Քիչ մը ետքը աս երեւոյթն առանց խօսք մ'ըսելու՝
հեռացաւ գնաց. բայց անոր ըրած ահագին հառաչանք-
ները սրտիս խորքը թափանցեցին : Աերջապէս խելքս
զլուխս գալով՝ քիչ մը հողի առի, եւ շուտ մը գաղտնի
սանդուղը վազեցի, չհամարձակելով ամենեւին ետեւս

նայիլ . բայց երեւակայութիւնս այնչափ սաստիկ աղմըկած էր , որ կը կարծէի թէ ետեւէս ձայն մը կը գոչէ , ըսելով . Ո՛հ . . . ինծի նայէ , ո՛վ որ ես նէ՝ գթա վրաս : Նոյն ժամանակէն սկսեալ՝ անհանդարտ եմ ու հանդիսատէս չունիմ . ձեր պապուն պատկերն ամէն տեղ ետեւէս կու գայ . սրտիս մէջ թափանցող ձայնը միշտ կը լսեմ , ան մարդուն հառաչանքներն ալ ականջս թնդացընելով՝ զիս կը սոսկացընեն :

ԽՈՍՐՈՎ

Հանդարտէ , բարեկամ , բոլոր տեսածդ ցնորք ու երազ է . պապուն բնակարանը գտնուելով՝ երեւակայութիւնդ հին յիշատակներէ տաքցեր է , եւ այսպէսով ցնորքն ու ստուերը՝ իր կարծեր ես :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Չէ , Սեպուհ , այնպէս չէ . ես առասպելները միշտ արհամարհած եմ . բայց աս հիմակուան երեւոյթը ցնորք կամ երազ չէր , հապա Սուրէն սեպուհն էր :

ԽՈՍՐՈՎ՝ Ի՞նչ էրէն :

Աս մարդուն հաստատութիւնը , իր պատմած զարմանալի բաները , ան հօրս գործքերուն մէջ նշմարուած գաղտնութիւնը՝ միտքս բիւրաւոր խորհուրդներ կը յարուցանեն ու զիս կը վախցընեն : Հայրս յանցաւոր չիկրընար ըլլալ . . . պէտք է որ ամէն բան իմանամ : (Չայնի-) Յովհաննէս , ինծի նայէ , գաղտնի սանդղին բանալին ինծի տուր . աս գիշեր պապուն բնակարանին մէջ պիտ'որ անցընեմ :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Տէր , ղձեզ վտանգի մէջ կ'ուղէք . . . :

ԽՈՍՐՈՎ

Ի՛նչ վտանգ է աս : Թէ որ քու տեսնել կարծածդ՝ զուտ ցնորք մըն էր , վախնալու բան չկայ . իսկ եթէ խաբուած չես նէ , ես ալ կ'ուղեմ իմանալ թէ ան ճիւղն ո՞վ է , ղքեզ սոսկացընող քաջերն ուստի են :

ՅՈՎՀԱՆՆԻՍ

Տէր, ըսածիս դէմ մի դնէք. անշուշտ խաբուած պիտ'որ ըլլամ: Հաւանական է որ ես աղէկ տեսած չըլլամ. գուցէ երազ մըն էր: Մ'երթաք... բանալին ալ չեմ գիտեր ինչ եղաւ, ուր ըլլալը չեմ յիշեր:

ԽՈՍՐՈՎ

Զիս կ'ուզես խաբել, բարեկամ. բայց դիտցիր որ միտքս դրածս չես կրնար փոխել: Շուտով, բանալին տուր:

ՅՈՎՀԱՆՆԻՍ

Բայց... զձեզ կ'ապահովեցնեմ որ...:

ԽՈՍՐՈՎ

Բանալին տուր, ըսի...:

Տ Ե Ս Ի Լ Ը.

ՆԱԽԸՆԹԱՑՆԵՐՆ ՈՒ ԲԱԶՈՒԿ

ԲԱԶՈՒԿ

Տէր, ի՞նչ կ'ըսէք, ունեցած ընկերներս ի՞նչպէս են:

ԽՈՍՐՈՎ

Հոս ի՞նչ գործք ունին. կարծեմ դուն խենթեցեր ես, Բագուկ. սա մարդիկները խաւրէ ասկից: Ի՞նչ, Տի-րիթին մըայ ո՞րս պահեր ես, թող, տղայութիւնը մէկ-դի թող, սուտնք խրկէ երթան. դուն ալ պատրաստուէ, վաղը ճամբայ պիտ'որ ելլենք: Ես հիմա ներսը գործք ունիմ:

Տ Ե Ս Ի Լ Թ.

ԲԱԶՈՒԿ, ԿԻՐԱԿՈՍ, ԳԵՂԱՑԻՔ

ԲԱԶՈՒԿ

Եկէք, ընկերներ, եկէք, ցուցնենք սա թշուառականին որ ես ո՞վ եմ. ամենուն հասկըցրենք որ մեզի հետ չխաղացուիր, մեզի պէս արիութիւն ունեցող մարդիկներուն դէմ չ'ելլըցուիր. թող դիմացս ելլէ երկ-

չորս. Արիութեանս, Աներկիւղութեանս, Բազուկիս
 աներկայանայ թող. ո՛ւր ես, վա՛ստ... : Ը՛նկերներ, եկէք
 ինձի օգնեցէք եւ վարձքերնիդ կ'ընդունիք. ոսոխս ծե-
 ծելէն ետեւ՝ ձեզի աղէկ կերակուր մը կը կերցընեմ,
 երեքական դաճեկանս ալ կու տամ :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Բայց զո՞վ պիտի ծեծենք, եւ թէ որ աս քաջու-
 թիւնն ընենք՝ երեքական դաճեկաննիս պիտի տա՞մ :

ԲԱԶՈՒԿ

Ի՞նչ կ'ըսես անպուշ, ի՛նչ, զիս խաբեբայ կարծեցիր :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ա՛, ի՛նչ կ'ըսես, չէ... բայց... որովհետեւ իմ ո-
 ղորմած հոգի մեծ մայրս ինձի կ'ըսէր. Արիակոս, մտիկ
 ըրէ, օրդեակ, կ'ըսէր, ամէն գեղեցիկ խոստմունքնե-
 րուն պէտք չէ հաւատալ, իմացա՛ր : — Այնպէս ան-
 միտ մի կարծեր զիս, ըսի ես իրեն : — Ա՛հ, ըսաւ ինձի
 ողորմած հոգի մեծ մայրս, երկբայելու է, չհաւատալու
 է այնպիսիներուն, ըսաւ : — Մի վախնար, ըսի ես ա-
 նոր, հանդիստ եղիր :

ԲԱԶՈՒԿ

Է՛յ, լմնցուր, ըսելիքդ շուտ ըսէ : Աս ի՛նչ է. Ըսաւ
 ինձի, կ'ըսէր ինձի, ըսի ես իրեն, անոր... : Որոշ խօսք
 մ'ունիս. կ'օգնեմ ինձի, այո՛ կամ ոչ :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ա՛օգնեմ... , ըստ որում : Բայց նախ կ'ուզէի դիտ-
 նալ, որո՞ւն դէմ. եւ մարդը ծեծելով՝ ի՛նչ կը շահիս :

ԲԱԶՈՒԿ

Ի՛նչ կը շահիմ. պատիւս, փառքս եւ ասով՝ անե-
 րեոին ինձի ըրած անարգանքը կը ջնջեմ :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Այո՛ ինքն... :

ԲԱԶՈՒԿ

Ի՛նչ այս ինքն : Ըսէ որ այնպիսի բանի մը մէջ մտնե-
 լու կը վախնաս :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Վա՛խ, ի՛նչ, ես վախճում. ո՛չ երբեք, չէ, չէ, չէ :
Հայրենեացս մէջ իմ չվախճալէս աւելի ճշմարիտ ու
ստոյգ բան մը չկայ. վրաս դող ու սոսկում բերող բան
չկայ : Ասոր վկայ իմ ողորմած հոգի մեծ մայրս՝ որն որ
կ'ըսէր. Աիրակոս, կ'ըսէր, դուն շատ յանդուգն ես,
գլուխդ բան մը պիտի դայ, կ'ըսէր : Չէ, ըսի ես իրեն,
մի վախճար . . . :

ԲԱԶՈՒԿ

Ո՛հ, ձանձրացուցիչ մարդ, հոգիս կը հանեա. կ'ու-
ղե՞ս օգնել ինձի, չէ՞ նէ՛ չես ուզեր . . . :

ԳԵՂԱՑԻ ՄԸ

Ես կ'օգնեմ քեզի, Պարո՞ն զինուոր :

ԲԱԶՈՒԿ

Դո՛ւն, ազնիւ, ազնիւ :

ԳԵՂԱՑԻՆ

Բայց աս պայմանաւ որ ծեծողներուն գլուխը ես պի-
տի ըլլամ, եւ մարդը ձեռք բերելու կերպը ես միայն
պիտի սորվեցընեմ . . . : Բայց ծեծ կերողն ո՞վ է . . . :
Բանը շուտ լմնցընենք, ստակս առնեմ երթամ : Ես
գործք ունիմ . . . :

ԲԱԶՈՒԿ

Հիմա քիչ մը համբերէ, կամաց կամաց կը յարմար-
ցընենք :

ԳԵՂԱՑԻՆ

Շուտ ընենք (կը սիսի պոռաւ :) ես գործք ունիմ :

ԲԱԶՈՒԿ

Ա՛յ սատանայ. ի՛նչ ապուշ մարդիկ են ասոնք. ա-
սոնցմէ ի՛նչ խեր կրնանք տեսնել . . . : Ամէնքդ ալ մտիկ
ըրէք. զիս անարգողը գիտէք ո՞վ է :

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ.

ՆԱԽԸՆԹԱՑՆԵՐՆ ԵՒ ՏԻՐԻԹ

ԲԱԶՈՒԿ

Աղէկ, ժամանակին եկար, թշուառական Տիրիթ:

ՏԻՐԻԹ

Ի՛նչ կայ, աս ի՛նչ բազմութիւն է հոս:

ԲԱԶՈՒԿ

Որովհետեւ դուն այնպէս վարուեցար, եկուր, եկուր,
եւ ալ զքեզ խղդեմ. . .:

ՏԻՐԻԹ

Ի՛նչ. . . .:

ԲԱԶՈՒԿ

Հայերէն չե՞ս հասկընար: Դուն իմ տէրս անարգե-
ցիր: . . . Տէրս անարգողը՝ զիս ալ կ'անարգէ . . . զիս
գետախնը . . . վրէժխնդրութիւն, ո՛ւր ես:

ՏԻՐԻԹ

Հապա ետքը:

ԲԱԶՈՒԿ՝ ԳԻՏԱԼԻՆԻ:

Ետքը, ի՛նչ ետքը. մէկ խօսքով՝ դիմացս ելիր:

ՏԻՐԻԹ

Ի՛նչ ծեծկուիլ կ'ուզես:

ԲԱԶՈՒԿ

Հապա:

ՏԻՐԻԹ

Բանիդ ձեռք կու տայ:

ԲԱԶՈՒԿ

Հրամարես կու տայ, շո՛ւտ ըրէ, դիմացս ելիր:

ՏԻՐԻԹ

Քեզի խօսք մ'ուշիմ, Բազուկ:

ԲԱԶՈՒԿ

Ի՛նչ:

ՏԻՐԻԹ

Թէ որ դուն ծեծկուիլ կ'ուզես նէ, ես չեմ ուզեր:

ԲԱԶՈՒԿ

Բայց, աներես, . . . :

ՏԻՐԻԹ

Այնպէս է . . . : Սա գեղացիները թող կորսուին
ասկից . հոս գործք չունին, մէկդի տար :

ԲԱԶՈՒԿ

Տէրիթ խօսքը չփոխենք : Առջեւ խոնարհէ, ապա
թէ ոչ :

ՏԻՐԻԹ

Մնաս բարով : (Կ'երեւոյն) :

Տ Ե Ս Ի Լ, ԺԱ.

ՆԱԽԸՆԹԱՅՆԵՐԸ ԲԱՅ Է ՏԻՐԻԹԷՆ

ԲԱԶՈՒԿ

Այ ապիկար, աշխարհքիս մէջ քեզմէ վատ մարդ
չկայ եղեր :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Այնչափ մի նեղանար, Բաղուկ :

ԲԱԶՈՒԿ

Ինչո՞ւ, ի՞նչ կայ եղեր :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Որովհետեւ . . . աւելի չեմ ըսեր :

ԳԵՂԱՅԻ ՄԸ

Բայց ի՞նչ կայ, ըսէ, մենք ալ իմանանք :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ո՛հ, եթէ դիտնայիք . . . չեմ ըսեր, բաւական է . . . :
Միայն առ զրուցեմ որ իմ ողորմած հոգի մեծ մայրս
ինծի կ'ըսէր . Միտ դիր, Կիրակոս, կ'ըսէր . խօսելէդ
յառաջ ըսածիդ միտ դիր, կ'ըսէր . խօսքը բերնէն չե-
լած՝ լեզուն եօթն անգամ բերնին մէջ շարժելու է,
կ'ըսէր . վասն զի շատախօսութիւնը կը ձանձրացընէ,
անհամ խօսքը՝ մարդն ատելի կ'ընէ, անյարմարը՝ շատ
անգամ կռուոյ պատճառ կ'ըլլայ, կ'ըսէր : Լաւ է, ըսի
իրեն . . . :

ԲԱԶՈՒԿ

Է՛ խելացնոր դուն ալ, մեծ մայրդ ալ, իր առակ-
ներն ալ գլուխդ փարատին :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ի՛նչ, օգտակար խօսք չե՞ս ուզեր . լա՛ւ, ինծի նոյն
բան է : Բայց առ ալ գիտցած ըլլաս որ, ինչպէս ողոր-
մած հոգի մեծ մայրս կ'ըսէր . . . :

ԲԱԶՈՒԿ

Շատախօսներո՛ւն գլուխը, ձայնդ քաշէ :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Ա՛լ համբերութիւնդ հատա՛ւ, հէ՛ : Բայց գիտնաս
որ (Յաճ յայնիւն) Տիրիթ . . . :

ԱՄԷՆՔԸ ՄԷԿՏԵՂ

Ի՛նչ :

ԿԻՐԱԿՈՍ

Կախարդ մըն է . . . սատանային հետ հաղորդու
թիւն ունի . այսօր տեսայ որ եղջերաւոր մէկուն հետ կը
խօսէր ու սոսկացայ : Ուստի կարծեմ . . . : Ո՛հ, ո՛հ, կու
գայ կոր : (Աճեմեմ ալ էլ փախչին :))

Տ Ե Ս Ի Լ Դ Ժ Բ .

ԲԱԶՈՒԿ՝ ԽԱՆԿԻՆ :

Հէ՛յ, ինծի՛ նայեցէք, ո՛ւր կ'երթաք, ո՛ւր կը փախ-
չէք . . . նապաստակի պէս կը փախչին թշուառական-
ները : Հէ՛ ընկերներ, օգնականներ, ետ դարձէք, ե-
կէք . . . : Աւելի ուժով կը վազեն կոր . . . : Պէտք է որ
ետեւներնէն հասնիմ ու ետ դարձընեմ . . . : Հէ՛, հէ՛ . . . :
(Պառաւով էլ վազէ կ'երթայ :))

ՎԵՐՋ Բ . ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՅՆ

Ե Ր Ե Ր Ո Ւ Ե՛Օ Գ.

Տ Ե Ս Ի Լ Ե.

ՍՈՒՐԷՆ՝ նստած է ճարածէ, ՏԻՐԻԹ.

ՏԻՐԻԹ՝ յերեւել լապտեր ղ բռնած :

Օճրունի, զքեզ կը փնտռէի. դուն միտին մէջ
առանց լուսոյ աւելի ապահովութեամբ կը պտրտիս,
քան թէ ես լապտերովս :

ՍՈՒՐԷՆ

Ի՞նչ կ'ուզես :

ՏԻՐԻԹ

Քեզի նոր լրեր պիտի տամ :

ՍՈՒՐԷՆ

Ի՞նչ, որդիս մեռա՞ւ :

ՏԻՐԻԹ

Չէ, դեռ հոն չհասաւ :

ՍՈՒՐԷՆ

Ուրեմն ի՞նչ կայ :

ՏԻՐԻԹ

Ան կայ՝ որ քիչ մը ետքը որդիդ պիտի տեսնես :

ՍՈՒՐԷՆ

Զիս կը խաբէս, Տիրիթ :

ՏԻՐԻԹ

Ինչո՞ւ պիտի խաբեմ. զքեզ խաբելով՝ բան մը կը
շահիմ : Գուն եւ ոչ դանդ մ'ունիս. վրադ զթացայ
եւ վերջապէս պաղատանացդ զիջանելով՝ Աստակին
ըսի որ մէյ մը քեզի գայ : Անիկա իսկզբան չուզեց,
բայց ես իրեն դէմ դնելով՝ համոզուցի եւ քիչ մը
ետքը զինքը կը տեսնես :

ՍՈՒՐԷՆ

Ո՛հ, կրկնէ ըսածդ կ'աղաչեմ, կրկնէ, ի՞նչ ըսիր :

ՏԻՐԻԹ

Աս ի՞նչ բան է, ծեր, խեղճ ես. ի՞նչ, ինձի հաւտալու կը դժուարիս, այնպէս չէ՞. կ'երեւայ որ վրաս զարմացած ըլլաս, բարի դորձք մ'ընելու զիս անկարող համարելով: Բայց չէ, այնպէս չէ: Ար տեսնես որ ես արդահատելով կը ցաւիմ վրադ: Ար կարծէի որ քու հասակիդ մէջ՝ մարդ երեսէն չիդատեր:

ՍՈՒՐԷՆ

Բայց աս շղթաներն որդւոյս առջեւն ալ պիտի կրեմ... ծանրացեալ ձեռուքներս պիտի չթեթեւցընեն...: Չե՞ս վախնար որ շղթաներով կապուած կաշկանդուած հօր մը տեղքը՝ կրնայ որդի մը, կրնայ վասակը զարհուրեցուցանել եւ քովէս հեռացընել: Ա՛հ, ի՞նչ անագորոյն չարչարանք են ասոնք:

ՏԻՐԻԹ

Հաստ կը զարմանամ որ որդիդ ամենեւին չես ճանչնար: Այնպիսի անդգամ որդի մ'ունենալդ՝ քեզի մեծ գոթախտութիւն է. եւ եթէ կը կարծես որ վրադ պիտի գլծայ, կը խաբուիս. սա պատէն աւելի կակուղ չէ, ժայռի խտտութիւն ունի...: Իր ոտնաձայնը կը լսեմ, կարծեմ թէ կու գայ կոր. ի՞նչ որ կ'ուզէք նէ ըրէք:

Տ Ե Ս Ի Լ Բ .

ՍՈՒՐԷՆ, ՏԻՐԻԹ, ՎԱՍԱԿ

ՎԱՍԱԿ՝ +էւ ի՛նչ Լ- - - Ի՛նչ Լ- - - :

Ինձմէ ի՞նչ կ'ուզես:

ՍՈՒՐԷՆ

Ի՞նչ կ'ուզեմ... որդեակ...:

ՎԱՍԱԿ

Որդւոյ անուն մի տար. ա՛լ դուն իմ հայրս չես, ես ալ քու որդիդ չեմ: Ի՞նչ կ'ուզես, ըսէ, խօսէ... հաղիւ քանի մը վայրկեան ունինք:

ՍՈՒՐԷՆ

Ինծի նայէ, Վասակ, դժբախտի մը վրայէն քու աչքդ մի դարձրնէր, բայց դուցէ կը վախնաս որ իմ աշուրներս քու կիներուդ հանդիպին :

ՎԱՍԱԿ

Տրտունջը մէկդի, յանդիմանութիւն չեմ ուզեր : Խօսէ աս վերջին անգամն է, ի՞նչ կ'ուզես :

ՍՈՒՐԷՆ

Վասակ, մտիկ բրէ : Աւասիկ տասը տարի է՝ որ ես աշխարհքիս համար մեռած եմ, աս մութ տեղէն՝ ուրուն մէջ փակուած կը կենամ, իմ յուղարկաւորութեանս ողբական երգերը լսեցի, այլեւայլ ցաւադին ձայներ աւանջո հնչեցին, կարծեմ թէ ան լսած ձայներուս մէջ՝ նոյն իսկ քու կեղծաւորական ողբերդ ալ կային : Ան ժամանակէն վեր՝ արեգական լուսէն զրկուած, աս դառն ու խոնաւ բանտին մէջ տարադիր եղած եմ, գլուխս դնելու համար հոս գտնուած քիչ մը յարդն ալ վերցընել տուիր : Ուստի միտ դիր, Վասակ, կ'աղաչեմ, կը խնդրեմ . . . :

ՎԱՍԱԿ

Կարճ կապէ :

ՍՈՒՐԷՆ

Այնպիսի յանցանք մը գործելուդ պատճառը թափանցել չեմ ուզեր, ամէն կրած բաներուս, վշտացս, բանտին համար թողութիւն կու տամ, տասը տարւան ցաւերու թողութիւն տալը քիչ բան չէ, Վասակ : Հազար անգամ մահ խնդրեցի, դռնեցի : Աստուած ձայնիս չլսեց, բայց իր անհասանելի խորհուրդները կը յարգեմ, դուցէ իր արդար դատաստանաւն ուզէ որ քու ձեռքէդ մեռնիմ : Ուրեմն մահուան կը բաղձամ, Վասակ, զանիկա քեզմէ կը խնդրեմ, քեզմէ եկած մահը՝ քաղցր կու դայ ինծի . . . : Զքեզ ո՞վ կ'արդելէ, աշխարհք՝ կենդանի ըլլալս չիդիտեր . . . քու յանցանացդ անտեղեակ է, թէպէտ աս ալ ուրիշ նոր յանցանք մը

կ'ըլլայ, բայց քեզի համար սովորական բան մըն է: Մի վախճանար, յանցանքդ երկրիս տակ, մութին մէջ թաշուած կը մնայ...: Ար խոստանամ քեզի որ ստուերս՝ Աստուծոյ դատաստանին առջեւ քեզի դէմ չ'ելլեր...: Սոսկալի վկայէ մ'ալ կ'ազատիս, թէ որ կերպով մը իմ բանտիս տեղը յայտնուելու ըլլայ...: Ինչո՞ւ չես խօսիր, Աստակ, ինչո՞ւ բերանդ չես բանար: Գիտե՞մ, դիտե՞մ, ոտքդ պէտք եմ խոնարհիլ... աւասիկ, տես քու հայրդ ոտքդ ինկած՝ փոշւոյ մէջ կը թաւալի, քեզմէ մահ կը խնդրէ, մահը՝ պարզեւի մը պէս ձեռքէդ ընդունիլ կ'ուզէ...:

ՎԱՍԱԿ

Ելիր, ծեր, ոտք ելիր. ի՞նչ կ'ուզես, ինծմէ ի՞նչ կը խնդրես:

ՍՈՒՐԷՆ

Մահ, մահ...: Ինչո՞ւ մուռնչ կեցեր ես...: Թէ որ զիս չես մեռցընէր, ուրեմն ազատէ զիս, անպերախտ, ազատէ զիս, անգործ որդի:

ՎԱՍԱԿ

Անկարելի է:

ՍՈՒՐԷՆ

Քեզմէ՝ պատիւդ վտանգի մէջ դնող ազատութիւն մը չեմ ուզեր... հազար կամ բիւր մղոն հեռու տեղ մը խրկէ զիս... ամայի ծովու եզերք մը նետել տուր... բայց ազատ ըլլամ... դուն երջանիկ եղիր, երանելի ապրէ, եւ ուզածիդ պէս վայելէ:

ՎԱՍԱԿ

Ի՞նչ, Աստակին ուրախութիւն, ինծի երանութիւն: Քեզի կը հարցընեմ, կարելի՞ է որ ես երջանիկ ըլլամ,

ՍՈՒՐԷՆ

Չէ, չէ, չես կրնար ըլլալ: Աստուած կ'ուզէ որ մարդս իր հայրն ու մայրը պատուէ, եւ միայն պատուողներուն՝ շատ տարիներ ու բարեբախտութիւն խոստա-

ցաւ...: Ուրեմն ի՞նչ կ'ըսես, ի՞նչ պիտ'որ որոշես.
Քեզմէ ի՞նչ կրնամ յուսալ:

ՎԱՍԱԿ

Ոչինչ:

ՍՈՒՐԵՆ

Ի՞նչ կ'ըսես, հօր մը պաղատանքը, եղուկ հօր մը
ողբը՝ զքեզ անդգայ կրնան թողուլ. սիրտդ մարմնը ու
անդամանդ է. վրադ մարդկային կարեկցութիւն եւ
արգահատութիւն չմնաց: Վասակ, խօսքիս միտ դիր.
դուն որդի մ'ունէիր, ի՞նչ եղաւ, ո՞ւր է:

ՎԱՍԱԿ

Քեզի ի՞նչ:

ՍՈՒՐԵՆ

Դեռ կենդանի՞ է:

ՎԱՍԱԿ

Հա՛, դեռ կ'ապրի:

ՍՈՒՐԵՆ

Զինքը կը սիրես:

ՎԱՍԱԿ

Աս ալ հարցընելու բա՞ն է:

ՍՈՒՐԵՆ

Չե՞ս վախնար որ ինչպէս դուն զիս վշտերու մէջ
մաշեցուցիր նէ, օր մը ինքն ալ զքեզ ոտքի տակ առ-
նէ: Գողա, դժբախտ որդի, զարհուրէ, թշուառական
ղաւակ. դուն ալ որդի ունիս. եւ ես քու հայրդ եմ, ու
քեզի կը հրամայեմ որ վերջին խօսքերս մտիկ ընես:
Բերնէս հրամայել բառը լսելով՝ կը սոսկաս, կրակ կը
կտրիս, կատաղութիւնդ աւելի կը գրգռի, այնպէս չէ՞:
Մտիկ ըրէ. ահագին ցաւերուս մէջ՝ դուխդ անէծք
կրնայի թափել, բայց չէ, չուզեցի. ուզեցի որ երկնից
բարկութիւնը վրադ չմաղթած՝ մէյ մը զքեզ տեսնեմ:
Հայր ըլլալս դեռ մտքէս ելած չէ. զքեզ անմեղադիր
կ'ընեմ: Այո՛, ես, քու զոհդ, յանցանքդ ջատագովել
ուզեցի. Աստուծոյ ինծի տուած զէնքերը մինչեւ հիմա

դործածել չուզեցի: Գնա, գնա առջեւէս, բնելիքդ ազելի մտածէ, որոշելէն առաջ՝ ճիշդ քննէ ու Աստուծոյ տուած վճիռները յիշէ: Ով որ իր հայրը կը նեղէ եւ մայրը կը մերժէ, վատանուն ու ողորմելի է: Հայրն ու մայրն անիծողը կը կորսուի, կեանքը խաւարի մէջ կը մարի: Հօրը վրայ ծիծաղող ու մայրն արհամարհող մարդուն աչքն արժանի է որ ազուաւը հանէ ու արծիւն ուտէ: Հայրը թողուցողը՝ մարդիկներուն առջեւ պատիւը կորսնցուցած է. եւ ով որ մայրը տրամաթեան մէջ կը խոթէ, Աստուծմէ անիծուած է: (Վասանի կ'երթայ:) Հնազանդեցաւ . . . կարծեմ թէ Աստուած որդեակս զեղջի պիտի բերէ:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

ՍՈՒՐԷՆ՝ արանքին:

Աս ինչ բան է. կարծես թէ զօրաւոր ազդեցութիւն մը ինծի իմաց կու տայ որ այսօր ամէն չարիքներէս պիտ'որ ազատիմ. . . Ի՛նչ, ես ազատութիւն գրտնեմ պիտի կարենամ արդեօք աչուրներս՝ աշխարհքիս լուսատու շողուն աստղը տեսնել. . . աս ծանր, անտանելի շղթաները ձեռուրներէս պիտ'որ իյնամ, պիտի խորտակի՞ն, ծերութենէ խորշոմած ձեռուրներս՝ բարեկամի մը ձեռք պիտի կարենամ թօթուել. . . մէյ մ'ալ պիտի կարող ըլլամ հանդէլ ու քնանալ ծաղկաւետ անտառներուն մէջ՝ ուր որ ջրերը կը մրմնջեն, սոխակները քաղցր ձայնիւ կ'երգեն . . . : Ո՛հ, ազատութիւն, ազատութիւն, ո՛ւր ես, եկուր. վասն զի դուն ես միայն բաղձանքս, ցանկութիւնս, սէրս. եկուր արցունքներս սրբէ, դունատ երեսս ջնջէ. ո՛հ, եկուր սրտիս անագորոյն վերքերը բժշկէ. . . : Ո՛ւր եմ, ո՛ւր տեղ ազատութիւն կը փնտռեմ. չարագործութեանցս վկայ եղող տեղւոյ մը մէջ կրնամ այսպիսի բան մը մտածել. փախչիմ, փախչիմ, աւելի խորունկ անդունդ մ'երթամ: Ո՛հ, Սուրեն, Սուրեն,

ծածկէ գոցէ քու դէմքդ, յանցաւոր, հրէշ ես. կրնամ
յանդգնիլ ազատութիւն խնդրել, իրաւունք ունիմ
տրտնջելու. ինչպէս կը համարձակիս որդւոյդ ապառ-
նալ, որն որ քեզմէ շատ քիչ յանցաւոր է. անխ, Աս-
տուծոյ անէծքն ինչպէս գլուխդ չինկաւ...: Աս ինչ
սոսկում է... անվկանդ զօրութիւն մը զիս կ'արդելէ.
փախչիլ կ'ուզեմ, բայց չեմ կրնար... հոս բռնուած,
աներեւոյթ կապանքներէ կապուած եմ...: Աստուած,
Աստուած, գթա վրաս, թողութիւն տուր ինծի...
պատժէ զիս, սիրտս կտոր կտոր ըրէ. գլուխս պատռէ,
պատինն զարկ, ջախջախէ. սակայն թողութիւն տալն
ալ մի մոռնար...: Բայց ինչ նոր ու անլուր ձայն է
ասիկա, գաղտնի սանդղին կողմանէ ոտնաձայն մը կը
լսեմ... կ'երեւայ թէ մէկը կու գայ... գուցէ դահիճ
մը կամ Վատակին կողմանէ խրկուած մարդասպան չա-
րագործներ ըլլան...: Ամէն տեղ յանցանք ու արիւն
կը նշմարուի...: Երթամ պահուրտիմ, սա խուցը
մտնեմ...: Մէյ մը մտիկ ընեմ... աւասիկ դուռը հոս
է... աչուրներս մթութեան վարժած ըլլալով՝ մթին
ստուերներուն մէջն ալ չեն սխալիր:

Տ Ե Ս Ի Լ, Գ.

ԽՈՍՐՈՎ, ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ՝ Երեւել Վարդապետ Վահ Բէ:

Ապուհ, աս կողմանէ. աւասիկ ձեր պապուն ինծի
երեւցած տեղն աս է, աւասիկ սա խուցն է. աս կողմա-
նէ ներս մտնելով՝ յառաջ գնաց, եւ աչքէս աներե-
ւոյթ եղաւ: Աս որահը շատ խոնաւ է, անոր համար կը
վախնամ որ պաղ չառնէք ու անհանդիստ չըլլաք.
կ'աղաչեմ վերարկունիդ վրանիդ առէք:

ԽՈՍՐՈՎ

Աղէկ է, ըսածդ կ'ընեմ. ջահը սա սեղանին վրայ
դիր, աթոռը մօտ բեր, եւ զիս մինակ թող, գնա:

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ

Սիրելի Սեպուհ, հրամանոցմէ շնորհք մը կը խնդրեի:

ԽՈՍՐՈՎ

Ի՞նչ:

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ

Հրաման տուէք որ գիշերը քովերնիդ կենամ ու հսկեմ:

ԽՈՍՐՈՎ

Չէ, չ'ըլլար, բարեկամ, գնա դուն հանգչէ. անհանդիստ մ'ըլլար, վաղը նորէն կը տեսնուինք:

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ

Քովերնիդ աւելի հանդիստ կ'ըլլամ:

ԽՈՍՐՈՎ

Ար բաղձամ առանձին մնալ. դուն գնա:

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ

Լաւ է, կ'երթամ. բայց աս տեղերուն մօտ կը կենամ, որպէս զի կանչածնուդ պէս՝ շուտ մը կարենամ գալ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ե.

ԽՈՍՐՈՎ՝ արտնային, նստած:

Աս բնակութիւնը՝ շատ մութ ու տխուր տեղ մըն է: Թէպէտ վախ չեմ զգար. բայց մինչեւ հիմայ սիրտս երբեք այսպէս զօրաւոր զարկած չունէր: (Քիչ մը ապեռն լռութեամբ կենալէն ետեւ:) Յովհաննէս ստուգիւ խաբուեր է. խեղճ երիտասարդին երեւակայութիւնը զանազան յիշատակներէն գրգռուելով, պապս աչքին առջեւը բերեր է...: Հոս գիշերը ցուրտ է...: Ուրեմն պակերուս բնակութեան տեղը հոս է եղեր. արդեօք դիւրին աս կողմը հիմակ ինչո՞ւ թող են տուեր... անտարակոյս մտքերնուն մէջ աղէտալի խորհուրդներ չյարուցանելու համար: Ո՛հ, Աստուած, Աստուած, մարդը՝

միայն չարչարուելու եւ վիշտ կրելու համար կ'ապրի : ...
 Ես իսկ դեռ տարիներուս դարունը չտեսած եւ կատա-
 րեալ այր չեղած՝ մօրս մահը տեսայ, ու քրոջս եւ քանի
 մը սերտ բարեկամներուս վախճանը զիս վերաւորեց : ... :
 Դեռ քսանուհինդ տարւան չեմ, բայց աչքիս առջեւ
 խռովութեան ու նենգութեան շատ տեսարաններ ելան :
 Ո՛հ, ո՛հ, որչափ երանելի են աշխարհքէս հեռու ա-
 պրողները, անոր փոթորիկներէն ու մոլութիւններէն
 ազատ եղողները : Այսպիսիներուն խելքն ու միտքը՝
 միայն Աստուծոյ վրայ կ'ըլլայ, բոլոր կեանքերնուն ըն-
 թացքը սքանչելի կ'երեւայ. մարմիննին աղէտք կը կրէ,
 բայց հոգինին հիմակուրնէ ընտրելոց երջանկութիւնը կը
 վայլէ : (Ժամացոյցի յայն կը լսուի :) Ահա գիշեր կը դար-
 նէ. չորս կողմը խոր լռութիւն տիրած է, քիչ մը
 հանդիմ : ... : (Թուրք՝ սեղանին վրայ դնելով :) Այն ան
 խաբեբային, որն որ աս խաղաղ բնակարանին բնակիչ-
 ներն անհանգիստ ընելու կը յանդգնի : (Քուռն կը ծփէ...
 կ'երազէ... :) Ո՛հ, մայր, որչափ ուշացար... ալ այսու-
 հետեւ ինծմէ չես կրնար բաժնուիլ... ինչ գեղեցիկ,
 որչափ սքանչելի է քու բնակած տեղդ. ճակատդ եր-
 ջանկութիւն կը բուրէ... զքեզ պատող ճառագայթն
 անչափ պայծառութիւն մը կը ցոլացընէ... հետքիդ
 վրայ ծաղիկներ կը բուսնին... ո՛հ, ինչչափ սիրուն...
 որչափ շքեղ ես... : Խօսէ, մայր, խօսէ ինծի հետ...
 խօսք մ'ալ զրուցէ... ինչո՞ւ կը լռես... ո՛հ, որչափ
 կ'ուրախացընէ, կը մխիթարէ զիս ծիծաղդ... հոս աս-
 տուածային բնակութեան տեղ չէ... : Ո՛հ, Աստուած,
 ինչ պիտ'որ ըլլայ աս զարհուրելի տեսիլքն, ինչ է աս
 արիւնը, ինչո՞ւ սուր... մայր... մայր... : (Խորովին
 երազած ասէն՝ Սուրեն շինքը կը ճանգնայ եւ խցին ելլե-
 լով իրեն կը ծփենայ :)

Տ Ե Ս Ի Լ Ք.

Ս Ո Ւ Ր Է Ն, Խ Ո Ս Ր Ո Վ.

ՍՈՒՐԷՆ՝ ցաժ յայնով:

Հանգչէ, որդեակ, քնացիր...: Քիչ մ'ալ մօտե-
նանք... ան է ուրեմն Վասակին ժառանգը... ո՛հ, որ-
չափ խռովուած է իր քունը...: Սա ջահն աչուրներուս
համար արտաքոյ կարգի կենդանի լոյս մ'ըլլալով՝ թո-
ռանս դէմքն ու կերպարանքը աղէկ մը տեսնելու զիս
կ'արգելէ...: Ի՛նչ քաղցր ու հեզ կերպարանք, ի՛նչ
անոյշ դէմք... քաջասրտութիւն շատ կայ աս երիտա-
սարդին վրայ...: Ակնդանի ըլլալս չիգիտեր...: Եր-
թամ, երթամ աս տեղէն, որ նոյն անմեղին՝ հայրն
անիծելու առիթ չըլլամ: Երանի՛ թէ իր պապերուն
յանցանքները յաւիտեանս չիմանայ...: Մնաս բարով,
որդեակ, երկնից օրհնութիւնը դուխդ իջնայ. օրերդ՝
երջանկութեամբ անցնին, փառասիրութեան արատով
մը երբեք չարատին. հնազանդ որդիք ունենալով՝ ծե-
րութիւնդ անցաւ ու անտրտում անցնի...: Մնաս
բարով: (Սուրենին շղթաները իւ հնչէն:)

ԽՈՍՐՈՎ՝ արեւնաւով՝ վեր իւ ցադէ:

Ո՛վ է ան...: Պատասխան տուր. դուն ո՛վ ես, խօսէ:

ՍՈՒՐԷՆ

Գժբախտ մըն եմ, եւ աս տեղէն պէտք է որ փախչիմ:

ԽՈՍՐՈՎ

Չէ, կեցիր, դուրս մ'ելլեր. ո՛վ ըլլալդ պիտ'որ ի-
մանամ:

ՍՈՒՐԷՆ

Չեմ կրնար ըսել, պէտք է որ լռեմ:

ԽՈՍՐՈՎ

Շղթաներն ի՛նչ պիտ'որ ըլլան: Յանցաւոր ես...:
Խօսէ. ինչո՞ւ կը լռես:

ՍՈՒՐԷՆ

Մի հարցըներ, երիտասարդ. թող զիս, երթամ:

ԽՈՍՐՈՎ

Չէ, գաղտնիքը պիտի յայտնուի: Քու սպիտակ մաշկերդ ու տկարութիւնդ զիս ի գուլթ կը շարժեն: Արդեօք հայրս վշտացուցեր ես:

ՍՈՒՐԷՆ

Իրեն դէմ ըրած յանցանքս՝ գուցէ զինքը չափէ դուրս սիրելը եղած ըլլայ:

ԽՈՍՐՈՎ՝ Ինչ էրի:

Ի՛նչ զարհուրելի կասկածներ կը ծնանին մտքիս մէջ, ի՛նչ ահագին երկիւղներ սիրտս կը խռովեն . . . ալ կենդանութեան շունչ չմնաց վրաս . . . սա անօրէնութեան ծածկոյթը մէկդի առնենք: (Չայնիւ:) Ծեր, ըսէ ինծի՝ անունդ ի՛նչ է, ո՛ւր ծնած ես:

ՍՈՒՐԷՆ

Արդէն քեզի ըսի որ լեզուս կապուած է:

ԽՈՍՐՈՎ՝ Ինչ էրի:

Տարակուսանքս պէտք է որ լուսաւորեմ: (Չայնիւ:) Յովհաննէս:

ՍՈՒՐԷՆ

Զո՛վ կը կանչես: Ի՛նչ, Յովհաննէս հեռո՞ք է:

Տ Ե Ս Ի Լ, Է.

ՆԱԽԸՆԹԱՑՆԵՐՆ ՈՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Տէր Աստուած, ճիւղաղն է, Սուրէն սեպուհն է:

ԽՈՍՐՈՎ

Աստուգիւ, Սուրէն սեպուհն է: . . . Զձեզ հոս դնողն ո՛վ է. հայրս: (Սուրէնին ոտքը կ'իյնայ:) Եկէք, սիրելի պապս, եկէք փախչինք . . . զօրութիւնս կը կտրի: Ո՛հ, Աստուած իմ, որչափ դժբախտ ու ողորմելի եմ:

ՍՈՒՐԷՆ

Խաղաղցիր, օրդեակ . . . մի խռովիր . . . : Ո՛հ, ափսոս,
ուզեցիր իմանալ . . . :

ԽՈՍՐՈՎ

Սեպուհ, հայրս ձեր բանաարկութեան պատճառ
չիկրնար ըլլալ, ձեր վիճակը չիգիտեր. անոր տեղ ես
կը խօսիմ: Չեմ գիտեր աս պատահած դէպքերուն
դադանիքն ի՞նչ է . . . : Խորտակեցէք, կոտորեցէք շրջ-
թաներնիդ, ձեր բազուկները չարչրկող կապանքը մէկ-
դի առէք . . . : (Սուրենին շղթաները + ափսոսանքով ջանաց:))

ՍՈՒՐԷՆ

Ո՛րդեակ, Աստուած վրաս դուժ ունի եղեր, վասն
զի ուզեց որ մեռնելէս յառաջ զքեզ տեսնեմ: Բայց
զիս ազատել ուզելուդ ջանքը պարապ է. զիս հոս թող,
մինակ թող. դուն, սիրելիս, փախիր, հեռացիր աս
ղարհուրելի տեղէն: . . . Ո՛հ, ո՞վ գիտէ եթէ հալածիչ-
ներս հոս գտնուէին, կատաղութիւննին ուր կը հասնէր:

ԽՈՍՐՈՎ

Ամենեւին մէկէ մը չեմ վախնար . . . : Ի՛նչ, ես զձեզ
թողնում: Չէ, երբեք այսպէս բան չեմ ըներ: Դուք՝
Սուրեն սեպուհը չէք մի: . . . Ի՛նչ, ըսել տամ որ իր
թուր զինքը թող տուաւ, իր անձին վտանգէն վախ-
նալով՝ պապը դերութենէն չաղատեց: . . . Ո՛հ, սիրելի
պապս, այսպիսի վատութեան գործք մը ինձի ինչո՞ւ
կ'առաջարկէք: Չիս այնչափ վաճառ կարծեցիք: Բայց
կ'աղաչեմ՝ ձեր հալածիչն ո՞վ է, անունը զրուցեցէք:

ՍՈՒՐԷՆ

Ինչպէս յառաջագոյն ըսի նէ՝ դարձեալ կը կրկնեմ,
անունը չես կրնար գիտնալ: Հիմայ, օրդեակ, ես քեզ
մէ կը խնդրեմ ու կ'աղաչեմ որ եթէ զիս կը սիրես,
թէ որ ծնողքդ ու զԱստուած կը սիրես, ելլես փախ-
չիս աս տեղէն:

ԽՈՍՐՈՎ

Միտքս ու որոշումս անփոփոխ է, Սեպուհ: . . . Ինձի

նայէ, Յովհաննէս, գնա հօրս ըսէ որ հոս գայ, իրեն
կը սպասեմ:

ՍՈՒՐԵՆ

Բայց դիտ...:

ԽՈՍՐՈՎ

Գնա, Յովհաննէս:

ՍՈՒՐԵՆ

Տէր Աստուած, կու գան կոր...:

ԽՈՍՐՈՎ

Մի վախնաք, սիրելի պապ: Վայ անոր՝ որ ձեզի
դպչելու կը յանդգնի:

—

Տ Ե Ս Ի Լ Ը.

ՍՈՒՐԵՆ, ԽՈՍՐՈՎ, ՏԻՐԻԹ

ՏԻՐԻԹ

Ա՛ս ի՛նչ է, երիտասարդ, հոս ի՛նչ դործք ունիս:

ԽՈՍՐՈՎ

Քեզի ի՛նչ:

ՏԻՐԻԹ

Ա՛ս կերպով կը խօսիս, յանդուգն:

ԽՈՍՐՈՎ

Մի մօտենար, չէ՛նէ՛ կը մեռնիս: (Թրով կը սպասանայ:)

ՏԻՐԻԹ

Ա՛ն ուրիշ բան: (Ինչ իրեն:) Զէ՛նք ունի եղեր.
մ'այլայլեր, Տիրիթ: (Զայնի:) Գիտցած ըլլաս որ զէնքդ
դիս չիվախցընէր: Խոսրով, քեզի բան մ'ըսեմ. ինձի
հետ քաղցրութեամբ ու հլուութեամբ վարուելու ես:

ԽՈՍՐՈՎ

Դուն ալ, Ժպիրհ, ձայնդ քաշէ, եւ աս պատուա-
կան ծերունւոյն շղթաները խորտակելու համար ինձի
օգնէ:

ՏԻՐԻԹ

Կ'երեւայ որ փախչիլ կ'ուզես, այնպէս չէ՛:

ԽՈՍՐՈՎ՝ Խորե Տերեմին Խորթը և Խեղճը :

Շնտ, քեզի կը հրամայեմ որ շղթաներուն բանալին տաս :

ՏԻՐԻԹ

Պատճառներդ զիս յաղթահարեցին. աւասիկ բանալին, առ :

ԽՈՍՐՈՎ

Շղթաները քակէ :

ՏԻՐԻԹ

Ար հնազանդիմ : (Ինձ իրիշ) Սա թշուառականը զիս աղու պէս կը խաղցընէ : (Սուրենին յեռաբներին շղթաները կ'էյնան) :

ՍՈՒՐԷՆ

Ո'րդեակ, սիրելի Խոսրովա, ձեռուքներդ ինձի երկընցուր՝ որ արցունքներովս թրջեմ :

ԽՈՍՐՈՎ

Ե՛ս, ազնիւ Սեպուհ, ես պէտք եմ ձեր ձեռուքները պառնել : (Տերեմին) Դուն հոս կեցիր. մինչեւ որ հայրս գայ, որպէս զի քու չարագործութեանցդ պատիժն ընդունիս :

ՏԻՐԻԹ

Ի՛նչ, հայրդ ալ պիտի գայ : Շատ մեծ զգուշութիւն կը բանեցընես : (Սուրենին) Այնպէս չէ՞ մի, ծերունի : (Ինձ իրիշ) Սուր վերջը չեմ գիտեր ինչպէս պիտ'որ ըլլայ :

ՍՈՒՐԷՆ

Խոսրով, սա մարդը թող տուր. մենք ելենք երթանք, հօրդ հասնելէն յառաջ երթանք :

ՏԻՐԻԹ

Երթա՛լ, փախչի՛լ, ա՛ն ուրիշ բան : (Խոսրով Խորե դարձեալ Տերեմին Խորթը և Խեղճը) Չէ, չէ, կ'ուզէք նէ՛ ելէք գացէք :

ՍՈՒՐԷՆ

Երթա՛նք, փախչի՛նք, Խոսրով . . . :

ԽՈՍՐՈՎ

Արդեւք մը չկայ :

ՍՈՒՐԷՆ՝ այլայլած յայնժէ :

Զգուշացիր, որդեակ, չըլլայ որ տախտակամածին վրայ . . . եղած . . . արիւնը կոխես . . . : (Խորովին յետեւէն բռնեւիշ :) Նայէ . . . սա արեան բիծը կը տեսնես . . . աւասիկ պատին վրայ ալ ցատքած է : . . . Աեցիր արբեմ . . . ո՛հ, տա ի՛նչ զարմանալի բան է, չ'եւեր :

ԽՈՍՐՈՎ

Սեպուհ, հետս եկէք . . . երեւակայութիւննիդ խռոված ու այլայլած է . . . վշտերնիդ, դժբախտութիւննիդ . . . :

ՍՈՒՐԷՆ՝ երեւել տեսիլն ինչ չէ :

Չէ, սիրելիս, չէ . ես սա արիւնը կը ճանչնամ . . . Ո՛հ, ո՛հ, նոյն արեան մէջ ձեռուքներս թաթխուած են . . . անով՝ տա պատերը, զգեստներս, հոստեղի կահքն արիւնլուայ եղած են . . . : Ըսէ, որդեակ, ճակատիս վրայ արեան մեծ բիծ մը չկայ : (Չեւեւ ճակատին ինչ զարնէ :) Արատը կը տեսնուի, այնպէս չէ մի . . . : Շղթաներս ո՛ւր են . . . բերէք, կապանքս ինծի բերէք . անոնք ազատութենէս աւելի թեթեւ են :

Տ Ե Ս Ի Լ Թ .

ՆԱԽԸՆԹԱՑՆԵՐՆ ՈՒ ՎԱՍԱԿ

ՎԱՍԱԿ

Խորով, դուն հոս գաս :

ԽՈՍՐՈՎ

Հայր, լռեցէք, մի խօսիք :

ՍՈՒՐԷՆ

Ա՛հ, դուն ես, Վասակ . ես հոս շատ դոհ եմ . . . շղթաներս քակեցին առին, բայց ես կ'ուզեմ զանոնք . . . ինծի ախորժեղի են . . . : Չես խօսիր . . . : Ա՛լ քողովերցընենք, բանը յայտնենք : Եկուր, Խորով, դուն

ալ, Վասակ, մօտ եկուր. ինչո՞ւ ապշած կը նայիք
 ... : Տեսէք ... ո՛հ, սա արիւնը տեսէք. ձեռուքներս
 պատող, մատուքներս շաղախող, ճակատս լուացող եւ
 զձեզ ապշեցրնող արիւնն աս է ... ալ նոյն արիւնը
 վրայէս չեմ կրնար ջնջել : Աստուած արդար է, անոր
 համար իր անէծքը հօրս արիւնովը ճակատս գրուեցաւ :

ԱՄԷՆՔԸ

Ո՛հ, Աստուած, Աստուած :

ՍՈՒՐԷՆ

Ար տեսնէք. ոտք կ'ելլէ ... ան է ... զիս կը կանչէ
 ... մէկ մատովն իր վերքերն աչքիս կը ներկայացընէ ...
 մէկալով երկինքը կը ցուցընէ ... : Վասակ, մի մօտե-
 նար ... : Շնորհք, թողութիւն, հայր : (Բաղճոցին վրայ
 կ'իյնայ : Լուսինն էլ արեւն է) Գնաց. հայ, գնաց ... ալ
 զինքը չեմ տեսներ ... քիչ մը հոգի կ'առնեմ ... բայց
 ես ո՞ւր եմ. Վասակին քովն եմ եղեր ... : Մտիկ ըրէ,
 ողորմելի, իմ հարուածներուն տակ մեռնող ... եւ փա-
 ռասիրութեանս զոհ եղող հօրս վերջին ըսած խօսքե-
 րուն միտ դիր ... : Ես կը մեռնիմ, պոռաց, բայց Աս-
 տուած զքեզ կը տեսնէ. իմ տեղս՝ որդիդ քեզմէ վրէժ
 պիտ'որ առնէ ... : Ստուգիւ ալ այնպէս եղաւ. ահա-
 ւասիկ շղթաներս, զգեստներս եւ բանտարկութեան
 տեղս տեսէք ... : Վասակ, դուն զարմացեր կեցեր ես.
 իմ յանցանքս մինչեւ հիմա ծածկուած էր ... քուկինդ
 հիմակ յայտնուեցաւ ... զիտցիր որ իմ մահս մօտ է ... :
 (Զայնն աւելի էլ նոսաղի) Ո՛հ, Աստուած, Աստուած.
 դուն՝ որ զղջացեալ մեղաւորաց կը դժաս, իմ վրաս
 ալ դժաս, թողութիւն տուր ինձի, բարկութիւնդ,
 ահագին շանթդ մ'արձրկեր, հեռացուր սերնդէս : Ո՛հ,
 սիրելի Խոսրովս բարիքներով լեցուր ... ջնջէ հանէ
 մտքէն իր պապերուն անօրէնութեան յիշատակը. ինքն
 անմեղ է ու ձեռուքները մաքուր : Իսկ ես ... ո՛հ, ո՛հ ...
 բայց շնորհակալ եմ՝ որ քսան տարի մարդիկներուն
 ընկերութեան մէջէն զիս մերժեցիր ... զիս այնպէս մէ-

կու մը ձեռքով պատժեցիր, որն որ ինծի շատ սիրելի էր...: Մնա՞ք բարով, սիրելիք, մնա՞ք բարով...: (Ալ Ռանի:)

ՎԱՍԱԿ

Աստուած, քու խորհրդոցդ խորութիւնն ո՛վ կը ճանչնայ, անոնց ո՛վ կրնայ խելք հասցընել... Ի՛նչ ըսեմ: (Քիչ մը ապեմ խորոտնի մտածմանց մէջ իյնալէն ետեւ:) Խնորով, ունեցածս չունեցածս քեզի կը թողում. ես այսուհետեւ վանք մը մտնելով՝ խաղաղութեանս եւ ապաշխարութեանս հնարքը կ'ուզեմ փրնտուել: Մնա՞ս բարով. հայրդ մի մոռնար...: Չէ, չէ... մոռցիր... զինքն ու իր եղեռնադործութիւնը մտքէդ հանէ: (Լալով դուռնի կ'ելլէ:)

ԽՈՍՐՈՎ

Ո՛հ, ո՛հ. աս ինչ դէպքեր են, մտքէ վեր փոփոխութիւններ կը տեսնեմ... Երանի թէ հոս ներկայ ըլլային ան սողաք ու երիտասարդք՝ որոնք ծնողաց ունեցած պարտքերնին կը մոռնան: Երանի թէ հայրանարգու եւ մայրերնին արհամարհող որդիք աչուրներնուն առջեւն ունենային իմ ծնողացս վրայ եկող երկնից վրէժխնդրութիւնը:

2 3 4 5 6

Գ Ե Ղ Ա Մ

Կ Ա Մ

ԱՆԿԻՐԹ՝ ՏՂՈՒՕՐԻՆԱԿ

Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ :

ԳԵՂԱՄ, իր որդին 12 տարւան :

ՍԱՀԱԿ, իր եղբօրորդին, Գեղամին տարեկից :

ԱՏՈՄ, Գեղամին մեծ եղբայրը, 14 տարւան :

ՎԱՀԱՆ, {
ՎԱՐԴԱՆ, } Ատոմին բարեկամները :

ՍԱՐԳԻՍ, աղքատ տղայ մը :

ԹԱԴԷՈՍ, ծառայ :

Տեսարանը Պր. Տիրանին ապարանից մէկ մեծ սենեկին մէջն է :

Գ Ե Ղ Ա Մ

Կ Ա Մ

ԱՆԿԻՐԹ ՏՂՈՒ ՕՐԻՆԱԿ

Տ Ե Ս Ի Լ Ա

Գ Ե Ղ Ա Մ, Ս Ա Հ Ա Կ

ԳԵՂԱՄ

Սահակ, ինծի հաճութիւն մը պէտք է ընես :

ՍԱՀԱԿ

Ի՞նչ է : . . . Հաճութեան գործքեր ընելն ալ միշտ
ինծի կ'իյնայ :

ԳԵՂԱՄ

Այնպէս է, վասն զի դուն խոհեմ ու իմաստուն ես :
. . . Գիտես արդէն որ վարպետս՝ Եղիշէի Վարդանանց
պատերազմէն կտոր մը տուաւ աշխարհաբար թարգմա-
նելու :

ՍԱՀԱԿ

Եւ դուն դեռ թարգմանութիւնդ չես ըրած :

ԳԵՂԱՄ

Ե՞րբ կ'ընայի ընել :

ՍԱՀԱԿ

Կէսօրէն մինչեւ հիմա ժամանակ չունեցա՞ր : — Ան-
կէ մինչուկ հիմա հինգ ժամ եղաւ եւ վայելագոյն
թեան վարպետնիս դեռ եկած չէ . . . :

ԳԵՂԱՄ

Կերակրէն յառաջ պարտէզը քիչ մը շարժում ու-
ղեցի ընել, ապա թէ ոչ՝ ախորժակ չէի ունենար :

ՍԱՀԱԿ՝ հեգեղով :

Շիտակը քեզի ախորժակ պէտք է, որովհետեւ դուն
չէ թէ միայն քու մասդ կը ուտես, հապա կուզի պէս
առջեւդ ելածը կը յափշտակես :

ԳԵՂԱՄ

Սեղանէն ելանք կէսօրէն մէկուկէս ժամ ետքը : . . .
Անմիջապէս սեղանէն վերջը գործելը՝ առողջութեան
սաստիկ մնաստակար է, ինչպէս որ բժիշկներն ալ կ'ը-
սեն : Ասոր համար դարձեալ քիչ մը զբօսանքի ելայ :
Ետքը նկարչութեան փորձ ըրի :

ՍԱՀԱԿ

Ի՞նչ, դո՞ւն նկարչութեան փորձ ըրիր : Անշուշտ
գեղեցիկ բաներ եղած պիտ'որ ըլլան : Նկարածդ ի՞նչ է :

ԳԵՂԱՄ

Վարը պարտեզին պատին վրայ ածխով իշու գլուխ-
ներ նկարեցի :

ՍԱՀԱԿ

Սառցիւ կ'ըսեմ, Գեղամ, թէ որ դաստիարակնիս
եւ հայրդ ամէն օր առնը չգտնուէին, չեմ գիտեր ի՞նչ
կ'ըլլայիր : Գոնէ հիմա չե՞ս կրնար նստիլ թարգմա-
նութիւնդ ընել :

ԳԵՂԱՄ

Հիմակ : Աս ատենը վայելչագորութեան որոշուած
չէ՞ մի :

ՍԱՀԱԿ

Բայց վայելչագորութեան վարպետն եկած չէ :

ԳԵՂԱՄ

Բան չկայ : Ես ժամանակներն իրարու հետ շփոթել
չեմ ուզեր :

ՍԱՀԱԿ

Մինչեւ իրիկուն դեռ ատեն կայ :

ԳԵՂԱՄ

Եւ ոչ վայրկեան մը : Որովհետեւ եղբօրս երկու բա-
րեկամներն իրեն տեսութեան պիտի դան :

ՍԱՀԱԿ

Քեզի ի՞նչ անկից :

ԳԵՂԱՄ

Ես ալ պէտք է որ քովերնին դաժնուիմ :

ՍԱՀԱԿ

Եղբորդ ստուգիւ մեծ ուրախութիւն պիտի պատճառեն: Անշուշտ իրենց զուարճութիւնը պիտ'որ աւրեն:

ԳԵՂԱՄ

Իմ հաճութիւնս ալ ան է՝ որ իրենց արդելք ըլլամ: — Ասկից զատ՝ ճրագով չեմ ուզեր ուսման զբաղիլ: Աչքս ինծի հարկաւոր է: Բայց մէկալ կողմանէ ալ թարգմանութիւնս վաղը առտու պէտք է որ լմնցած ըլլայ:

ՍԱՀԱԿ

Ան ալ քու դիտնալու բանդ է. կ'ուզես լմնցուր, կ'ուզես մի լմնցընէր:

ԳԵՂԱՄ

Հա՛, հա՛, որպէս զի դաստիարակնիս զիս յանդիմանէ, ինծի բարկանայ, եւ երթայ հօրս ամբաստանէ:

ՍԱՀԱԿ

Արժան եւ իրաւ: — Բայց ըսածներէդ ի՞նչ կը հետեւի:

ԳԵՂԱՄ

Ի՛նչ. վերը զրուցածս կը հետեւի. այս ինքն թէ՛ թարգմանութիւնս դուն ընես եւ ես օրինակեմ:

ՍԱՀԱԿ

Ամենեւին չեմ ընէր: Մինչեւ հիմա շատ անգամ ըրած եմ, եւ ան պատճառաւ ինք զինքս միշտ կը կըշտամբեմ. վասն զի անով քեզի՝ անգթութիւն, իսկ քու սիրելի հօրդ՝ խաբէութիւն ու անշնորհակալութիւն ըրած եմ:

ԳԵՂԱՄ

Ինչո՞ւ համար:

ՍԱՀԱԿ

Դաստիարակնիս քովերնիս ինչո՞ւ կը կենայ. քեզի դաս տալու ատեն՝ միտքն ան չէ՞ որ բան սորվիս: Արդ՝ ես քու տեղդ նստելով թարգմանութիւնդ ընելով՝ դուն բան մը կը սորվիս: Չէ: Ես այսպէս քու գործ-

քերդ գործելով՝ քու ծուլութեանդ ու խաբէութեանդ ճարակ տուած կ'ըլլամ, եւ պատճառ կ'ըլլամ որ բոլոր կենացդ մէջ բանի մը չես դար: Եթէ այսպէս յառաջ երթաս նէ՝ հացդ ինչով կրնաս վաստակիլ:

ԳԵՂԱՄ՝ ԺԺՊԷԼԷ:

Գահ, գահ. հացս վաստակիլ. կարծես թէ հայրս բաւական դրամ չունի. անոր մահուընէն ետքը ստակն իմս է. եւ դրամ ունեցողը՝ վաստակելու հարկաւորութիւն չունի:

ՍԱՀԱԿ

Գնա՛, աս ինչ խօսքեր են, Գեղամ: Հայրդ՝ իմ հօրեղբայրս միայն է, ի վերայ այսր ամենայնի սիրտս կը թնդայ երբ որ անոր մահուան յիշատակը միայն միտքս դայ: Իսկ դուն անոր վրայ այնպէս կը խօսիս՝ իբրեւ թէ ոչինչ բան մ'ըլլար կամ թէ նոյնին բաղձայիր:

ԳԵՂԱՄ

Քու սիրտդ պէտք է որ դողայ, որովհետեւ հայրս մեռնելու ըլլայ նէ՝ դուն ժառանգութիւն առնելիք չունիս, եւ հիմա քովերնիս ձրի հաց կ'ուտես: Թէ որ քու հայրդ ալ քեզի ժառանգութիւն մը թողուցած ըլլար, ուսման ետեւէն այնչափ չէիր իյնար, հապա անտարակոյս ինծի պէս կը զբօսնուիր:

ՍԱՀԱԿ

Շնորհակալ եմ Աստուծոյ որ հայրս ինծի բան մը թողուցած չէ: Քու հօրդ ալ շատ շնորհակալ կ'ըլլամ որ զիս ուսման մէջ այնչափ կը յառաջացրնէ՝ որչափ որ հարկաւորութիւն կրնամ ունենալ: Աստուծոյ կ'աղաչեմ որ անոր երկայն կեանք տայ, որպէս զի ես ալ իր օգնութեամբն աղէկ ու կրթեալ մարդ մ'ըլլամ. եւ քու օգնութեանդ չկարօտիմ, երբ որ դուն յուսացածիդ պէս հարուստ ու պարապորդ մարդու մը վիճակին հասնիս:

ԳԵՂԱՄ

Աս շատխօսութենէդ բան մը չիհետեւիր. եւ ոչ

ալ կրցար զիս համոզեցնել որ թարգմանութիւնս ես
անձամբ ընեմ: . . . Ուստի ի՞նչ կ'ըսես. թարգմանու-
թիւնս կ'ընեմ, թէ չէ:

ՍԱՀԱԿ

Չեմ ըներ՝ ըսեմ նէ, ի՞նչ պատասխան կու տաս:

ԳԵՂԱՄ՝ ԸՆԴՈՒՄԻՆԷՆԷՆ ԻՆ ՎԵՐ:

Ուրեմն չեմ ուզեր: . . . Սիբեւի Սահակ, աս ան-
գամ ալ կամքս կատարէ: Ա՛լ այսուհետեւ գործքերս
անձամբ կ'ընեմ եւ քեզի ծանրութիւն չեմ ըլլար,
մանաւանդ թէ ամէն բանի մէջ կամքդ կը կատարեմ:

ՍԱՀԱԿ

Չէ նէ ինծի տրամութեան պատճառ ըլլալը կը շա-
րունակես. դատարարակին եւ հօրդ առջեւ զիս վատա-
նուն ընելու եւ աչքերնէն հանելու կը ջանաս:

ԳԵՂԱՄ

Չէ, չէ. կ'ուզես նէ՝ քեզի երդում ալ ընեմ. . . :

ՍԱՀԱԿ

Հա՛, ան միայն կը պակսէր: . . . Ի՞նչ եւ իցէ, նայէ.
աս հեղ ալ կ'ընեմ. բայց քեզի յայտնի կը զրուցեմ որ
ուրիշ անգամ ընելէք չունիմ: Աս ալ դիտեցած ըլլաս
որ հայրդ օր մը խաբէութիւններդ պիտ'որ իմանայ:

ԳԵՂԱՄ

Ի՞նչ խաբէութիւն է ասիկայ. կ'ուզէի դիտնալ:

ՍԱՀԱԿ

Քեզի նոր բան մ'ըսեմ, Գեղամ. գլուխս կրնայի
դնել որ ան գործքին պատճառը դուն ես:

ԳԵՂԱՄ

Ո՞ր գործքին. կրնամ իմանալ:

ՍԱՀԱԿ

Ան երէկ՝ հօրդ ոսկի տփին համար եղած աղմուկն
ու խռովութիւնն ի՞նչ էր:

ԳԵՂԱՄ

Ի՞նչ. տուփն ուր տեսած ըլլալս հօրս պէտք չէի
զրուցել:

ՍԱՀԱԿ՝ հեգեթեւի :

Կամ թէ հօրմէդ գաղտուկ առնելէն ետեւ՝ ուր
դրած ըլլալդ . . . :

ԳԵՂԱՄ

Հո՛, հո՛, դուն մարգարէութիւն ունիս եղեր :

ՍԱՀԱԿ

Ասոր մարգարէ ըլլալ պէտք չէ. ամենայն ինչ ի-
մացայ եւ քեզի ալ կը պատմեմ : . . . Հայրդ տուփը
կորսընցընելէն եւ անոր վրայ աղմուկ ելլելէն ետեւ,
դուն եկեր ըսեր ես որ ծառայից խցին մէջ՝ տեղ մը տե-
սած ես, եւ միանգամայն հօրդ աղաչեր ես որ քեզմէ
լսելը մէկու մը չըսէ : Իսկ հայրդ զԹադէոս կանչեր ու
հարցուցեր է որ զգեստը մաքրելու ատեն ծոցէն
տուփն առած չըլլայ : Թադէոս ժխտեր է. հայրդ՝
Պէտք է որ գտնուի ըսելով, գացեր փնտռեր եւ ան
տեղը գտեր է, ուր որ դուն զրուցած էիր որ տեսած
ես : Այսպէսով ողորմելի ծառան՝ որն որ ստուգիւ եւ
ոչ տեսած էր, դրեթէ գողութեան յանցաւոր սե-
պուեր է : Նոյն ատեն դուն հօրդ խուցը մտեր եւ ծա-
ռային համար միջնորդ եղեր ես, որպէս զի բարեօիրտ
երեւաս : Բայց ծառան անգամ մ'ուրիշին առջեւ կաս-
կածելի ըլլալէն ետեւ, թէ որ անիկա՝ պակսութեան
մը համար զքեզ դաստիարակին ամբաստանէ, ինչպէս
որ երէկ եղած էր, խեղճ մարդուն բանը կը բուսնի :

ԳԵՂԱՄ

Կարծես թէ ամէն բան տեսեր ու լսեր ես, անանկ
ճիշդ գիտես :

ՍԱՀԱԿ

Ստուգիւ գիտեմ. եւ աս ալ կը զրուցեմ որ տան
բոլոր շփոթութեանց պատճառը՝ քու խաբէութիւն-
ներդ են : Բայց զիտցած ըլլաս, Գեղամ, անոնց երեւան
ելլելու ժամանակը կու գայ :

ԳԵՂԱՄ

Մտիկ ըրէ, Սահակ. թէ որ ես քու զրպարտու-

Թիւններդ հօրս իմացընէի, անտարակոյս գլուխդ մեծ
չարիք կու գար. դնա աղօթք ըրէ որ ինծի համար
Թարգմանութիւն մը պիտ'որ ընես:

ՍԱՀԱԿ

Ամենեւին հոգս չէր ըլլար. քեզմէ շատ բան կրե-
ցի, անոնց վրայ աս ալ կրնայի կրել: ... Ես քեզի հետ
միշտ մտերմութեամբ երթալով՝ կը յուսայի որ մեր
բարի հօրը քու վրայ ունեցած ակնկալութիւնը բո-
լորովին պարապի չերթայ. եւ միայն աս յուսով է որ
հիմակ ալ ուզածդ կը կատարեմ: Բայց ...:

ԳԵՂԱՄ

Վերջապէս իմաստութեամբ խօսեցար: Մենք իրա-
րու հետ սերտ բարեկամ ըլլանք... դուն բարի եղիր,
ես ալ կը խոստանամ ...:

ՍԱՀԱԿ

Թարգմանելու գիրքդ ո՛ւր է:

ԳԵՂԱՄ

Վերը խուցս է. կեցիր երթամ բերեմ. կամ կ'ու-
զես նէ մէկտեղ երթանք:

ՍԱՀԱԿ

Հիմա դուն դնա, ես ալ ետեւէդ կու գամ. եղ-
բայրդ ինծի զրուցելու խօսք մ'ունէր:

ԳԵՂԱՄ

Բայց իմ վրաս իրեն բան մ'ըսեր. հասկըցա՞ր:
(Կ'երեւայ:)

Տ Ե Ս Ի Լ Բ.

ՍԱՀԱԿ, ԱՏՈՄ

ԱՏՈՄ

Աս ինչ վէճ էր դարձեալ եղբօրս հետ: Անշուշտ
իր անքաղաքավարութեամբը սիրտդ նեղացուցած պի-
տի ըլլայ:

ՍԱՀԱԿ

Չէ, սիրելի Ատոմ, բան մը չըրաւ. միայն իր սովորու-

Թեան համաձայն՝ ինծմէ բան մը պահանջեց : Ա՛ռդէ որ իր թարգմանութիւնն ես ընեմ, ես ալ աս առթով ճշմարտութիւնը խիստ կերպով մը աչքին առջեւ դրի :

ԱՏՈՄ

Աղէկ ըրիր . անպիտան տղան միշտ յանդիմանելու է, որպէս զի չըլլայ որ բոլորովին անուղղայ ըլլայ :

ՍԱՀԱԿ

Բայց, սիրելի, ըսէ ինծի, զինքն ո՞վ այսպէս ապականեց :

ԱՏՈՄ

Թէ որ հարցընէիր որ անոր անկիրթ մնալուն ո՞վ պատճառ եղաւ, քեզի աւելի աղէկ պատասխան կըրնայի տալ : Ողորմած հոգի մայրս զինքը շատ կը սիրէր եւ չափէ դուրս երես կու տար :

ՍԱՀԱԿ՝ զարմանալով :

Անհաւատալի բան կ'երեւայ, որ արտաքոյ կարդի սէրն այնպէս կարենայ փնասել :

ԱՏՈՄ

Տան մէջ ամենեւին մէկը Գեղամին խօսք մը չէր կրնար ըսել : Ինչ որ կը տեսնէր նէ՝ կ'ուզէր : Ծառաները մօրս աչքը մանելու համար իր սիրական որդին կը շողոքորթէին : Գասախարակները չկրնալով դիմանալ՝ ետեւէ ետեւ կը ձգէին կ'երթային : Եղբօրս բոլոր յանցանքները հօրմէս ծածուկ կը մնային . մանաւանդ թէ ոմանք շատ անդամ վրան մեծամեծ դովութիւններ կ'ըսէին : Իրեն վրայ ամբաստանութիւն մ'ըլլալուն պէս՝ իրաւունքը միշտ իր կողմը կ'ըլլար, վասն զի մայրս ամէն անդամ իրեն թեր կ'ելէր, եւ հայրս ալ անոր կողմը կը վաստրկէր : Հայրս յաճախ ճամբորդութիւն ընելով՝ տղուն կրթութիւնը բոլորովին մօրս թող կու տար . եւ մայրս մեռնելէն ետեւ... :

ՍԱՀԱԿ

Ո՛հ, ո՛հ . մօրդ մեռնելէն ետքը, եւ հայրդ՝ իմ հօրս մահուրնէն ետեւ զիս տներնիդ առնելէն վերջը, ես

ալ կը տեսնեմ որ բանն ինչպէս կ'երթայ: ... Հայրդ
շատ տկար ըլլալով՝ փոքր այլայլութիւն մը զինքը կը
հիւանդացընէ. ասոր համար ալ մէկը չ'ուզեր իրեն նե-
ղութիւն հասցընել. բայց վերջապէս ...:

ԱՏՈՄ

Վերջապէս պէտք է որ ամէն բան իրեն յայտնենք:

ՍԱՀԱԿ

Ես չեմ կրնար: Ես հօրդ բարութեամբն ապրելով՝
կրնայ կարծուիլ որ իր որդին աչքէն հանել կ'ուզեմ:

ԱՏՈՄ

Արդէն հիմակուրնէ հայրս կը դուշակէ որ Գեղամին
վրայ քիչ մը խաբուած է, թէպէտ եւ զինքն եղածին
չափ անպիտան ալ չկարծէ: Բայց թէ որ եղբայրս այս-
պէս շարունակելու ըլլայ, պարտքս է որ ամէն բան հօրս
տեղն ի տեղը պատմեմ: Որչափ ալ շուտ ըլլայ՝ աւելի
աղէկ է, վասն զի դեռ կրնայ ուղղուիլ: Ուստի յարմար
դէպքի կը ոպասեմ: ... Բայց, Սահակ, ես քեզի բան
մը պիտ'որ ըսէի. այսօր հիւր ունիմ, դուն ալ քովեր-
նիս գտնուէ:

ՍԱՀԱԿ

Եղբայրդ հիւրերուդ քով գտնուիլ ուզելով՝ իր
թարգմանութիւնն ինծի յանձնեց:

ԱՏՈՄ

Ես ալ անոր համար կը բաղձամ որ դուն քովեր-
նիս գտնուիս, ապա թէ ոչ՝ ամէն բան տակնուվրայ
կ'ընէ:

ՍԱՀԱԿ

Ուրեմն ժամանակ չկորսընցընեմ. կարծեմ Գեղա-
մին թարգմանութիւնը քանի մը ընթացի գործք է:

ԱՏՈՄ

Աղէկ է. դնա շուտով լմընցուր:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

ՆԱԽԸՆԹԱՑՆԵՐԸ, ՎԱՀԱՆ, ՎԱՐԴԱՆ
ԱՏՈՄ

Բարով եկաք, բարեկամք, հրամայեք:

ՎԱՀԱՆ

Բարով տեսանք: Ինձի այնպէս կու գայ որ երկայն
ատեն տեսնուած չըլլանք:

ՎԱՐԴԱՆ

Ստոյգ է որ քիչ ժամանակ ալ չէ, դրեթէ երեք
շաբաթ կայ: (Սահակ ախրս կու գայ եւ ինչ նստիւն:)

ՎԱՀԱՆ

Պարոնիկ, մ'աշխատիք:

ՍԱՀԱԿ

Պարտքս կը կատարեմ:

ԱՏՈՄ

Ո՛հ. իր բնութիւնն է...: Երանի՜ թէ եղբայրս ալ
անոր քաղաքավարութենէն քիչ մը փոխ առնէր:

ՍԱՀԱԿ

Լուէ, սիրելի, քու անշափ զովեստովդ զիս կը
հպարտացնես:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

ՆԱԽԸՆԹԱՑՆԵՐՆ ՈՒ ԳԵՂԱՄ

ԳԵՂԱՄ՝ արանց հիւրերուն բարեւ գալու:

Աս ի՞նչ անմտական գործք է, Սահակ, զիս ինչո՞ւ
այնչափ ուղտակ կու տաս:

ՍԱՀԱԿ՝ ցած յայնիւ:

Աարծեմ քիչ մ'աւելի քաղաքավարութեամբ կըր-
նայիր խօսիլ:

ԳԵՂԱՄ

Ի՛նչ, քեզմէ՞ պիտի ամբշնայի: (Սահակը հիդիւրի գա-
լելով՝ հետը ցած յայնով ինչ խօսի: Մէկալնոնք իրարու-

հետք կը խօսեն: Գեղամ գիրքի մը եւ Ռոպէ հանելու՛ Սահակին հոս գաց:) Հասկըցար, այնպէս չէ:

ՍԱՀԱԿ

Ի՛նչ, բոլոր բոլոր տասը տո՛ղ է եղեր. վրան խօսք ընելու չ'արժեր: Չե՞ս ամբշնար, Գեղամ:

ԳԵՂԱՄ

Ցած խօսէ, լուէ:

ՍԱՀԱԿ

Խօսք տալուս վրայ կը զղջամ:

ԳԵՂԱՄ՝ շինե՛լ եւ Ժայռայե՛:

Ա՛ղաչեմ, սիրելի Սահակ, թարգմանէ, թարգմանէ. ստուգիւ ես ալ քեզի հասուցում մը կ'ընեմ:...

ՍԱՀԱԿ

Տուր նայիմ: (Հիւրերո՛ն:) Թողու՛թիւն կ'ընէք, հիմա կու գամ:

ՎԱՀԱՆ

Մեզի մեծ հաճութիւն կ'ընէք:

ԱՏՈՄ

Ա՛ղաչեմ, Սահակ, որովհետեւ դուրս կ'երթաս, թաղէոսին ըսէ որ խահուէն բերէ:

ՍԱՀԱԿ

Անմիջապէս: (Ա՛րեւոյ:)

Տ Ե Ս Ի Լ Ե

ԳԵՂԱՄ, ԱՏՈՄ, ՎԱՀԱՆ, ՎԱՐԴԱՆ

ԳԵՂԱՄ՝ ԲՆԱՆ Ե՛ Ի՛ՄԱՆԷ Ե՛ ԶԱՐԷ:

Ո՛հ...:

ԱՏՈՄ

Կարծեմ թէ քաղաքավարութիւնը կը պահանջէ որ հրամանաւ մը նստուի:

ԳԵՂԱՄ

Քեզմէ հրաման առնել հարկ չկայ:

ԱՏՈՄ

Հոս մինակ ես չեմ:

ՎԱՀԱՆ

Կ'երեւայ որ զմեզ ալ այնչափ բանի տեղ չիդներ:

ՎԱՐԴԱՆ՝ հեգնելով հ:

Անտարակոյս, որովհետեւ գիտէ որ իր ներկայու-
թեամբը մեզի մեծ պատիւ կ'ընէ:

ԳԵՂԱՄ

Ձէ, չէ, գիտեմ որ ինծի կարօտութիւն չունիք,
բայց ես ուզեցի պատիւս չկորսնցընել:

ԱՏՈՄ

Փա՛նք Աստուծոյ, Գեղամ, որ անգամ մը բերնէդ
քաղաքավարական խօսք մ'ելաւ: Բայց պէտք էիր վրան
աւելցընել որ սուրճ խմելու առիթն ալ կորսնցընել
չուզեցիր:

ԳԵՂԱՄ

Հապա՛: Ուստի մի կարծեր որ քեզի համար հոս
եկած ըլլամ:

ԱՏՈՄ

Վրաս ան աստիճանի մեծ համարում չունիմ. թէ
որ պարծելու բան մ'ունիմ նէ՛ք, քու եղբայրդ ըլլալս է:

ՎԱՐԴԱՆ՝ հեգնելով:

Շիտակը մե՛ծ պարծանք: (Թադէոս խափուէն իւր
բերէ, «եղանին վրայ իւր դնէ»)

ԳԵՂԱՄ

Ա՛տամ, ինծի թող, խահուէն ես լեցընեմ:

ԱՏՈՄ

Ձէ, չ'ըլլար, ես կը լեցընեմ: Գուն քիչ մ'անյա-
ջողակ ես: Ծառայել կ'ուզես նէ՛ք գաւաթները ձեռ-
քէս առ տուր:

ՎԱՀԱՆ

Ինծի քիչ շաքար դրէք:

ԱՏՈՄ՝ շաքարին ահանջ վահանին աւել- իւր դնէ:

Հրամայեցէք որչափ որ կ'ուզէք նէ: (Աճեռան իւր

հրամայեմք. եւ ետքը տմանը Գեղասին հաւ օրաց, որն որ էր
սկսի գաւառին մէջ ետեւեւ ետեւ շատարի հորորներ նետել:)
Ի՛նչ է ան, ալ բաւական է:

ԳԵՂԱՄ

Քիչ առի. ես անոյշ կը սիրեմ: (Գարձեալ հ'աւանէ:)

ԱՏՈՄ՝ շատարի տմանը յետեւին հ'աւանէ:

Ձե՛ս խպնիր, Գեղամ: . . . Տեսար, Պարոն վահան,
դուն իմաստուն երիտասարդ մըն ես. անտարակոյս յա-
ռաջուրնէ իմացած պիտ'որ ըլլաս որ քեզմէ վերջը մէկը
բոլոր շաքարը պիտի լմնցընէ:

ՎԱՐԴԱՆ

Բայց իր բոլոր կանխատեսութեամբը շաքարն ամե-
նուն բաւական պիտի չըլլայ:

ԳԵՂԱՄ

Եղբօրս բոլոր վախն ան է որ չստիպուի երթալ
քիչ մ'ալ բերել:

ԱՏՈՄ

Իմ պզտիկ եղբայրս ալ՝ կարծեմ իրեն մեղք կը սե-
պէ իր մեծ եղբօր աշխատանքը նուազցընելը:

ԳԵՂԱՄ

Շիտակը շատ մեծ գործք ունիս:

ԱՏՈՄ՝ դարձեալ խահուէ ին լեցընէ. Գեղասին:

Ա՛ռ հրամցուր: (Գեղամ օտաւաւ ասէն՝ վարդանին
վրայ ին Բաֆէ: Ահնէն ալ որոտ հ'ելլէն): Ո՛հ, աւասիկ
նորէն գեղեցիկ գործք մը: (Յաջ յայնիւ Գեղասին:)
Ապրծեմ մասնաւոր ըրիր:

ՎԱՐԴԱՆ

Բան չկայ, բան մը չէ, դիւրաւ կը մաքրուի:

ՎԱՀԱՆ՝ Գեղասին:

Պարոնիկ, գաւաթ մը ջուր բերէիք:

ԱՏՈՄ

Ա՛ղաչեմ, Գեղամը թող տուէք: Գուցէ կ'ելլէ
ջրի տեղ՝ քացախ կամ եղ կը բերէ:

ԳԵՂԱՄ՝ ողորմեալ :

Ի՛նչ ըսիր . հիմա . . . :

ԱՏՈՄ

Լաւ թէ որ մաքուր լաթով մը սրբէն ամենէն աղէկ միջոցն է : Աւասիկ թաշկինակս : (Իրենէ՛ս մաքրելու զբաղած ատեն՝ Գեղամ Բոլոր խաղաղէն կը խօսէ :)

ՎԱՀԱՆ

Աղէկ նիւթ է եղեր . արատն ելաւ :

ՎԱՐԴԱՆ

Գրեթէ եւ ոչ կ'երեւայ : Պարո՛ն Գեղամ , կ'աղաչեմ այսուհետեւ մ'աշխատիք . ես անձամբ ինք զինքս կը հոգամ :

ԳԵՂԱՄ

Թողութիւն տուէք , Պարոն . մէյ մ'ալ այնպէս բան չկատարահիր : Ո՛հ , որչափ դժբախտ եմ եղեր :

ԱՏՈՄ

Աամ թէ որչափ . . . քիչ մնաց բերնէս բան մը կ'ելէր : (Խաղաղէ՛ն կ'ողբէ լեցնել , Բայց ամանը պարպուած կը գործէ : Ծառս ալ ո՛վ մը Գեղամէն կը նայի :) Աս ալ նոր . աշխարհքիս մէջ այնպէս անքաղաքավարական դորձք չի կրնար ըլլալ : (Մէկնալնէրուն :) Բարեկամք , կրնայիք մտածել որ մեր զբաղած ատեն՝ Գեղամ բոլոր սուրճը սպառէ : . . . Քիչ մը սպասէիք , հիմա նորէն ելփել կու տամ : Գնա , Գեղամ . . . չէ , կեցիր . . . իր ձեռքը եւ ոչ զթաղէոս կանչել տալ կ'ուզեմ :

ԳԵՂԱՄ

Լաւ է : Նայինք հրամայէիր նէ՛ հրամանդ կատարող կա՛ր մի :

ՎԱՀԱՆ

Թող , Պարո՛ն Ատամ : Այսուհետեւ կաթիլ մ'ալ չեմ ուզեր :

ՎԱՐԴԱՆ

Ես ալ շնորհակալ եմ : (Թաղէոս կու գայ խաղաղէն ամանները պանելու համար :)

ԱՏՈՄ

Աւասիկ Թադէոս հոս է : Կ'ուզէք նէ՝ եփել տամ :

ՎԱՀԱՆ

Չէ, բացարձակապէս չեմ ուզեր . շնորհակալ եմ :

ՎԱՐԴԱՆ

Արդէն ըսինք որ ալ չենք խմեր :

ԱՏՈՄ

Հատ կը ցաւիմ . բայց տներնիդ ծարաւի երթաք
նէ՝ յանցանքն իմս չէ :

ԳԵՂԱՄ

Իմս ալ չէ, վասն զի աւելի կրնար եփուիլ :

ՎԱՐԴԱՆ

Պարոն Ատոմ, ի՞նչ կ'ըսես . եթէ մտածած ըլլայիր
որ եղբայրդ ալ հրաւիրուած է, ան ատեն . . . :

ԱՏՈՄ

Անկոչ բազմականն իր կարգին սպասելու էր :

ԳԵՂԱՄ

Այնպէս ըլլալ . բայց ան ատեն ալ ոչինչ կ'առնէի :

ԱՏՈՄ

Հիմակ ի՞նչ ընենք . կ'ուզէք քիչ մը խաղալ :

ՎԱՀԱՆ

Հատ սիրով . բայց ի՞նչ խաղանք . խաղի թուղթ
ունի՞ս . տապալի կը խաղան :

ՎԱՐԴԱՆ

Ա՛ . աս խաղերը շատ ձանձրացուցիչ ու դանդաղ
բաներ են . շարժման խաղ մը խաղանք :

ԳԵՂԱՄ

Պր . Վարդան իրաւունք ունի : Աչկապուկ կամ ա-
սոր նման բան մը խաղալու է . . . :

ՎԱՀԱՆ

Աս տեսակ խաղերու մէջ գլուխնիս կրնայ պատուիլ :

ԱՏՈՄ

Քանի որ եղբայրս հետերնիս է, ասոր վրայ ապա-
հով եղէք . . . : (Հեռուէն Սահակ կը փեմնուի :)

ԱՏՈՄ

Աղնիւ, աղնիւ, աւաօիկ ՍաՀակ եկաւ. թող խաղերնիս անիկայ որոշէ :

ԳԵՂԱՄ՝ Զաւր ընելով :

Մեծ բան. ՍաՀակ կու գայ կոր եղեր :

Տ Ե Ս Ի Լ, Օ.

ՆԱԽԸՆԹԱՑՆԵՐՆ ՈՒ ՍԱՀԱԿ

ՎԱՀԱՆ

Աղէկ ըրիք, Պարոն ՍաՀակ, որ եկաք. մեզի խաղ մ'առաջարկեցէք :

ԳԵՂԱՄ

Այնպէս է. խաղ որոշելու համար՝ խոհեմ մարդ մը պէտք է : (ԶՍահակի հիշիկն է՝ աւանդ. հիշաւորն ալ իրարու հետ ինչ խօսին :) Ուրեմն լմընցուցիր :

ՍԱՀԱԿ

Երկու տող բան է. մէկ գրչով կրնար լմընալ :

ԳԵՂԱՄ

Գրուածքն ո՞ւր է :

ՍԱՀԱԿ

Վերը գրքիդ մէջն է :

ԳԵՂԱՄ

Ա՛յ թշուառական, անխոհեմ. եթէ դատարարականիս գալու եւ գրէն իմանալու ըլլայ . . . :

ՍԱՀԱԿ

Ա՛յ իմանայ որ ծոյլ մէկն ես եղեր :

ԳԵՂԱՄ

Ստուգիւ, Սահակ, ինծի որոգայթ լարեցիր : Շուտ վեր գնա . . . :

ՍԱՀԱԿ

Ա՛լ ան չեմ ըներ : Ա՛ռաւես նէ՛ դուն գնա. քու բանդ է :

ԳԵՂԱՄ

Թող մնայ : Գառտիարակը կարծեմ դեռ չիդար :

ՍԱՀԱԿ՝ Դեմքերու :

Վարը դրան քով քնարահար տղայ մը կեցած է :
Թէ որ կ'ուզէք նէ՝ վեր կանչեմ, քիչ մը կը զուար-
ճանանք :

ԱՏՈՄ

Քնարահար տղայ մը : Ի՞նչ տղայ է :

ՎԱՀԱՆ

Ամենայն սիրով, թող գայ, թող գայ :

ՎԱՐԴԱՆ

Երածշտու թիւնը շատ կ'ախորժեմ :

ՍԱՀԱԿ

Քնարով աղքատ գեղջուկ տղայ մըն է : Քիչ մը
ստակ տալու ըլլանք նէ՝ ողորմութեան գործք կ'ըլլայ :

ԳԵՂԱՄ

Սահակ, դրամն ո՞վ պիտի տայ : Պարօնը միշտ այն-
պէս կը ձեւացընէ՝ որ կարծես թէ հազարներով ստակ
ունենայ, ուր որ դանդ մը չունի :

ԱՏՈՄ

Ամօթ է, Գեղամ :

ՍԱՀԱԿ

Թող տուր, թող աղքատ ըլլալն ամօթ չէ : Աս
վայրկենիս մէջ գեղջուկ տղուն հետ հաւասար միճակի
մէջ ըլլալն ինծի նախատինք չեմ սեպեր : . . . Ես ու-
նեցածս իրեն կու տամ. եւ արդէն խոստացաւ որ քիչ
բանով ամբողջ ժամ մը քնար կը զարնէ :

ՎԱՀԱՆ

Ամէնքս ալ կու տանք :

ՎԱՐԴԱՆ

Այնպէս է :

ԱՏՈՄ՝ ԳԵՂԱՄ :

Գուն ի՞նչ կ'ըսես, Գեղամ. բան մը պիտի չտան :

ԳԵՂԱՄ

Քեզի հարցընելու հարկաւորութիւն չունիմ. կ'ուզեմ՝ կու տամ, կ'ուզեմ՝ չեմ տար :

ՍԱՀԱԿ

Ուրեմն ներս կանչեմ :

ԱՏՈՄ

Հապա՛ . ինչո՞ւ կը դանդաղիս :

ՍԱՀԱԿ

Հիմա : (Դուրս կ'ելլէ : Թաղէոսս պնակ մը կարկանդակի կը բերէ :) —

Տ Ե Ս Ի Լ Ի .

ԱՏՈՄ, ԳԵՂԱՄ, ՎԱՐԴԱՆ, ՎԱՀԱՆ, ԹԱԴԷՈՍ

ԳԵՂԱՄ՝ Թաղէոսին յետեւն պնակն առնել կ'աւել . Աստ՝ կը կանխէ :

Ի՛նչ բան է աս : Ես պիտի կտրէի :

ԱՏՈՄ

Կտրելն ես կը հոգամ : Կրնայ ըլլալ որ դուն անանկ ընես, որ խահուէին պէս՝ մեղի մաս չմնայ : (Կը բաժնէ եւ իւրաքանչիւրոց կը հրահրէ :))

ՎԱՐԴԱՆ

Ո՞վ կրնայ աղէկ ախորժակին դէմ դնել : (Կորս մը կ'առնէ :))

ՎԱՀԱՆ՝ մաս մը մեկդի դնելով :

Շնորհակալ եմ :

ԱՏՈՄ՝ ԳԵՂԱՄԻՆ

Դուն ալ քու մատդ առ :

ԳԵՂԱՄ

Պնակին մէջ եղածն որո՞ւն համար է :

ԱՏՈՄ

Սահակ պիտի չուտէ :

ՎԱՐԴԱՆ

Աւելի կ'ուզեմ որ իմ մասս տամ, քան թէ Պր . Սահակ չառնէ :

ՎԱՀԱՆ

Ես ալ նոյնպէս :

ԳԵՂԱՄ

Ո՛հ, որչափ երջանիկ ես, Սահակ :

Տ Ե Ս Ի Լ Ը .

ՆԱԽԸՆԹԱՑՆԵՐԸ, ՍԱՀԱԿ, ՍԱՐԳԻՍ՝ քանի՜ :

ՍԱՀԱԿ

Աւասիկ քնարահարը բերի :

ԱՏՈՄ

Անունդ ի՞նչ է, սիրուն գեղջուկ :

ՍԱՐԳԻՍ

Սարգիս, հրամանոցը ծառայելու համար :

ՎԱՀԱՆ

Ծնողք ունի՞ս :

ՍԱՐԳԻՍ

Մայրս մեռած է. հայրս դեռ կ'ապրի :

ՎԱՐԴԱՆ

Ինչո՞ւ համար այնպէս պզտիկ հասակիդ մէջ առանձին կը պտըտիս :

ՍԱՐԳԻՍ

Հայրս բոլորովին կոյր ըլլալով՝ ստակ վատորկելու կարողութիւն չունի. ուստի պէտք է որ ես իմ քնարովս քիչ մը հաց ձեռք բերեմ :

ԱՏՈՄ

Ա՛ռչե՛ս երաժշտութիւնդ մեզի լսեցրնել :

ՍԱՐԳԻՍ

Ինչո՞ւ չէ. այսպիսի Պարոնիկներու համար շատ սիրով յանձն կ'առնեմ. բայց լսելէքնիդ մեծ բան մը չէ :

ՍԱՀԱԿ

Որչափ աղէկ կրնաս նէ՝ զարկ ու երգէ. ինծի համար միշտ գեղեցիկ երգած կ'ըլլաս. իսկ աս Պարոններն ալ ներողամիտ կ'ըլլան : (Սարգիս ինչ սիւսի քնարը ղարնել ու երգել : Նոյն պահին Վարդան պնակով հարկանդակը Սահակին

իւ բերէ . Սահակ շնորհակալ ըլլալով՝ անոր յետեւն հ'առնէ
եւ ճարիկ հ'ընէ : . . . Երբք ըննեալէն ետեւ :) Կեցիր , կեցիր ,
բաւական է . անշուշտ անօթի պիտ'որ ըլլաս . առ սա
կարկանդակի կտորը :

ՍԱՐԳԻՍ

Չէ , չէ , բարեսիրտ Պարոնիկս . դուք կերէք . ինծի
քիչ մը հացի կտոր ալ բաւական է :

ՍԱՀԱԿ

Պէտք է որ առնես :

ՍԱՐԳԻՍ

Ուրեմն շատ շնորհակալ եմ : Բայց հիմա չեմ ու
տեր . սիրելի դժբախտ հօրս կ'ուզեմ տանիլ :

ԱՏՈՄ

Ի՛նչ . դժբախտ հօրդ . ուրեմն իմ մասս ալ առ :

ՎԱՀԱՆ

Իմինս ալ :

ՎԱՐԴԱՆ

Աս ալ առ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ա՛ , չէ , չ'ըլլար . . . : Հրամանքնիդ կերէք , Պարոն
ներ . ես բաւական ունիմ . . . աւելի չեմ կրնար ուտել .
հայրս ալ ասով գոհ կ'ըլլայ :

ԳԵՂԱՄ՝ Ժողովուրդ :

Իրաւունք ունի . աղրաներուն ցաւ կը պատճառէ .
եւ իր գեղեցիկ ձայնը կրնայ աւրուիլ :

ՎԱՐԴԱՆ

Պէտք է որ առնես :

ԱՏՈՄ՝ Գեղասի :

Քեզմէ ուզող չեղաւ , մի վախնար :

ԳԵՂԱՄ

Արդէն կերած ըննցուցած եմ :

ՍԱՀԱԿ՝ Սարգիս :

Ուրեմն , հիմա կտոր մ'ալ չեմ ուտեր :

ՍԱՐԳԻՍ

Չէ, չէ. թէ որ շնորհք ըրիք տուիք նէ՝ թող տուէք
 թաշկինակի մը մէջ պլլեմ ու հօրս տանիմ: (Թաշկինակ
 էլ էլ փնտրէ:) Ափսոս, ամենեւին լաթի կտոր մը չու-
 նիմ: Սիրուն Պարոններ, թղթի կտոր մը շնորհք ընէիք:

ԱՏՈՄ

Հիմա, քեզի մաքուր լաթ մը կը բերեմ: Առ այժմ
 կարկանդակը տուր, պատուհանին քով դնենք:

ՍԱՐԳԻՍ

Շատ աղէկ. ես հոս քնար զարնելու համար եկած
 եմ, եւ ոչ թէ ուտելու համար:

ՍԱՀԱԿ

Հիմակ ինչով պիտի զուարճացընես զմեզ:

ՍԱՐԳԻՍ

Ինչով որ կ'ուզէք նէ. երգ մ'ալ կ'ուզէք, կրնամ
 երգել: Թէպէտ եւ մեր գեղի երգերն այնպէս աղուոր
 չեն, բայց յուսամ որ կը հաճիք: (Երգելով իր ողորձել
 աղագոս վիճակը կը սորաւորէ: Բայ ի Գեղասէն՝ ամենուն
 սիրար կը շարժի. համայն համայն պղտն կը մօտենան եւ աղ-
 ւերնին կը սրբեն: Նոյն ժըպին Գեղամ պատուհանին կը մօ-
 տենայ ու բոլոր կարկանդակն ուտելէն ետեւ՝ դուրս կ'ելլէ:)

ՍԱՀԱԿ՝ Երգը լճնակէն ետեւ՝ Սարգսին յետեւ բռնելով:

Ա՛յ, դժբախտ աղայ. ուրեմն այնչափ ողորմելի ես
 եղեր:

ԱՏՈՄ

Ատելի դրամ, ամենայն դժբախտութեանց պատ-
 ճառ դուն ես:

ՍԱՐԳԻՍ

Չէ, չէ, ամենայն ինչ դրամով կ'ըլլայ: Բայց ան ալ
 ստոյգ է որ ամենէն քիչ ստակ ունեցողն ալ՝ անօթու-
 թենէ չիմեռնիր: Մարդ հիւանդ եղած ատեն՝ Աս-
 տուած զինքը կը հողայ, կը մեռնի նէ ալ՝ ուրիշ բանի
 հարկաւորութիւն չ'ունենար, բայց եթէ քիչ մը հողի՝
 որն որ ամէն տեղ կրնայ գտնել:

ՍԱՀԱԿ

Ստուգիւ կ'ըսեմ, ամէնքնիս ալ քու դպրոցդ պէտք էինք դալ եւ իմաստութիւն սորվիլ:

ՎԱՀԱՆ

Այնպէս է. մենք մեր խոհեմութեամբ դժուարին էր որ այս կերպով մտածէինք կամ գործէինք:

ՍԱՐԳԻՍ

Քնարս մտիկ ընելու դեռ ակտորժակ ունիք, Պանոններ:

ՍԱՀԱԿ՝ հիւրերուն:

Կարծեմ թէ ալ հարկաւոր չէ: Ողորմելի տղան ուրիշ տեղ ալ քիչ մը բան կրնայ վաստակիլ. արդէն ձեռքի ըսած եմ որ այնչափ կու տամ՝ որչափ ունիմ նէ: Գեղամն ալ իր մասէն գեղջուկը զրկեց: (Բասկը ինքիս էր):

ՎԱՀԱՆ

Մենք ալ կու տանք:

ՎԱՐԴԱՆ

Ա'նտարակոյս: (Բասկին զորս ինք հանէն:) Պարոն Սահակ, առ իմ կողմանէս:

ՎԱՀԱՆ

Աւասիկ ինծմէ ալ:

ԱՏՈՄ՝ խոհայ:

Սահակ, ես քեզի համար ալ կու տամ. դուն քու ստակդ քովդ պահէ:

ՍԱՀԱԿ

Ոչ երբեք. չեմ ուզեր բարիք ընելու վարձքէն զըրկուիլ: (Բոլոր սրահը ինք պահէ):

ՍԱՐԳԻՍ՝ զարմանալով:

Չէ, չ'ըլլար. չափէն աւելի է, արտաքոյ կարգի շատ է. հրամանքդ ինծի միայն երեք դահեկան խոստացաք:

ՍԱՀԱԿ

Առ, առ. քեզի բարիք ընելնիս՝ մեզի մեծ ուրախութիւն է:

ՍԱՐԳԻՍ

Աստուած զձեզ օրհնէ, ձեզի բիւրապատիկ տայ . . . :
Բայց շնորհք ընէիք, Պարօններ, թղթի կամ լաթի
կտոր մը տայիք, որպէս զի կարկանդակը մէջը պլլեմ:

ԱՏՈՄ

Հիմա, բոլորովին մոռցած էի: (Խոց մը կը հոնէ,
Բաշկինայ մը կը բերէ:) Առ. քիչ մը մաշած ըլլալով՝ ալ
ես չեմ կրնար գործածել:

ՍԱՐԳԻՍ

Չ'ըլլար. գեղեցիկ բան է, չեմ կրնար առնել:

ԱՏՈՄ

Պէտք է որ առնես. արդէն Թադէոսին պիտի տայի:

ՍԱՐԳԻՍ

Շնորհակալ եմ. Աստուած հաղարապատիկը տայ:
(Պատահան է'երեւոյ կարկանդակն առնելու համար:)

ԱՏՈՄ

Աեցիր, ինծի տուր, պլլեմ: (Կարկանդակը զէն ցոյցէր:)

ՍԱՐԳԻՍ

Հոս չէ:

ԱՏՈՄ

Այն անշնորհք ու այլանդակ տղայ: Ողորմելի գեղջ-
կին կարկանդակը կերեր կամ առեր տարեր է:

ՍԱՐԳԻՍ

Մի՛ զայրանաք, սիրուն Պարօն, բան չկայ: Իմ ու-
նեցած ուրախութիւնս հօրս համար էր:

ՍԱՀԱԿ՝ զայրանալով:

Գեղամ՝ եղբայրդ չըլլար նէ, ստոյգ կ'ըսեմ՝ գող-
ցած կարկանդակն իրեն ծանր պիտի նստէր: Բայց . . .
գեղջկին ողորմելի հայրը պէտք չէ որ զրկուի . . . : Ա-
տոմ, քանի մը դահեկան փոխ տուր ինծի:

ԱՏՈՄ

Չէ. աս պատիւն ինծի կ'ուզեմ սեպհականել:
(Սարգսին:) Առ աս երկու դահեկանն ալ. դնա քու
հօրդ քիչ մը կարկանդակ դնէ:

ՎԱՀԱՆ ԳԱՐԻԲԱՆ ԻՆ ԳԱՆԻԷ :

Քիչ մը բան ալ ինծմէ առ :

ՎԱՐԳԻԱՆ

Աս ալ առ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՛վ Աստուած , չեմ կրնար , արտաքոյ կարգի շատ է :

ՍԱՀԱԿ՝ ԳԱՐԻԲԱՆ ՅԵՐԵՆ ԻՆ ԲԱՆԻԷ :

Ա՛հ Սարգիս , շատ կը ցաւիմ որ ես աւելի բան մը չեմ կրնար տալ : Բայց ես ալ որք տղայ մըն եմ , եւ օտարին բարութեամբը կ'ապրիմ : Արդէն ունեցածս տուի :

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՛հ , սիրելի Պարոնիկ . Աստուած բիւրապատիկ փոխարէն տայ ձեզի : Զիս հոս բերողը դուք չէք մի : . . .
Ձեր դրամը կ'ուզէի . . . :

ՍԱՀԱԿ

Զիս մի վշտացընէր , Սարգիս . . . :

ՍԱՐԳԻՍ՝ ԵՐԵՆԻՆ ԿԱՐԻՆԻԷ :

Թաշկինակնիդ առէք , Պարոն :

ԱՏՈՄ

Թէ որ կրնաս գործածել նէ՛ք քովդ պահէ :

ՍԱՐԳԻՍ

Աստուած պահպանէ զձեզ , բիւր տարիներու հաւցընէ : (Կ'երեւոյ) :

Տ Ե Ս Ի Լ Թ .

ԱՏՈՄ , ՎԱՀԱՆ , ՎԱՐԳԻԱՆ , ՍԱՀԱԿ

ԱՏՈՄ

Ըսէք ինծի , բարեկամք , կրնա՞ք արդեօք Գեղամէն անպիտան ու հրէշ տղայ մը երեւակայել :

ՎԱՀԱՆ

Հօրդ ինչո՞ւ չես զրուցեր :

ՎԱՐԳԻԱՆ

Ես այսպիսի խաբէութիւններ չէի կրնար տանիլ :

ԱՏՈՄ

Մօրս մահունէն վեր՝ հայրս հիւանդոտ ըլլալով, բժիշկները կ'ըսեն որ ամենափոքր այլայլութիւն մ'ալ իրեն մնաստակար կրնայ ըլլալ: Մենք ալ զինքը շատ սիրելով՝ կարելի եղածին չափ իրեն կը խնայենք եւ տրտմեցընել չենք ուզեր:

ՍԱՀԱԿ

Բայց պէտք չէ որ Գեղամին ընթացքն իրեն անձանօթ մնայ: Աղքատ գեղջուկ տղու մը ձեռքէն հացի կտոր մը առնել կրցողը՝ ետքը մեծամեծ ապիրատութիւններ կրնայ ընել. եւ ասով ի վախճանի հօրն ալ շատ վշտաց պատճառ ըլլալով՝ գերեզման իջեցընել:

ԱՏՈՄ

Իրաւունք ունիս, Սահակ: Հայրս տուն գալուն պէս՝ բանն իրեն կ'իմացընեմ:

ՍԱՀԱԿ

Աղէկ ըսիր, դո՛ւն պատմելու ես. վասն զի իմ ամբաստանութիւնս կրնայ կասկածաւոր ըլլալ, թէ որ ես բարերարիս որդւոյն վրայ յանցանք մը ձգելու ըլլամ:

ՎԱՀԱՆ

Շատ կը ցաւիմ որ Գեղամ ողորմելի գեղջկին ուրախութիւնն աւրեց:

ՎԱՐԴԱՆ

Արկանդակ գնելու բաւականէն աւելի ստակ առաւ:

ՍԱՀԱԿ

Ստոյգ է, ձեր բարութեամբն ամէն բան կարգի մտաւ. բայց ասով Գեղամին վարմունքը չ'արդարանար. եւ կրնար ըլլալ որ աղքատ տղան թէ մէկը թէ մէկալը ձեռք ձգէր:

ԱՏՈՄ՝ Վահանին ու Վարդանին:

Ասոր մէջ ամենէն մնաստակարը դուք ելաք: Արկանդակը՝ կարծես թէ բերներնէդ անոր համար կտրեցիք, որպէս զի անկիրթ անպիտան տղան սպառէ: (Դուք ինչ զարմուտի:)

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ.

ՆԱԽԸՆԹԱՑՆԵՐՆ ՈՒ ՍԱՐԳԻՍ

ՍԱՀԱԿ՝ Ի՞նչ Ի՞րե՞ն :

Մեր գեղջուկը նորէն եկաւ : (Չայնիւն :) Ի՞նչ կ'ուզեա :

ՍԱՐԳԻՍ՝ ԼՈՒԼ :

Ո՛հ . Աստուած սիրէք , օգնեցէք ինծի . կորսուեցայ , վայ ինծի : (Ա.Քնոփն ալ Սարգսին Կով կը ժողովուին :)

ԱՏՈՄ

Ի՞նչ ունիս . ի՞նչ եղաւ :

ՍԱՐԳԻՍ՝ ՊԼԲԱԼԼ :

Ո՛հ , բոլոր հարստութիւնս . . . զիս եւ եղուկ հայրս
անուցանելու գործիքս . . . քնարս տեսէք . . . կտոր կտոր
եղած է . . . եւ . . . (Հեծելով) եւ ձեր թաշկինակը , . . .
ձեր տուած դրամները . . . ամէն բան զնայ կորսուե-
ցաւ : . . . Ա՛յ անամօթ , անդութ տղայ :

ՍԱՀԱԿ

Քնարդ ո՛վ կտորտեց . ստակդ առնողն ո՛վ է :

ՍԱՐԳԻՍ

Կարկանդակս կերողը :

ԱՏՈՄ

Կարելի բա՛ն է . եղբայրս . . . :

ՍԱՀԱԿ

Գեղամ :

ՎԱՀԱՆ

Անհաւատալի բան :

ՎԱՐԴԱՆ

Անդու՛թ տղայ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ստուգիւ անդու՛թ . . . : Աս անէն քիչ մը հեռա-
նալուս պէս՝ ան տղան վրաս յարձակեցաւ եւ հար-
ցուց որ քնար զարնելու համար բան մը տուին , թէ
չէ , որպէս զի չեն տուած նէ՛ ինք տայ : Ես իր երեսը
նայեցայ . Ո՛հ , ըսի , Աստուած՝ ան բարի Պարոննե-
րուն հազարապատիկ հատուցանէ , ինծի առաւ եւ

չափէն աւելի ստակ տուին: Ո՞րչափ տուին, ըսաւ:
Ես . . . ես անմիտս. միայն կարկանդակը միտքս բերե-
լու էի . . . : Եւ որովհետեւ ես ալ չէի գիտեր թէ որ-
չափ բան է, վասն զի ուրախութենէս չէի համրած,
գիտնալ ուղեցի . . . : Քնարս գետինը դրի եւ թաշկի-
նակը հանելով՝ Ասիկա սիրուն Պարոններէն մէկը տըւ-
աւ, ըսի. եւ կ'ուղէի քակել՝ որ մէջի ստակը համրեմ:
Մէյ մ'ալ թաշկինակը մէկէն ձեռքէս քաշեց առաւ,
ու քնարիս վրայ կոխկռտելով՝ կտոր կտոր ըրաւ: Եւ
թաշկինակը ստրկով մէկտեղ առաւ փախաւ, աներե-
ւոյթ եղաւ . . . : Ո՛հ, դժբախտ հայրս, վայ ինծի ողոր-
մելոյս, վայ, վայ . . . : (Հեծկլաւով իսկ լայ:)

ԱՏՈՄ

Իրօք չեմ գիտեր ինչ ընեմ. . . վրաս դանկ մը չու-
նիմ: Գղըցիկս քովս ըլլար. . . ինչ չարասիրտ տղայ:

ՎԱՀԱՆ

Վրաս քանի մը դահեկան ալ ունիմ. առ:

ՍԱՐԳԻՍ

Ա՛խ, Պարոն, շատ կը ցաւիմ. բայց ասով քնար
չեմ կրնար դնել. . . : Ա՛հ դժբախտ հայր:

ՎԱՐԴԱՆ

Աւասիկ ես ալ քովս ունեցածս կու տամ:

ԱՏՈՄ՝ ԺԷ ԴԻՄԻՏԷԼԷՆ ԵՊԷ:

Առ սա ժամացուցիս շղթան, դժբախտ տղայ. դնա
քնար մը դնէ:

ՍԱՀԱԿ

Սիրելի Ատոմ, կեցիր: Բարեկամ, մէկէն քեզի ա-
ռատ օգնութիւն կրնամ ընել: (Ժամացոյցը ինչ հանէ:)
Ես ուրիշ մ'ալ ունիմ. ասիկայ իմ ողորմած հոգի
կնքահայրս տուած էր: Ծախելով՝ կրնաս քնար մը
դնել եւ քիչ մը ստակ ալ աւելցրնել: (Մեարոյ՝
շղթան, Սահակ ալ ժամացոյցն իրեն կ'երկնցընէ. Բայց
անիկա չ'ուղէր առնել:)

ՍԱՐԳԻՍ

Չ'ըլլար, չեմ կրնար առնել. հայրս կրնայ կարծել որ գողցեր եմ. Աստուած պահէ զիս գողութենէ:

ԱՏՈՄ

Շղթաս պէտք է որ առնես:

ՍԱՀԱԿ

Չէ, իմ ժամացոյցս պիտի առնես. ապա թէ ոչ՝ զիս կը բարկացընես:

ՍԱՐԳԻՍ՝ Ժամացոյցն արեւել:

Ի՛նչ ընեմ, պէտք է որ առնեմ. ձեզի որչափ վնաս ընել տուի:

ՍԱՀԱԿ

Գու՛ն մի հոգար: Աստուած աս փոքր բանին տեղ՝ շատ աւելի կու տայ: Գու՛ն ու հայրդ հացի կարօտ էք: Ինծի առատ տուած է, եւ հայր սնուցանել ալ չունիմ:

ԱՏՈՄ

Աս ալ առ, որպէս զի ելլես հօրդ երթաս:

ՍԱՐԳԻՍ

Չէ, ա՛լ անիկա չեմ առներ:

ԱՏՈՄ

Բացարձակապէս պէտք է որ առնես:

ՍԱՐԳԻՍ

Ահ, բարեսիրտ Պարօններ. հիմա շատ աւելի անհանգիստ եմ, քան թէ եկած ատենս . . . քնարս նորէն ստանայի. մէյ մ'ալ հոս . . . չեմ ուզեր . . . :

ՍԱՀԱԿ

Ա՛լ գնա. հայրերնիս չեկած՝ ելիր հոսկից:

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՛նչ, հայրերնիդ . . . իրե՞ն կը սպասէք:

ԱՏՈՄ

Գնա գնա. գուցէ թաշկինակն առնող յափշտակիչ թռչունը՝ մէյ մ'ալ կը համնի վրադ:

ՍԱՐԳԻՍ՝ Լու՛ւ:

Ուրեմն տուածնիդ պէտք է որ առնեմ: (Ա՛րեւոյ:)

Տ Ե Ս Ի Լ ԺԱՆ.

ՆԱԽԸՆԹԱՑՆԵՐԸ ԲԽԻՍԱՐԳՍԻՆ:

ՎԱՀԱՆ

Ժամացուցնիդ կորորնցընենուդ շատ կը ցաւիմ:

ՎԱՐԴԱՆ

Պարոն Սահակ, մեզի աղէկ օրինակ մը տուիք:

ՍԱՀԱԿ

Ինծի ալ օրինակ տուողը Ատոմն է. եւ հաւատաւ
ցէք որ եթէ Գեղամին դէշ վարմունքն ինծի ցաւոյ
պատճառ չըլլար, ասանկ բարեգործութեան առիթ մը
գտնելու շատ կ'ուրախանայի:

ԱՏՈՄ

Ստուգիւ այնպէս է, բարեկամ...: Թէ որ ես զքեզ
եղբայրաբար չսիրէի, քեզի հօրեղբօրորդի ըլլալու ար-
ժանի չէի ըլլար: Մեր տունը բնակած ատենդ տուած
դեղեցիկ օրինակովդ՝ զիս ալ բարւոյ յորդորեցիր:

ՍԱՀԱԿ՝ Արփն Բերանը Գոյելւի:

Ա՛տոմ, զիս ստուգիւ կ'ամբշնցընես... Բայց ի՞նչ
ընենք, Գեղամին ընթացքն ու այսօրուան ըրածները
հօրդ իմացընենք:

ԱՏՈՄ

Ես ալ չեմ գիտեր... կը վախնամ որ հայրս շատ
չայլայլի:

ՎԱՀԱՆ

Լռելն անկարելի է, խելք չէ:

ՎԱՐԴԱՆ

Աւասիկ Պր. Տիրան կու գայ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ Ի .

ՆԱԽԸՆԹԱՑՆԵՐԸ, ՊՐ . ՏԻՐԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ

ՊՐ . ՏԻՐԱՆ՝ Ահա՛նիս ու Ասորհանիս :

Ո՛ր, բարով եկեր էք, սիրելի զաւկըներս . ի՞նչպէս էք :
ԱՎՀԱՆ

Շատ աղէկ, հրամանոցը ծառայելու համար :

ԱՍՐԳԻՍ

Ծնողքնիս հրամանոցը շատ շատ բարեւներ կ'ընեն :

ՊՐ . ՏԻՐԱՆ

Սիրելիք, ձեր առջեւ կ'ուզեմ սա տղուն (Սարգիսը
էլ ցոյցընէ :) խօսքը լսել : Փողոցին անկիւնը զիս բռ-
նեց, եւ չ'ուզեր թողուլ՝ մինչեւ որ հետս չխօսի : (Սար-
գիսն :) Ուրեմն ի՞նչ կայ . խօսէ նայիմ :

ՍԱՐԳԻՍ՝ Ասորհն ու Ահա՛նիս :

Ո՛հ, բարեսիրտ Պարոններս, թողու՛թիւն տուէք .
չեմ կրնար լսել եւ մեղք ալ կ'ըլլայ՝ թէ որ ձեր հօրը
չգիտնալովն ու իր կամացը հակառակ տուած բաներ-
նիդ պահելու ըլլամ . գիտեմ որ տղաք հօրերնուն կա-
մաց դէմ բան մը չեն կրնար պարզեւել :

ՊՐ . ՏԻՐԱՆ

Աս աղքատ տղուն հետ ի՞նչ առնելիք տալիք ունիք :

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՛հ, մի զայրանաք, Պարոն . . . : (ԶԱհա՛ն ցոյցընէ-
լով :) Աս ազնիւ Պարոնը փողոցէն զիս կանչեց որ քնա-
րովս իրենց ընկերութիւնը քիչ մը զուարճացընեմ :
Նոյն ատեն հոս ուրիշ Պարոնիկ մ'ալ կար, բայց կ'ե-
րեւայ որ սրիկաներուն գլուխն է :

ԱՏՈՄ

Խօսքը Գեղամին վրայ է :

ՊՐ . ՏԻՐԱՆ

Որդւոյս :

ՍԱՐԳԻՍ

Ներեցէք, Պարոն, այնպէս յանդգնութեամբ խօ-
սելուս համար . բայց այլազգ ալ չեմ կրնար ընել . . . :

Ես կրցածիս չափ Պարոնները զուարճացընելէն ետեւ՝
ինծի կտոր մը կարկանդակ տուին, [Ժաշկինակ մը՝ կար-
կանդակը պլլելու, եւ շատ մ'ալ դրամ, այնպէս որ
այնչափ բան երբեք ունեցած չէի:

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Ե՞տքը:

ՍԱՐԳԻՍ

Ան տղան իմ կարկանդակս կերաւ, որն որ դժբախտ
կոյր հօրս պիտի տանէի. բայց աս բան մը չէ: Անկէ
ետքը հոսկից կ'ելլէ կ'երթայ եւ ես առածներուս հա-
մար ուրախութեամբ գացած ատենս, վրաս յարձակե-
լով՝ քնարս կտոր կտոր կ'ընէ, [Ժաշկինակը բոլոր դրա-
մովս կ'առնէ կը փախչի...: Աւասիկ տեսէք: (Աւել-
եալ:) Բոլոր իմ հարստութիւնս, դժբախտ հայրս կե-
րակրելու գործիքս, քնարս...:

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Ըսածներդ ճշմարիտ են:

ԱՏՈՄ

Հայր, Գեղամին բարքն ու վարմունքը գեղջուկ տղուն
հաւտալ կու տան: Ա'ուզէք նէ՝ աս Պարոններուն հար-
ցուցէք:

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ՝ Սարգիսին:

Ո'րդեակ, դուն մի վախնար, հատուցումդ կ'ընդու-
նիս: Ըսելու բանդ լմնցաւ:

ՍԱՐԳԻՍ

Չէ, դեռ չլմնցաւ. մտիկ ըրէք: Ես բոլորովին ցա-
ւով ու տրտմութեամբ՝ նորէն աս ազնիւ Պարոններուն
դարձայ, եւ... ո՛հ, ինչ բարեսիրտ երիտասարդներ...
իմ վնասս վճարելու չափ դրամ չունենալով, Պարոն-
ներէն մէկն՝ իր ժամացուցին շղթան, ուրիշ մ'ալ՝ իր
ժամացոյցը հանեց տուաւ: (Դուրս էլ հանէ:) Բայց ես
չեմ կրնար յանձն առնել, վասն զի անտարակոյս հայրս
կը կարծէ որ գողցեր եմ:... Լսեցի որ քիչ մը ետքը
հրամանքնիդ տուն պիտի դառնայք, եւ աղէկ սեպեցի որ

աս ամէն բան հրամանոցը պատմեմ: . . . Ահաւասիկ առեալ: . . . Ո՛հ, քնարս, ա՛հ ողորմելի դժբախտ հայրս . . . :

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Հիմա կը հաւատամ: — Չեմ գիտեր . . . քո՞ւ վրադ . . . չէ՛ նե՛ սիրելի ազնուասիրտ զաւկընէրուս վրայ աւելի զարմանամ: Բայց քու ըրածդ աւելի մեծ է: . . . Արտաքոյ կարգի աղքատութեան մէջ, ամենայն ինչ կորսնցուցած ատենն ալ՝ այսպէս անիրաւութիւն դործելէն վախնալ. եւ աւելի ուզել հօրը հետ մէկտեղ անօթութենէ մեռնիլ, քան թէ իր պարտուցը դէմ ընել, ստուգիւ մեծ առաքինութիւն:

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՛նչ, այնչափ զարմանալու բա՞ն է եղեր անիրաւութիւն չընելը. Աստուած կ'ուզէ որ ամէնքը չարիքէ փախչին: Անիրաւութիւնը, կ'ըսէին ինծի ծնողքս, երբեք չեյաջողիր: . . . Թէ որ հիմա հրամանքնիդ ինծի բարիք մ'ընել կ'ուզէք նե՛, քնար մը գնելով՝ վնասիս տեղը լեցուցէք: Իսկ շղթան եւ ժամացոյցն առեալ: (Շղթան ու ժամացոյցը ետ հաւաքայ:)

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Դուն ու հայրդ պատուական անձինք կ'երեւաք: Այլ յուսամ որ Աստուած իմ ձեռօքս զձեզ կ'օրհնէ: Չքեզ տունս կը պահեմ. հիմակու հիմա Աստուիս ու Սահակիս ծառայէ. վերջէն կը հոգանք:

ՍԱՐԳԻՍ

Ի՛նչպէս, ան հրեշտակներո՞ւն . . . հիմակ ուրախութենէս կը մեռնիմ: (Արո՞թն ու Սահակն յետէլ կը պագնէ . . . : Տրտմութեամբ:) Բայց չէ, չէ, չ'ըլլար. հայրս մինակ թողում, չ'ըլլար . . . ինչո՞վ պիտ'որ ապրի: Ես առատութեամբ վայելեմ եւ հայրս անօթութենէն մեռնի. չէ, չ'ըլլար:

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Բարեսիրտ տղայ: Հայրդ ո՞վ է:

ՍԱՐԳԻՍ

Ծերունի, կոյր գեղացի մը, որն որ ես իմ քնարովս
կը կերակրեմ: Սաղդ է որ հացէն ու պանրէն ուրիշ
բան չենք ուտեր, բայց Աստուած օրրատօրական կերա-
կուրնիս կու տայ, եւ երկրորդ օրուանը չենք հոգար,
վասն զի հոգացողն Աստուած է:

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Լաւ է. հօրդ ալ կ'օգնեմ, եւ թէ որ կ'ուզէ նէ՝
հաստեղի հիւանդանոցը կը դնեմ, ուր որ իր ծերու-
թիւնն՝ աշխարհքիս ամէն տեղերէն աւելի աղէկ կը
հոգան:

ՍԱՐԳԻՍ՝ Դարձեալ ինքն ինքն չէի գիտեր ինչ փութ:

Ո՛հ, Պարոն, Աստուած ձեզի հաղարապատիկ հա-
տուցանէ...: Հայրս, դժբախտ հայրս... այսպիսի ու-
րախութեան մը չիկրնար դիմանալ: Ես ալ չեմ կրնար
սպասել... երթամ, երթամ զինքը հոս բերեմ, սի-
րելի հօրս հոս առաջնորդեմ: (Կը փաշէ կ'երթայ: Ապա
եւ Սահակ հօրերնուն յետէ կը հասեալեն եւ աշուրնին
կը արթեն:)

(ՊՐ. ՏԻՐԱՆ)

Ա՛հ, բարի, սքանչելի զաւկըներս. ի՞նչ երջանիկ օր
պիտի ըլլար ինձի այսօր՝ ձեր ազնիւ ու գեղեցիկ զգած-
մանց համար, թէ որ մէկալ որդւոյս ըրածները՝ ուրա-
խութիւնս չպղտորէր: Որդիս... չէ, չէ... թող դառն
չըլլայ օրս... անկիրթ ու չար որդւոյս՝ Գեղամին տեղ՝
զքեզ, Սահակ, պարդեւեց ինձի Աստուած: Եթէ բուն
որդիս չես նէ, գոնէ սրտովդ որդիս ես, եւ բոլորովին
ալ պիտ'որ ըլլաս... Բայց Գեղամ սուր է. զնա, սիրե-
լի Սահակ, մէյ մը նայէ: Եթէ հոս է նէ՝ թող ինձի
դայ: (Սահակ դուրս կ'ելլէ:)

ԱՏՈՄ

Գեղջուկ տղան իր քնարովն ու երգովը զմեզ զուար-
ճացրնելու ատեն՝ Գեղամ կարկանդակն առաւ զնայ,
եւ մեզմէ բաժնուելէն ետքը մէյ մ'ալ չտեսանք:

ՍԱՀԱԿ՝ էր ինչ դարձնայ :

Գիմացը շաքարավաճառին խանութն է : Չթաղէս խրկեցի որ կանչէ :

ՊՐ . ՏԻՐԱՆ՝ ասեման :

Սիրելիք , քիչ մը ներս սենեակս դացէք : Ա՛ռ զեմ լսել որ Գեղամ ինք զինքն արդարացրնելու համար ինչ կ'ըսէ : Ահայ պէտք կ'ըլլայ նէ՝ զձեզ կը կանչեմ :

ՎԱՀԱՆ՝ Վարդանին հետ հիշեղ երեւ ինչ ծոթնայ :

Պարոն , տներնիս երթալու մեզի հրաման :

ՊՐ . ՏԻՐԱՆ

Չէ , սիրելիք , մ'երթաք . այսօր քովերնիս մնացէք . ես ծնողքներնուդ կ'իմացրնեմ : Ար յուսամ որ աս իրիկուն դժբախտ դեղացին իր որդւոյն հետ մեկտեղ մեզի հիւր կ'ունենանք : Անկիրթ որդւոյս ինծի ըրած վերքերը բժշկելու եւ սիրտս հանդարտեցրնելու համար՝ ինծի քիչ մը սփոփանք պէտք է , եւ կարծեմ թէ նոյնը ձեր մէջը կրնամ գտնել :

ԱՏՈՄ

Աւասիկ Գեղամ կու գայ : (Պր . Տէրան դուրս ել ինչ բանայ է- ասեման ալ ներս կ'երթան :)

Տ Ե Ս Ի Լ Դ Գ .

ՊՐ . ՏԻՐԱՆ՝ ասեման :

Հառոնց այսպիսի դաղանիքի մը յայտնութենէն կը վախնայի : Տղաւ շողոքորթութեանց մէջ՝ գրեթէ միշտ փոքր չարութիւններ կը դիտէի . . . : Ափսոս , ափսոս . . . բայց կրնայ ըլլալ որ դեռ դարման մը գտնուի : Յուսահատուած հիւանդութիւններն՝ արտաքոյ կարգի միջոցներ կը պահանջեն :

Տ Ե Ս Ի Լ, ԺԳ.

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ, ԳԵՂԱՄ

ԳԵՂԱՄ

Հայր, ի՞նչ կը հրամայէք :

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Ո՞ւր ես, ո՞ւր պահուրտած ես. ինչո՞ւ համար խուցիչ
չես կենար :

ԳԵՂԱՄ

Դաստիարակօ տուն չըլլալով եւ Սահակն ալ վար
իջած ըլլալով՝ բոլոր օրն առանձին կենալէն ձանձրացայ
եւ քիչ մը դուրս ելայ :

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Բայց Սահակին պէս՝ եղբօրդ քով ժողովուած գե-
ղեցիկ ընկերութեան մէջ չէի՞ր կրնար երթալ :

ԳԵՂԱՄ

Հոն էի, հայր. բայց անոնք ինծի հետ այնպէս վա-
րուեցան որ . . . :

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Ի՞նչպէս :

ԳԵՂԱՄ

Նախ խահուէ խմեցին, բայց ինծի եւ ոչ կաթիլ
մը տուին. ասկէ զատ՝ ամենայն ինչ ինծի դէմ էր :
Սահակ ճամբուն վրայ գեղջուկ մը գտնելով՝ տուն բե-
րաւ, որն որ զիրենք քնարով ուրախացուց. անոր կար-
կանդակի կտոր մը տուին եւ իրենք ալ կերան, բայց
ինծի չտուին : Ետքը ուրիշ զբօսանքներ ալ ըրին եւ
զիս մէջերնին չառին : Ասոր համար հոս ի՞նչ պիտ'որ ը-
նէի. ելայ վար գրան քով գացի :

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Դրան քով : Բայց սա մէկալ փողոցին մէջ գեղջուկ
աղուն հետ ի՞նչ գործք ունէիր : Ինծի պատմեցին որ
գեղջուկը ծեծեր, քնարը կտոր կտոր ըրեր եւ ողորմելի
աղան ողբոց մէջ թողուցեր փախեր ես :

ԳԵՂԱՄ

Այնպէս է. բայց ապա ալ գիտնալու է որ եթէ ես բարեսիրտ չըլլայի, ոստիկանութեան մարդ մը պէտք էի կանչել եւ չար տղան քանի մ'որ բանտ դնել տալ: Մտիկ ըրէք: Երբ որ տեսայ որ գեղջուկ տղան տներնէս կ'ելլէ, մտքէս ըսի որ դոնէ ես իրեն բան մը տամ, վասն զի գիտէի որ Սահակ ստակ չունի, եւ կարկանդակի կտոր մը՝ այնպիսի աղքատ ողորմելի տղուն օգնութիւն չիկրնար ընել: Ուստի ես քսակէս քանի մը դահեկան հանելու ատեն՝ ան ալ ծոցեն թաշկինակ մը հանեց: Տեսայ որ եղբօրս թաշկինակն է . . . : Միտ դրէք, սիրելի հայր . . . ուզեցի, բայց չտուաւ. քիչ մը կռուելէն ետեւ՝ ըստ պատահման քնարին վրայ կոխեցի . . . :

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Լռէ, սուտզրոյց. (Բարի-Նեւոթ:) ալ չեմ կրնար ինք զինքս բռնել:

ԳԵՂԱՄ

Ինչո՞ւ համար:

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Լռէ, ըսի, չա՛րագործ: (Մեկաները ներս իջնալէ:) Եկէք, զանկրներս: Իսկ դուն, Գեղամ, դնա առջեւէս . . . կամ կեցիր, եւ վճիռդ մտիկ ըրէ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ Ե .

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ, ԳԵՂԱՄ, ԱՏՈՄ, ՍԱՀԱԿ, ՎԱՀԱՆ
ՎԱՐԴԱՆ

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ՝ Սահակին ու Արմին:

Չեղի դեմ ըրած ամբաստանութիւնները լսեցիք:

ԱՏՈՄ

Հրամար էք. ստուգիւ կ'ըսեմ, սիրելի հայր, եւ ոչ խօսք մը կ'ուզէի իրեն դեմ ըսել, որպէս զի ձեր տրտմութիւնը չաւելցընեմ, թէ որ մեր անմեղութիւնը ցուցընելու համար հարկաւոր չըլլար:

ԳԵՂԱՄ

Խօսքին մի հաւատաք, հայր :

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Չայնդ քաշէ . . . : Ես յայտնի նշաններ ունիմ որ
դուն սուտըրոյց ու խաբեբայ ես : Խօսէ, Ա'տոմ :

ԱՏՈՄ

Ինք կէսօրէն մինչեւ իրիկուն դատարկ կեցաւ եւ
Սահակ անոր թարգմանութիւնն ըրաւ :

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ՝ Սահակին :

Ստոյգ է :

ՍԱՀԱԿ

Չեմ կրնար ուրանալ : Եւ ասոր ստուգութիւնը՝
վերը իր դատագրքին մէջ եղած թարգմանութիւնը կը
ցուցնէ :

ԱՏՈՄ

Պարօն Վարդանին զգեստին վրայ խահուէ թափեց,
եւ մենք մաքրելու զբաղած ատեննիս՝ ինք սեղանին
վրայ եղած բոլոր խահուէն խմելով՝ մեզի ամենեւին
չթողուց : Վկաները հոս են : (Մէկ-շէքը կը ցոյցնէ :)
Վարկանդակը . . . :

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Բաւական է. ալ ցոյց չեմ ուզեր : Գնա, Գեղամ,
դուրս ել. հիմա խուցդ գնա, եւ վաղը անէն ալ կը մեր-
ժուիս : Ուղղուելու համար խիտտ տեղ մը դնել պիտի
տամ զքեզ, եւ թէ որ ուղղութիւն մը չցուցնես, ու-
րիշ տեղեր ալ շատ կան, ուր որ չար եւ անպիտան
տղաք կը դրուին, որպէս զի մարդկային ընկերութիւնն
անոնց չարութենէն ազատի . . . : Սահակ, գնա Թա-
դէօսին ըսէ որ զԳեղամ խցին մէջ աղէկ պահէ. եւ
դատարարակը դալուն պէս՝ ինծի խաւրէ :

ԱՏՈՄ՝ Սահակին հետ յետեղ կ'աղաւ :

Սիրելի հայր . . . :

ՍԱՀԱԿ

Ա՛հ, մեծանձն հօրեղբայր . . . :

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Եւ ոչ խօսք մը կ'ուզեմ լսել: Աղքատ տղու մը ստակը բռնութեամբ յափշտակել, անոր մի միայն ապրելու միջոցը ձեռքէն հանել եւ նոյն ողորմելի գեղջուկն անամօթ ստերով հալածել ուղղը՝ մարդ բռնելու եւ մարդկային ընկերութեան մասնակից ըլլալու արժանի չէ: . . . Փառք Աստուծոյ որ ուրիշ բարի զաւկրներ ունիմ: (Սահակին ու Արոսին:) Գուք, սիրելիք, դուք պիտ'որ ըլլաք իմ միսիթարութիւնս. աս իրիկուն կ'ուզեմ ձեզի հետ ուրախանալ, այնչափ՝ որչափ որ անպիտան որդւոյս ինծի պատճառած ցաւը կը ներէ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ.Օ.

ՆԱԽԸՆԹԱՑՆԵՐՆ ՈՒ ՍԱՐԳԻՍ

ՍԱՐԳԻՍ՝ «...»-ի այլալատ ներս ին հոնէ:

Ո՛հ, Պարոն, չէք գիտեր . . . :

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Ի՛նչ, դժբախտութիւն մը պատահեցաւ: Մէկը քեզի վնաս մը հասցուց:

ՎԱՐԴԱՆ

Ողորմելի տղան շատ այայլեր է, երեսը գոյն չկայ: Կ'երեւայ ալ որ շատ լացեր է. հիմակ ալ հազիւ ինք զինքը կը բռնէ:

ՍԱՀԱԿ՝ Սարգիս:

Լուութիւնդ թող, զմեզ ալ անհանգիստ մ'ըներ: Մի վախնար, հօրեղբայրս գթած է, ինչ եւ իցէ բանի մէջ զքեզ անօգնական չիթողուր: Վշտաց մէջ եղողին օգնելն օրէնք է:

ՍԱՐԳԻՍ՝ Լուի:

Ո՛հ, ո՛հ, սիրելի եւ գորովալից Պարոններ, կորսուեցայ . . . կեանքիս կէտը պակսեցաւ . . . բերանս յառաջ չ'երթար . . . :

ՊՐ . ՏԻՐԱՆ

Աս տղուն դէմքը միայն տեսնելով՝ ես ալ սկսայ
դողալ :

ԱՏՈՄ՝ ՊՐ . ՏԻՐԱՆԻՆ :

Հայր , ինչո՞ւ այնչափ կը շփոթիք , հրամանքնիդ՝
աղքատ տղուն դեռ անյայտ վշտաց համար այնչափ
կ'այլալիք նէ , մենք՝ գեղջիկն եւ հօրերնուս տրամու
թիւնը նշմարելով՝ ի՞նչ ընենք :

ՊՐ . ՏԻՐԱՆ

Մի վախնաք , զաւկըներս , ես բան մը չեմ ըլլար .
քաջալերուեցէք , որչափ որ ընելու օգնութիւննիս մեծ
է , այնչափ ալ Աստուծոյ առջեւ կը բարձրանանք , եւ
անկէ առնելու վարձքերնիս շատ կ'ըլլայ : Բայց գլուխդ
ի՞նչ եկաւ , Սարգիս :

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՛հ , Պարոն , ա՛լ դեղն ու դարմանն անօգուտ է ,
հայրս . . . սիրելի հայրս . . . :

ՊՐ . ՏԻՐԱՆ

Ի՞նչ , մէկէն գլուխը կաթուած իջաւ :

ՍԱՐԳԻՍ՝ ԼՈՒԷՆ ՅԱՅՆԸ ԻՊԵԼԵՎ :

Հրամար էք . . . մեռաւ . . . :

ՍԱՀԱԿ

Ի՞նչ կ'ըսես , ի՞նչպէս :

ԱՏՈՄ

Ե՞րբ :

ՍԱՐԳԻՍ

Տուն գացի նէ , կաթուածն արդէն իջած ըլլալով՝
հաղիւ կրցաւ զիս ճանչնալ , եւ անմիջապէս . . . ո՛հ
. . . յաւիտենական հրաժեշտը տուաւ :

ՎԱՀԱՆ

Ա՛յ խեղճ տղայ :

ՎԱՐԴԱՆ

Ստուգիւ ցաւալի բան :

ՍԱՀԱԿ

Բայց ի՞նչ պիտ'որ ընես. աս է ամենուս վախճանը :

ԱՏՈՄ՝ Սարգսի :

Ցաւերդ փարատէ, Սարգիս, շատ մի տրտմիր, սիրելի : Հայրս ասկէ ետեւ քեզի ալ հօր տեղ կը բռնէ :

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Աղէկ ըսիր, Ա'տոմ, ամէն բանին չափազանցութիւնը գէշ է : Վշտերդ, Սարգիս, մեղմացընելու ես, որովհետեւ չափէ դուրս ցաւէն ու երկիւղէն՝ հաւատքը կը կորսուի. արտաքոյ կարգի ուրախութենէն ու վստահութենէն՝ յանդգնութիւն կը ծնանի : Չափաւորութիւնն ամենէն աղէկն է : . . . Սիրտդ հանգիստ բռնէ. ես զքեզ, ինչպէս ըսի, քովս կ'առնեմ :

ՍԱՐԳԻՍ

Ո՛հ, Պարոն, ստուգիւ ես հրամանոց քով դալով եւ որդիքներնուդ ծառայելով՝ հայր մը կը գտնեմ, սիրելի . . . գորովագութ . . . ինչպէս բացատրեմ . . . բարի հայր մը . . . : (Լալով յետէ կը պառնէ :)

ՊՐ. ՏԻՐԱՆ

Չէ, չէ. այսուհետեւ դուն որդւոցս ծառայ չես, որդիներէս մէկն ես : Գեղամին տեղը դուն բռնէ. եւ թէ որ Գեղամ ուղղուելով՝ դարձեալ քովս գայ, դուն ան ատեն աւելի սիրուելու արժանի կ'ըլլաս, վասն զի նախ անոր անկրթութեան ու չարագործութեան յայտնուելուն պատճառ եղար եւ ետքն ալ անոր ուղղութեան օրինակ եղած կը սեպուիս :

Ց Ո Ւ Ց Ա Կ

Ա. ԳՐԻԳՈՐ, <i>կամ</i> Բարեպառուծիւն	. . .	105
Բ. ՎԱՍԱԿ, <i>կամ</i> Անիծեալ Ընտանիք	. . .	129
Գ. ԳԵՂԱՄ, <i>կամ</i> Անկիրթ տղու Օրինակ		195

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0693379

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0693380

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0693381

3

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0693382

2

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0693383

